

PIRMĀS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2006. gada 27. septembrī*

Lieta T-59/02

Archer Daniels Midland Co., Dekatura [*Decatur*], Ilinoisa (Amerikas Savienotās Valstis), ko pārstāv K. O. Lencs [*C. O. Lenz*], advokāts, un L. Martina Alegi [*L. Martin Alegi*], M. Garsija [*M. Garcia*] un E. Bečelors [*E. Batchelor*], *solicitors*,

prasītāja,

pret

Eiropas Kopienu Komisiju, ko pārstāv P. Olivers [*P. Oliver*], pārstāvis,

atbildētāja,

par prasību, pirmkārt, atcelt Komisijas 2001. gada 5. decembra Lēmuma 2002/742/EK 1. punktu par EK līguma 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (COMP/E-1/36.604 — Citronskābe) (OV 2002, L 239, 18. lpp.) tiktāl,

* Tiesvedības valoda — angļu.

ciktāl ar to konstatēts, ka prasītāja pārkāpa EKL 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu, vienojoties ierobežot attiecīgā tirgus kapacitāti un nosakot ražotāju, kuram bija jārealizē cenu pacelšana katrā minētā attiecīgajā segmentā valsts tirgū, un prasība atcelt šī paša lēmuma 3. punktu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz prasītāju, un, pakārtoti, par prasību samazināt prasītājam uzlikto naudas sodu.

EIROPAS KOPIENU
PIRMĀS INSTANCES TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs J. Azizi [*J. Azizi*], tiesneši M. Jēgers [*M. Jaeger*] un F. Deuss [*F. Dehousse*], sekretārs J. Plingers [*J. Plingers*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2004. gada 9. jūnijā,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

Prāvas rašanās fakti

- ¹ Prasītāja *Archer Daniels Midland Co.* (turpmāk tekstā — “ADM”) ir mātes sabiedrība uzņēmumu grupai, kuri darbojas graudu un eļļu saturošu sēklu pārstrādē. 1991. gadā ADM uzsāka darboties nātrija glukonāta tirgū.

- 2 Citronskābe ir pasaulē visvairāk izmantotais oksidētājs un konservēšanas līdzeklis. Tā pastāv dažādos veidos un tai ir dažādi pielietojumi, it īpaši pārtikā un dzērienos, mājsaimniecības tīrīšanas un mazgāšanas līdzekļos, farmaceitiskajos un kosmētikas produktos, kā arī dažādos rūpnieciskajos procesos.
- 3 1995. gadā kopējās citronskābes tirdzniecības apgrozījums pasaulē sasniedza aptuveni 894,72 miljonus EUR, no kuriem Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ) — aptuveni 323,69 miljoni EUR. 1996. gadā aptuveni 60 % no citronskābes pasaules tirgus bija piecu lēmuma adresātu rokās, proti, līdztekus ADM tie bija *Jungbunzlauer AG* (turpmāk tekstā — “JBL”), *F. Hoffmann-La Roche AG* (turpmāk tekstā — “HLR”), *Haarmann & Reimer Corp.* (turpmāk tekstā — “H & R”), uzņēmēj sabiedrība, kas pieder grupai *Bayer AG* (turpmāk tekstā — “Bayer”), un *Cerestar Bioproducts BV* (turpmāk tekstā — “Cerestar”), turpmāk kopā saukti “attiecīgie uzņēmumi”.
- 4 1995. gada augustā ASV Tieslietu ministrija [*United States Department of Justice*] informēja Komisiju par izmeklēšanu citronskābes tirgū. Starp 1996. gada oktobri un 1998. gada jūniju visi attiecīgie uzņēmumi, ieskaitot ADM, atzina savu vainu, ka tie bija piedalījušies aizliegtajās vienošanās. Pēc ar Tieslietu ministriju noslēgtajām vienošanās ASV varas iestādes uzņēmumiem uzlika naudas sodu. Papildus tam vairākiem apsūdzētajiem indivīdiem tika piemērots naudas sods personīgi. Izmeklēšanas tika veiktas arī Kanādā, kur dažiem no šiem pašiem uzņēmumiem, ieskaitot ADM, tika piemērots naudas sods.
- 5 1997. gada 6. augustā Komisija nosūtīja lūgumus sniegt informāciju četriem lielākajiem citronskābes ražotājiem Kopienā, saskaņā ar 11. pantu Padomes 1962. gada 6. februāra Regulā Nr. 17 — Pirmā Regula par Līguma [81.] un [82.] panta īstenošanu (OV 13, 204. lpp.). Turklāt 1998. gada janvārī Komisija nosūtīja lūgumus sniegt informāciju galvenajiem citronskābes pircējiem Kopienā, un 1998. gada jūnijā un jūlijā tā nosūtīja jaunus lūgumus sniegt informāciju galvenajiem citronskābes ražotājiem Kopienā.

- 6 Pēc pirmā lūguma sniegt informāciju saņemšanas, kas tai bija nosūtīts 1998. gada jūlijā, *Cerestar* sazinājās ar Komisiju un 1998. gada 29. oktobra tikšanās laikā izteica savu nodomu sadarboties ar Komisiju, pamatojoties uz Komisijas 1996. gada 18. jūlija Paziņojumu par naudas sodu neuzlikšanu vai to apmēra samazināšanu lietās, kas skar aizliegtas vienošanās (OV C 207, 4. lpp., turpmāk tekstā — “Paziņojums par sadarbību”). Šajā pašā tikšanās reizē *Cerestar* mutvārdos sniedza skaidrojumus par aizliegtās vienošanās darbību, kurā tā bija iesaistīta. 1999. gada 25. martā tā nosūtīja Komisijai rakstisku paziņojumu, kurā tā apstiprināja to, ko tā bija teikusi sanāksmē.
- 7 Ar 1998. gada 28. jūlija vēstuli Komisija nosūtīja jaunu lūgumu sniegt informāciju *JBL*, uz kuru tā atbildēja ar 1998. gada 28. septembra vēstuli.
- 8 Tikšanās laikā 1998. gada 11. decembrī *ADM* izteica vēlēšanos sadarboties ar Komisiju un tai mutvārdos sniedza informāciju par pret konkurenci vērsto darbību, kurā tā bija iesaistījies. 1999. gada 15. janvārī tā nosūtīja rakstisku atskaiti, kas apstiprināja tās teikto.
- 9 1999. gada 3. martā Komisija nosūtīja papildus lūgumus sniegt informāciju *HLR*, *JBL* un *Cerestar*.
- 10 Attiecīgi 1999. gada 28. aprīlī, 21. maijā un 28. jūlijā *Bayer*, *H & R* vārdā, *JBL* un *HLR* iesniedza atskaites, pamatojoties uz Paziņojumu par sadarbību.
- 11 2000. gada 29. martā, pamatojoties uz informāciju, ko tā bija saņēmusi, Komisija nosūtīja *ADM* un citiem attiecīgajiem uzņēmumiem paziņojumu par iebildumiem sakarā ar EKL 81. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta 1. punkta pārkāpumu. *ADM* un citi ieinteresētie attiecīgie uzņēmumi nosūtīja rakstveida apsvērumus,

atbildot uz Komisijas iebildumiem. Neviens no tiem nepieprasīja uzklausišanu, ne arī pēc būtības apstrīdēja paziņojumā par iebildumiem izklāstītos faktus.

- 12 2001. gada 27. jūlijā Komisija nosūtīja *ADM* un citiem uzņēmumiem papildu lūgumus sniegt informāciju.
- 13 2001. gada 5. decembrī Komisija pieņēma Lēmumu C(2001) 3923 galīgā redakcija par EKL 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (COMP/E-1/36.604 — Citronskābe, turpmāk tekstā — “Lēmums”). Lēmums tika paziņots *ADM* ar 2001. gada 17. decembra vēstuli.
- 14 Lēmums tostarp ietver šādus noteikumus:

“1. punkts

[*ADM*], [*Cerestar*], [*H & R*], [*HLR*] un [*JBL*] ir pārkāpušas Līguma 81. panta 1. punktu un EEZ līguma 53. panta 1. punktu, piedaloties ilgstošā vienošanās un/vai saskaņotā darbībā citronskābes sektorā.

Pārkāpuma ilgums:

— [*ADM*], [*H & R*], [*HLR*] un [*JBL*] gadījumā: no 1991. gada marta līdz 1995. gada maijam;

— [Cerestar] gadījumā: no 1992. gada maija līdz 1995. gada maijam.

[..]

3. punkts

Par 1. punktā minēto pārkāpumu tiek noteikti šādi naudas sodi:

a) [ADM] 39,69 miljoni EUR

b) [Cerestar] 170 000 EUR

c) [HLR] 63,5 miljoni EUR

d) [H & R] 14,22 miljoni EUR

e) [JBL] 17,64 miljoni EUR.”

¹⁵ Lēmuma 80.–84. apsvērumā Komisija norādīja, ka aizliegtā vienošanās attiecas uz specifisku pārdošanas kvotu noteikšanu katram dalībniekam un šo kvotu ievērošanu, mērķa un/vai “slietkšņa” cenu noteikšanu, cenu atlaižu atcelšanu un apmaiņu ar specifisku informāciju par klientiem.

- 16 Naudas sodu aprēķināšanai Komisija izmantoja metodoloģiju, kas ietverta Pamatnostādnēs naudas sodu apmēra noteikšanai, kuri uzlikti, piemērojot Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu un EOTK līguma 65. panta 5. punktu (OV 1998, C 9, 3. lpp., turpmāk tekstā — “Pamatnostādnes”), kā arī Paziņojumā par sadarbību.
- 17 Pirmkārt, Komisija noteica naudas soda pamatsummu atkarībā no pārkāpuma smaguma un ilguma.
- 18 Šajā kontekstā attiecībā uz pārkāpuma smagumu Komisija vispirms uzskatīja, ka, ņemot vērā pārkāpuma raksturu, tā konkrēto ietekmi uz EEZ citronskābes tirgu un attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apmēru, attiecīgie uzņēmumi bija izdarījuši ļoti smagu pārkāpumu (Lēmuma 230. apsvērumus).
- 19 Pēc tam Komisija uzskatīja, ka bija nepieciešams ņemt vērā pārkāpēju faktisko ekonomisko potenciālu nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei un noteikt naudas sodu tādā apmērā, lai tam būtu pietiekama preventīva iedarbība. Tā rezultātā ņemot par pamatu attiecīgo uzņēmumu vispasaules apgrozījumu no citronskābes pārdošanas pārkāpuma pēdējā gada laikā, proti, 1995. gadā, Komisija iedalīja minētos attiecīgos uzņēmumus trīs kategorijās: pirmajā kategorijā *H & R* ar pasaules tirgus daļu 22 % apmērā; otrajā kategorijā *ADM* un *JBL* ar pasaules tirgus daļu [konfidenciāli]¹ % apmērā; un *HLR* ar pasaules tirgus daļu 9 % apmērā; un trešajā kategorijā *Cerestar* ar pasaules tirgus daļu 2,5 % apmērā. Uz šī pamata Komisijas sākumsumma bija 35 miljoni EUR uzņēmumam pirmajā kategorijā, 21 miljons EUR uzņēmumiem otrajā kategorijā un 3,5 miljoni EUR trešajā kategorijā esošajiem uzņēmumiem (Lēmuma 239. apsvērumus).

1 — Konfidenciāli dati.

- 20 Turklāt pamatsumma tika noteikta, lai nodrošinātu naudas soda pietiekamu preventīvu raksturu. Tādējādi Komisija konstatēja, ka, ņemot vērā attiecīgo uzņēmumu lielumu un kopējos resursus, ko izsaka to pasaules apgrozījums, *ADM* un *HLR* naudas soda pamatsumma ir jāreizina ar 2 un *H & R* naudas soda pamatsumma ir jāreizina ar 2,5 (Lēmuma 50. un 246. apsvērums).
- 21 Runājot par katra uzņēmuma pārkāpuma ilgumu, aprēķinātā pamatsumma tika palielināta par 10 % *per annum*, kā rezultātā tika iegūts palielinājums 40 % apmērā *AMD*, *H & R*, *HLR* un *JBL*, kā arī 30 % apmērā *Cerestar* (Lēmuma 249. un 250. apsvērums).
- 22 Komisija noteica naudas soda pamatsummu *ADM* 58,8 miljonu EUR apmērā. Savukārt *Cerestar*, *HLR*, *H & R* un *JBL* naudas sodi tika noteikti, attiecīgi 4,55 miljonu EUR, 58,8 miljonu EUR, 122,5 miljonu EUR un 29,4 miljonu EUR apmērā (Lēmuma 254. apsvērums).
- 23 Otrkārt, *ADM* un *HLR* pamatsummas tika palielinātas par 35 %, ņemot vērā vainu pastipriņošus apstākļus, jo šie uzņēmumi darbojās kā aizliegtās vienošanās organizētāji (Lēmuma 273. apsvērums).
- 24 Treškārt, Komisija izvērtēja un noraidīja noteiktu uzņēmumu argumentus par vainu mikstinošiem apstākļiem (Lēmuma 274.–291. apsvērums).

- 25 Ceturtkārt, saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu Komisija adaptēja beigu summas *Cerestar* un *H & R*, lai šīs summas nepārsniegtu 10 % robežu no atteicīgo uzņēmumu pasaules apgrozījuma (Lēmuma 293. apsvērums).
- 26 Piektkārt, piemērojot Paziņojuma par sadarbību B sadaļu, Komisija piešķīra *Cerestar* “ļoti būtisku samazinājumu” 90 % apmērā no naudas soda, kas tam būtu piemērots, ja tas nebūtu sadarbojies. Saskaņā ar Paziņojuma D sadaļu Komisija piešķīra *ADM* “būtisku samazinājumu” (proti, 50 %), bet *JBL*, *H & R* un *HLR* tika piešķirti attiecīgi 40 %, 30 % un 20 % samazinājumi (326. apsvērums).

Process un lietas dalībnieku prasījumi

- 27 Ar prasības pieteikumu, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegts 2002. gada 28. februārī, *ADM* cēla šo prasību.
- 28 Ar atsevišķu dokumentu, kas Pirmās instances tiesas kancelejā iesniegts 2002. gada 28. februārī, *ADM* lūdza, lai noteikta informācija, kas ietverta procesuālajos rakstos un noteiktos pielikumos, tiktu uzskatīta par konfidenciālu.
- 29 Pamatojoties uz tiesneša referenta ziņojumu, Pirmās instances tiesa (trešā palāta) nolēma uzsākt mutvārdu procesu un Pirmās instances tiesas reglamenta 64. pantā paredzēto procesa organizatorisko pasākumu nolūkā rakstveidā pusēm uzdeva jautājumus, aicinot tās sniegt atbildes tiesas sēdē. Lietas dalībnieki atbildēja uz šiem jautājumiem noteiktajos termiņos.

30 Pirmās instances tiesa 2004. gada 9. jūnijā sēdē uzklusēja lietas dalībnieku mutvārdu paskaidrojumus un atbildes uz Pirmās instances tiesas jautājumiem.

31 *ADM* prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

- atcelt Lēmuma 1. punktu tiktāl, ciktāl ar to konstatēts, ka prasītāja pārkāpa EKL 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu, vienojoties ierobežot attiecīgā tirgus kapacitāti un nosakot ražotāju, kuram bija jārealizē cenu pacelšana minētā tirgus katrā valsts tirgū;
- atcelt Lēmuma 3. punktu tiktāl, ciktāl tas attiecas uz prasītāju;
- pakārtoti, samazināt naudas sodu;
- piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

32 Komisijas prasījumi Pirmās instances tiesai ir šādi:

- prasību noraidīt;
- piespriest *ADM* atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Juridiskais pamatojums

I — *Par Pamatnostādņu piemērojamību*

A — *Lietas dalībnieku argumenti*

- 33 Pirmkārt, *ADM* norāda, ka Pamatnostādņu noteiktā metode naudas sodu aprēķināšanai būtiski atšķiras no Komisijas iepriekšējās naudas sodu uzlikšanas prakses, kas, kā tas tika atzīts Lēmumā (253. apsvērums), ietvēra naudas soda noteikšanu atbilstošu bāzes likmei, kas atbilst noteiktam procentam no pārdošanas apjoma attiecīgajā Kopienas tirgū. Pretēji tam Pamatnostādnes nosaka fiksētas likmes naudas sodu piemēram, 20 miljonus EUR ļoti nopietna pārkāpuma gadījumā, neatkarīgi no attiecīgā produkta pārdošanas apjoma.
- 34 *ADM* norāda, ka perioda laikā, uz kuru šī lieta attiecas (1991.–1995. gads), Komisija pastāvīgi pieturējās pie šīs prakses un uzlika naudas sodus parasti starp 2,5 % un 9 % no attiecīgā produkta pārdošanas vērtības Kopienas tirgū. Turpretim jaunās pieejas realizēšanas, kas izriet no Pamatnostādnēm, rezultāts ir tāds, ka tiek uzlikti naudas sodi, kas ir no 10 līdz 34 reizēm augstāki nekā tie, kas tika uzlikti pamatojoties uz iepriekšējo praksi.
- 35 *ADM* atzīst, ka Komisijai ir rīcības brīvība palielināt naudas sodus, ja konkurences tiesību politika pieprasa augstākus preventīvus sodus. Tomēr uzliekot sodu, kas ir no 10 līdz 34 reizes lielāks, kā tas būtu noteikts pēc iepriekšējās prakses, Komisija acīmredzami esot pārkāpusi jebkādu šādu varu. Pretēji Komisijas apgalvojumam šis secinājums izrietot no Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta sprieduma lietā T-16/99 *Lögstör Rör*/Komisija (*Recueil*, II-1633. lpp., 237. punkts). No vienas puses, šajā spriedumā Pirmās instances tiesa pakļāva Komisijas tiesības paaugstināt naudas

soda līmeni robežās, kas norādītas Regulā Nr. 17, nosacījumam, ka to darīt ir nepieciešams, lai nodrošinātu Kopienas konkurences politikas realizēšanu. Komisija nesniedza nekādus paskaidrojumus vai pierādījumus, lai demonstrētu, ka šīs politikas realizēšanai būtu nepieciešama no 10 līdz 34 reizēm lielāka naudas sodu uzlikšana, nekā tas bija iepriekšējās prakses ietvaros. No otras puses, *ADM* arī norāda, ka lietā, kas bija pamatā spriedumam *Lögstör Rör*/Komisija un visās citās lietās, kas attiecas uz aizliegtajām vienošanās saistībā ar siltinātajām caurulēm, izņemot lietu, kas attiecas uz sabiedrību *ABB* (Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedums lietā T-31/99 *ABB Asea Brown Boveri*/Komisija, *Recueil*, II-1881. lpp.), Komisija esot uzlikusi naudas sodus tādā līmenī, kas ir salīdzināms ar līmeni, kas pastāvēja, kad tika sekots agrākajai praksei. *ADM* apgalvo, ka attiecīgajiem uzņēmumiem, kas piedalījās aizliegtajās vienošanās, esot uzlikti naudas sodi starp 3 % un 14 % no veiktajām pārdošanām un pat *ABB* uzliktais naudas sods esot bijis tikai 44 % apmērā no veiktajām pārdošanām.

- ³⁶ *ADM* apgalvo, ka uzņēmumiem ir jāspēj veikt uzņēmējdarbība paredzamos apstākļos. Saskaņā ar Pamatnostādnēm (pirmā daļa) nosakot naudas soda summu, Komisijai esot jāievēro konsekventa un nediskriminējoša pieeja. *ADM* norāda, ka tiesiskās drošības trūkums naudas sodu noteikšanā ir pretējs preventīvas iedarbības līdzekļa, ko veido naudas sods, noteikšanas idejai. Lai naudas sodam būtu preventīva iedarbība, esot būtiski, ka uzņēmumi jau iepriekš zina par piemērojamajiem sodiem. Efektīvas vispārējās atbrīvošanas no soda vai soda samazināšanas politika pieprasa, ka sodi nesadarbošanās gadījumā ir skaidri noteikti jau iepriekš. Tāpat neesot pieļaujami uzturēt pastāvīgas nedrošības situāciju attiecībā uz naudas sodu summu, kas var tikt uzlikti par konkurences tiesību pārkāpumiem, it īpaši ņemot vērā ilgo laiku, kas nepieciešams, lai pabeigtu šādu pārkāpumu izmeklēšanu. Tā rezultātā tiesiskās drošības princips pieprasot, lai Komisijas pieeja naudas sodu aprēķināšanā saskaņā ar Regulas Nr. 17 15. panta 2. punktu var tikt paredzēta ar pietiekami lielu skaidrību.

37 *ADM* piebilst, ka no ASV *Sentencing Commission* Pamatnostādnēm [1B1.11(b) (1) punkts; turpmāk tekstā — “ASV Pamatnostādnes”] un Federālās apelācijas tiesas judikatūras [spriedums lietā *United States* pret *Kimler*, 167 F. 3d 889 (5th Circ. 1999)] izriet, ka retroaktīva jaunu Pamatnostādņu piemērošana naudas sodu sakarā ir aizliegta ar ASV Konstitūcijas *ex post facto* klauzulu, kad šī retroaktīvā piemērošana izpaužas smagāka soda uzlikšanā nekā bija noteikts tad, kad pārkāpums notika.

38 Tā rezultātā, pēc *ADM* domām, gadījumos, kad Pamatnostādnēs noteiktā jaunā politika tiek piemērota retroaktīvi saistībā ar pārkāpumu, kurš, kā tas ir šajā gadījumā, notika pirms šo Pamatnostādņu publicēšanas, un tā rezultāts ir tāds, ka *ADM* tiek uzlikts daudz augstāks naudas sods nekā būtu uzlikts atbilstoši iepriekšējai praksei, šim palielinājumam neesot nepieciešamam, lai nodrošinātu pakļaušanos konkurences tiesību politikai, šāda soda uzlikšana ir pretrunā tiesiskās drošības principam un ir prettiesiska.

39 Otrkārt, *ADM* apgalvo, ka Pamatnostādņu piemērošana pārkāpj vienlīdzīgas attieksmes principu, jo uzņēmumi, kas ir pārkāpuši konkurences tiesības, tiek diferencēti nevis atkarībā no pārkāpuma datuma, bet gan no datuma, kurā Komisija pieņēma lēmumu un kuru Komisija noteica patvaļīgi. Piemēram, *ADM* norāda, ka uzņēmumiem, kuri minēti Komisijas 1997. gada 14. maija Lēmumā 97/624/EK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EK līguma [82.] pantu (IV/34.621, 35.059/F-3 — *Irish Sugar plc*) (OV L 258, 1. lpp.), un Komisijas 1994. gada 29. marta Lēmumā 94/210/EK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EK līguma [81.] un [82.] pantu (IV/33.941 — *HOV-SVZ/MCN*) (OV L 104, 34. lpp.), tika uzlikts naudas sods, attiecīgi tikai 6,8 % un 5 % apmērā no pārdošanas apjoma attiecīgajā tirgū, kaut gan šie pārkāpumi notika tajā pašā laikā, kad notika aizliegtās vienošanās saistībā ar citronskābi.

40 Komisija apgalvo, ka šie prasījumi ir jānoraida.

B — Pirmās instances tiesas vērtējums

- 41 Pirmās instances tiesa vispirms atgādina, ka krimināltiesību normu atpakaļejoša spēka aizlieguma princips, kas kā pamattiesības atzīts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7. pantā, kas parakstīta Romā 1950. gada 4. novembrī, veido vispārēju Kopienu tiesību principu, kas jāievēro, uzliekot naudas sodus par konkurences tiesību normu pārkāpumu, un ka šis princips prasa, lai piespriestie sodi atbilstu tiem, kas noteikti pārkāpuma izdarīšanas brīdī (Tiesas 2005. gada 28. jūnija spriedums apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 202. punkts; Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedums lietā T-23/99 *LR AF* 1998/Komisija, *Recueil*, II-1705. lpp., 218.–221. punkts, un 2003. gada 9. jūlija spriedums lietā T-224/00 *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, *Recueil*, II-2597. lpp., 39. punkts).
- 42 Turpinājumā Pirmās instances tiesa uzskata, ka tādu Pamatnostādņu pieņemšana, kas var grozīt Komisijas vispārējo konkurences politiku naudas sodu jautājumā, principā ietilpst atpakaļejoša spēka aizlieguma principa piemērošanas jomā.
- 43 Pirmkārt, Pamatnostādnēm var radīt juridiskas sekas. Šīs sekas izriet nevis no Pamatnostādņu normatīvā rakstura, bet gan no tā, kā tās pieņem un publicē Komisija. Pieņemot un publicējot Pamatnostādnes, Komisija nosaka ierobežojumus pašas rīcības brīvībai; tā var atkāpties no šiem noteikumiem vienīgi, attiecīgā gadījumā pārkāpjot vispārējos tiesību principus, tādu kā vienlīdzīgas attieksmes princips, tiesiskās palāvības aizsardzības princips un tiesiskās drošības princips (šajā sakarā skat. iepriekš 41. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 209.–212. punkts).

44 Otrkārt, kā konkurences politikas instruments Pamatnostādnes ietilpst atpakaļejoša spēka aizlieguma principa piemērošanas jomā, tāpat kā jauna tiesas interpretācija normai, kas definē pārkāpumu atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 7. panta 1. punktu, saskaņā ar ko šī tiesību norma nepieļauj atpakaļejoša spēka piešķiršanu normas, kas definē pārkāpumu, jaunai interpretācijai (skat. it īpaši Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1995. gada 22. novembra spriedumu lietā *S. W. un C. R. pret Apvienoto Karalisti*, A sērija, Nr. 335-B un 335-C, 34.–36. un 32.–34. punkts; 1996. gada 15. novembra spriedumu lietā *Cantoni* pret Franciju, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-V, 29.–32. punkts, un 2000. gada 22. jūnija spriedumu lietā *Coëme u.c. pret Beļģiju*, *Recueil des arrêts et décisions* 2000-VII, 145. punkts), saskaņā ar ko šī tiesību norma ir pretrunā ar atpakaļejoša spēka piešķiršanu pārkāpumu iedibinoša noteikuma jaunai interpretācijai. Saskaņā ar šo judikatūru — tas tā it īpaši ir tādas tiesas veiktās interpretācijas gadījumā, kas nav bijusi saprātīgi iepriekš paredzama brīdī, kad pārkāpums tika izdarīts, it īpaši ievērojot tiesību normas interpretāciju lietas faktu iestāšanās brīdī. Tomēr ir jānorāda, ka no šīs pašas judikatūras izriet, ka iepriekšparedzamības jēdziena apjoms lielā mērā ir atkarīgs no attiecīgā teksta satura, jomas, uz kuru tas attiecas, kā arī tā adresātu skaita un statusa. Tādējādi likums var atbilst iepriekšparedzamības prasībai, pat ja attiecīgajai personai ir jāvērtē pēc padoma, lai novērtētu, cik tāl tas ir iespējams attiecīgajos apstākļos, sekas, kādas var būt noteiktai darbībai. Konkrētāk, saskaņā ar spriedumu lietā *Cantoni* pret Franciju (iepriekš minēts, 35. punkts), šo gadījumu it īpaši var attiecināt uz profesionāļiem, kas pieraduši, ka, veicot savus pienākumus, parasti viņiem jārikojas ar lielu rūpību. Tādējādi var sagaidīt, ka viņi būs īpaši uzmanīgi, novērtējot riskus, kas saistīti ar šādu darbību (iepriekš 41. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri u.c./Komisija*, 215.–223. punkts).

45 Ievērojot iepriekš iztirzāto, ir jānovērtē, vai pārmaiņas, ko radīja Pamatnostādņu pieņemšana, bija saprātīgi paredzamas brīdī, kad tika izdarīti attiecīgie pārkāpumi.

46 Šajā sakarā ir jāatzīst, ka Pamatnostādņu principiāls jauninājums ir tas, ka par aprēķinu sākuma summu jāpieņem pamata apmērs, kas noteikts, balstoties uz minētajās Pamatnostādņēs šajā sakarā paredzētām kategorijām, kuras atspoguļo

dažādas pārkāpumu smaguma pakāpes, bet kurām kā tādām nav nekāda sakara ar attiecīgo apgrozījumu. Šī metode galvenokārt balstīta uz naudas sodu tarifikāciju, kaut arī tā ir relatīva un elastīga (iepriekš 41. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 225. punkts).

47 Turpinājumā ir jāatgādina, ka apstākļi, ka iepriekš Komisija dažāda veida pārkāpumiem piemērojusi noteikta apmēra naudas sodus, nevar Komisijai liegt šo apmēru palielināt Regulā Nr. 17 norādītajās robežās, ja tas nepieciešams, lai nodrošinātu Kopienas konkurences politikas īstenošanu, bet ka — tieši pretēji — Kopienas konkurences tiesību normu efektīvai piemērošanai Komisijai jāspēj jebkurā brīdī pielāgot naudas sodu apmēru šīs politikas vajadzībām (šajā sakarā skat. iepriekš 41. punktā minēto Tiesas spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 227. punkts; 1983. gada 7. jūnija spriedumu apvienotajās lietās no 100/80 līdz 103/80 *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, *Recueil*, 1825. lpp., 109. punkts; 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-196/99 P *Aristrain*/Komisija, *Recueil*, I-11005. lpp., 81. punkts; Pirmās instances tiesas 1992. gada 10. marta spriedumu lietā T-12/89 *Solvay*/Komisija, *Recueil*, II-907. lpp., 309. punkts, un 1998. gada 14. maija spriedumu lietā T-304/94 *Europa Carton*/Komisija, *Recueil*, II-869. lpp., 89. punkts; iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 56. punkts).

48 No iepriekš minētā izriet, ka uzņēmumi, kas iesaistīti administratīvajā procesā, kura rezultātā varētu uzlikt naudas sodu, nevar tiesiski paļauties ne uz to, ka Komisija nepārsniegs iepriekš piemēroto naudas sodu apmēru, ne arī uz šo naudas sodu aprēķināšanas metodi (iepriekš 41. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 228. punkts).

49 Tādējādi minētajiem uzņēmumiem ir jāņem vērā iespēja, ka Komisija jebkurā brīdī var nolemt palielināt naudas sodu apmēru salīdzinājumā ar tiem, kuri piemēroti iepriekš. Tas attiecas ne tikai uz gadījumiem, kad Komisija palielina naudas sodu apmēru, darot tos zināmus individuālā lēmumā, bet arī uz gadījumiem, kad šis palielinājums tiek veikts, konkrētos gadījumos piemērojot tādas vispārpiemērojamas rīcības normas kā Pamatnostādnes (iepriekš 41. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 229. un 230. punkts).

- 50 Tādējādi *ADM* kļūdaini apgalvo, ka aizliegtās vienošanās kontekstā Komisijas izdarīta naudas sodu apmēra palielināšana ir acīmredzami nesamērīga, lai nodrošinātu Kopienas konkurences politikas īstenošanu.
- 51 veiktiTāpat *ADM* izvirzītais apstāklis — pat ja tas ir pierādīts, ka jaunās politikas piemērošanas rezultātā naudas sodi būtu no 10 līdz 34 reizēm augstāki nekā naudas sodi, kas būtu uzlikti, pamatojoties uz līdzšinējo praksi, — nevar radīt atpakaļejoša spēka aizlieguma principa pārkāpumu. Ievērojot, cita starpā, šī sprieduma 44. punktā, *ADM* bija saprātīgi jāparedz, ka Komisija jebkurā brīdī var pārskatīt vispārējo naudas sodu līmeni kontekstā ar citas konkurences politikas ieviešanu. Tādējādi *ADM* bija saprātīgi jāparedz šāds palielinājums — pat ja tas ir pierādīts — apskatāmo pārkāpumu izdarīšanas brīdī.
- 52 Visbeidzot, tiktāl, ciktāl *ADM* norāda, ka, lai nodrošinātu to, ka naudas sodiem ir preventīva iedarbība, uzņēmumiem ir iepriekš jāzina naudas sodu lielums, ko tie var sagaidīt Kopienas konkurences noteikumu pārkāpšanas gadījumā, ir pietiekami atzīmēt, ka naudas sodu no turpmāku pārkāpumu izdarīšanas preventīvais raksturs nekādā veidā nebalstās uz to, ka uzņēmumi iepriekš zina precīzu naudas soda lielumu, ko tie var sagaidīt noteiktas pret konkurenci vērstas rīcības gadījumā.
- 53 Runājot par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, ko izvirza *ADM*, ir jānorāda, ka Pamatnostādnēs norādītās metodes izmantošana naudas soda, kas uzlikts *ADM*, aprēķināšanai, nav diskriminējoša attieksme pret *ADM* salīdzinājumā ar uzņēmumiem, kas pārkāpuši Kopienas konkurences normas tajā pašā laika periodā, taču kuriem sakarā ar iemesliem, kas attiecas uz laiku, kad pārkāpums tika atklāts, vai sakarā ar tos skaroša administratīvā procesa norisi, sodi tika uzlikti pirms šo Pamatnostādņu pieņemšanas un publicēšanas (šajā sakarā skat. iepriekš 41. punktā

minēto spriedumu lietā *Archer Daniels Midland un Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 69.–73. punkts; Pirmās instances tiesas 2001. gada 12. jūlija spriedumu apvienotajās lietās T-202/98, T-204/98 un T-207/98 *Tate & Lyle u.c./Komisija, Recueil*, II-2035. lpp., 118. un 119. punkts).

54 Tā rezultātā sūdzība, ar kuru tiek apgalvots vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpums, ir jānoraida.

II — *Par citās valstīs uzlikto naudas sodu sekām*

A — *Lietas dalībnieku argumenti*

55 *ADM* apgalvo, ka, atsakoties atskaitīt no naudas soda, kas uzlikts ar Lēmumu, summu, kas atbilst ASV un Kanādā *ADM* uzliktajiem naudas sodiem, Komisija pārkāpa principu, ka par vienu un to pašu pārkāpu nevar sodīt divreiz. Kā izrietot no Tiesas 1972. gada 14. decembra sprieduma lietā 7/72 *Boehringer*/Komisija (*Recueil*, 1281. lpp.), Komisijai esot jāatceļ sods saistībā ar trešās valsts iestāžu uzlikto sodu, ja fakti, ko, no vienas puses, Komisija izvirza pret prasītāju, ir tādi paši kā tie, kurus, no otras puses, pret prasītāju izvirza trešo valstu iestādes. Pēc prasītājas domām par to esot runa šajā gadījumā, jo, salīdzinot ar gadījumu, kas bija iepriekš minētā sprieduma lietā *Boehringer*/Komisija pamatā, aizliegtās vienošanās, kurām uzlika sodu ASV un Kanādas iestādes, bija tādas pašas priekšmeta, ģeogrāfiskā lieluma un ilguma ziņā kā tās, kurām sodu uzlika Komisija, kura, vēl jo vairāk, esot rikojusies, pamatojoties uz ASV iestāžu iegūtajiem pierādījumiem.

- 56 Šajā sakarā *ADM* apstrīd Lēmumā ietverto apgalvojumu, ka, ASV un Kanādas iestādes, uzliekot naudas sodus, esot ņēmušas vērā aizliegto vienošanos pret konkurenci vērsto raksturu tikai savās jurisdikcijās (Lēmuma 333. apsvērums). Tieši pretēji, pēc prasītājas domām, no sprieduma, kas tika pasludināts ASV pret *ADM* 1996. gada 15. oktobrī, izriet, ka aizliegtas vienošanās, kam tika piemērotas sankcijas, bija vispasaules mēroga un ietekmēja tirdzniecību “Savienotajās Valstīs un citur”. Turklāt naudas sods esot bijis īpaši liels pārkāpuma ģeogrāfiskā plašuma dēļ. Lietā, kas tika izskatīta Kanādā, arī īpaši esot ņemts vērā aizliegto vienošanos vispasaules mērogs.
- 57 Jebkurā gadījumā, pat ja Komisijas apgalvojums būtu pareizs, fakts, ka citas iestādes ņēma vērā tikai pārkāpuma vietējās sekas, neesot būtisks, lai piemērotu principu, ka par vienu un to pašu pārkāpumu nevar sodīt divreiz. Atbilstoši spriedumam lietā *Boehringer/Komisija* (iepriekš minēts 55. punktā) vienīgais noteicošais faktors šajā sakarā ir tas, vai inkriminētā rīcība abos gadījumos ir identiska. To apstiprina Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse: ar 1983. gada lēmumu Komisija atskaitīja no naudas soda, ko tā bija uzlikusi uzņēmumiem, kuri piedalījās aizliegtajās vienošanās, Vācijas iestāžu jau uzliktos sodus, kaut gan tas bija lēmums tikai par aizliegto vienošanos aspektiem ārpus Vācijas (skat. 1983. gada 17. oktobra Lēmumu 83/546/EEK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar Eiropas Ekonomikas kopienas līguma [81.] pantu (IV/30.064 — *Cylindres en fonte et en acier moulés*) (OV L 317, 1. lpp.).
- 58 *ADM* apgalvo, ka nosakot naudas soda summu, Komisija neņēma vērā faktu, ka *ADM* jau trešās valstīs bija uzlikts naudas sods un piespriests atlīdzināt kaitējumu tādā apmērā, lai to atturētu no turpmākiem konkurences tiesību pārkāpumiem. Tādējādi *ADM* jau ir pietiekami sodīta.
- 59 *ADM* uzskata, ka Komisija kļūdās, secinot, ka kaitējumu, kas atlīdzināts ASV un Kanādas tiesvedībā, esot tikai kompensējošs. *ADM* uzsver, ka noregulējuma ceļā ir

samaksāta atlīdzība par nodarīto kaitējumu, kas trīskārt pārsniedz attiecīgo pircēju prasījumus (*triple damages*). Tāpēc minētie procenti esot nevis tikai kompensācija, bet tajos esot arī soda elements. Tāpēc Komisijai, ja tai rūp princips, ka par vienu pārkāpumu divreiz nesoda, šis procentu soda aspekts bijis jāņem vērā.

60 Komisija apgalvo, ka šis pamats ir jānoraida.

B — *Pirmās instances tiesas vērtējums*

61 Vispirms jāatzīmē, ka princips *ne bis in idem* aizliedz vienu un to pašu personu sodīt vairāk nekā vienu reizi par vienu un to pašu prettiesisku rīcību, lai aizsargātu vienas un tās pašas tiesiskās intereses. Šī principa piemērošana ir pakļauta trim kumulatīviem nosacījumiem, proti, faktu identiskums, pārkāpēja identiskums un aizsargājamo tiesisko interešu identiskums (šajā sakarā skat. Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland u.c./Komisija, Recueil*, I-123. lpp., 338. punkts).

62 Kopienų judikatūrā ir atzīts, ka Tādējādi uzņēmums var tiesiski būt iesaistīts divos paralēlos procesos par vienu un to pašu prettiesisko rīcību un tādējādi tam var noteikt dubultas sankcijas: vienu — kompetentā attiecīgās dalībvalsts iestāde, otru — Kopienas iestāde, tiktāl, ciktāl minētajiem procesiem ir atšķirīgi mērķi un pārkāptās tiesību normas nav identiskas (Tiesas 1969. gada 13. februāra spriedums lietā 14/68 *Wilhelm u.c., Recueil*, 1. lpp., 11. punkts; Pirmās instances tiesas 1995. gada 6. aprīļa spriedums T-141/89 *Tréfileurope/Komisija, Recueil*, II-791. lpp., 191. punkts, un 1995. gada 6. aprīļa spriedums lietā T-149/89 *Sotralentz/Komisija, Recueil*, II-1127. lpp., 29. punkts).

63 No tā izriet, ka princips *ne bis in idem* vēl jo vairāk nevar būt piemērojams tādā gadījumā, ja rūpīgās procedūras un sankcijas, kuras noteikušas Komisija, no vienas puses, un trešās valsts iestādes, no otras puses, acīmredzami nerasniedz vienus un tos pašus mērķus. Faktiski, ja pirmajā gadījumā tie vērsti uz netraucētas konkurences saglabāšanu Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomikas zonas teritorijā, otrajā gadījumā attiecīgā aizsardzība attiecas uz trešās valsts tirgu (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 2004. gada 29. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās T-236/01, T-239/01, T-244/01, T-246/01, T-251/01 un T-252/01 *Tokai Carbon u.c./Komisija, Recueil*, II-1181. lpp., 134. punkts un tajā minētā judikatūra). Aizsargāto tiesisko interešu identiskuma nosacījums, kas ir nepieciešams, lai piemērotu *ne bis in idem* principu, tādējādi šajā gadījumā nav izpildīts.

64 Attiecīgi *ADM* šajā lietā nepamatoti izvirzīja principu *ne bis in idem*.

65 Pret šādu secinājumu neiestājas iepriekš 55. punktā minētais spriedums lietā *Boehringer/Komisija*, ko izvirzīja *ADM*. Šai lietā Tiesa nenorādīja, ka Komisijai būtu jāņem vērā trešās valsts iestāžu sankcijas, ja tās noteiktas par tiem pašiem faktiem, kurus uzņēmumam inkriminē Komisija, bet gan tikai atzīmēja, ka jautājums jāskata katrā individuālā gadījumā atsevišķi (iepriekš 55. punktā minētais spriedums lietā *Boehringer/Komisija*, 3. punkts).

66 Jebkurā gadījumā, pat ja taisnīguma labad dažos gadījumos Komisijai būtu jāņem vērā trešo valstu iestāžu noteiktās sankcijas, kad tās vērsas pret uzņēmuma rīcību Kopienas teritorijā, ir jāsecina, ka šai lietā *ADM* nav pierādījis, ka šis ir tāds gadījums un ka ASV un Kanādas iestādes būtu sodījušas aizliegtās vienošanās par darbību Kopienas vai EEZ teritorijā.

- 67 Tas, ka ar ASV iestādēm panāktajā kompromisā ir vienkārši norādīts, ka aizliegtās vienošanās darbojušās "ASV un citur", nepierāda, ka, nosakot naudas soda apmēru, ASV iestādes būtu ņēmušas vērā ar ASV teritoriju nesaistītas aizliegtās vienošanās darbības sekas, it īpaši EEZ teritorijā (šajā sakarā skat. iepriekš 63. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Tokai Carbon u.c./Komisija*, 143. punkts).
- 68 Tāpat, kas attiecas uz īpaši lielo naudas soda apmēru sakarā ar to, ka pārkāpums skāris plašas teritorijas, jākonstatē, ka šis vienkāršais apgalvojums nav pietiekams, lai pierādītu, ka ir ņemta vērā aizliegtās vienošanās iedarbība uz EEZ tirgu.
- 69 Ar Kanādas iestādēm panāktā noregulējuma sakarā *ADM* nav sniedzis pilnīgi nekādus pierādījumus, ka, nosakot naudas soda apmēru, šīs iestādes būtu ņēmušas vērā ar Kanādas teritoriju nesaistītas aizliegtās vienošanās darbības sekas, konkrēti, EEZ teritorijā konstatētās. *ADM* atsaucas uz to, ka Kanādas iestādes minējušas aizliegtās vienošanās darbību visā pasaulē, bet tas darīts tikai tālab, lai noteiktu aizliegtās vienošanās seku svarīgumu pašmāju tirgū.
- 70 Pirmās instances tiesa atgāgina, ka Komisijas pilnvaras uzlikt naudas sodus uzņēmumiem, kas ar nodomu vai neuzmanības dēļ pārkāpj EKL 81. panta 1. punktu vai EKL 82. pantu, ir viens no Komisijai piešķirtajiem līdzekļiem, kas nepieciešami, lai tā varētu izpildīt pienākumu veikt uzraudzību, ko tai uzliek Kopienu tiesības. Šis uzdevums ietver pienākumu īstenot vispārēju politiku, kuras mērķis ir Līgumā saistībā ar konkurenci noteikto principu piemērošana, un sekmēt to, lai uzņēmumu rīcība atbilstu šiem principiem (iepriekš 47. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Musique diffusion française u.c./Komisija*, 105. punkts).

- 71 No tā izriet, ka Komisija var lemt par naudas sodu summu, lai pastiprinātu to preventīvu ietekmi gadījumā, ja konkrēta veida pārkāpumi vēl joprojām tiek izdarīti salīdzinoši bieži, kaut arī tie atzīti par prettiesiskiem jau kopš Kopienas konkurences politikas ieviešanas sākuma, ņemot vērā labumu, ko ieinteresētie uzņēmumi var gūt to izdarīšanas rezultātā (iepriekš 47. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 108. punkts).
- 72 *ADM* nevar pamatoti argumentēt, ka tās lietā nebija šādas preventīvas iedarbības tāpēc, ka *ADM* jau bija sodīta, pamatojoties uz tiem pašiem faktiem, trešo valstu tiesās. Pēc būtības Komisijas mērķis panākt atturošu iedarbību ir vērsts uz uzņēmumu rīcību Kopienā vai EEZ. Tā rezultātā *ADM* sakarā ar Kopienas konkurences noteikumu pārkāpumu uzliktā naudas soda preventīvais raksturs nevar tikt vērtēts ne saistībā ar *ADM* īpašo situāciju, ne saistībā ar to, kā *ADM* ievēro konkurences noteikumus trešās valstīs, kas nav EEZ valstis (šajā sakarā skat. iepriekš 63. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Tokai Carbon* u.c./Komisija, 146. un 147. punkts).
- 73 Tādējādi ir jānoraida pamats par to, ka nav tikuši ņemti vērā naudas sodi, kas uzlikti citās valstīs.

III — Par pārkāpuma smagumu

A — Ievads

- 74 *ADM* norāda, ka Komisija nepareizi novērtējusi pārkāpuma smagumu, aprēķinot naudas soda lielumu. Šajā sakarā izvirzītie pamati, pirmkārt, attiecas uz to, ka netika vai nepietiekami tika ņemts vērā apgrozījums, kas radās no attiecīgā produkta pārdošanas; otrkārt, uz koeficienta piemērošanu sākuma lielumam; treškārt, uz aizliegto vienošanās konkrēto ietekmi uz tirgu.

- 75 Pirms spriešanas par šajā kontekstā izvirzīto dažādo pamatu pamatotību, ir jārezumē Komisijas šajā lietā izmantotā metode, lai novērtētu un ņemtu vērā pārkāpuma smagumu, kā arī to, kā tā ir atspoguļota Lēmuma apsvērumos.
- 76 No Lēmuma izriet, ka, vērtējot pārkāpuma smagumu, Komisija konstatēja, ka, pirmkārt, ņemot vērā pārkāpuma raksturu, tā konkrēto ietekmi uz EEZ citronskābes tirgu un attiecīgā ģeogrāfiskā tirgus apmēru, proti, visu EEZ, attiecīgie uzņēmumi bija izdarījuši ļoti nopietnu pārkāpumu (Lēmuma 204.–232. apsvērumi).
- 77 Pēc tam Komisija uzskatīja, ka attiecībā pret attiecīgajiem uzņēmumiem ir jāpiemēro atšķirīga attieksme, lai “ņemtu vērā pārkāpēju faktisko ekonomisko potenciālu nodarīt būtisku kaitējumu konkurencei un [...] noteiktu naudas sodu tādā apmērā, lai tam būtu pietiekami preventīva iedarbība”. Šajā kontekstā Komisija noteica, ka tā ņems vērā specifisko nozīmību un tādējādi katra uzņēmuma prettiesiskās rīcības konkrēto ietekmi uz konkurenci (Lēmuma 233. un 234. apsvērumi).
- 78 Lai izvērtētu šos elementus, Komisija izvēlējās balstīties uz attiecīgo uzņēmumu citronskābes apgrozījumu visā pasaulē pārkāpuma pēdējā gada laikā, proti, 1995. gadā. Šajā sakarā Komisija konstatēja, ka, ņemot vērā to, ka citronskābes tirgus ir globāls, “šie dati [...] sniedz vislabāko priekšstatu par uzņēmumu, kas piedalās aizliegtajās vienošanās, potenciālu nodarīt būtisku kaitējumu citiem tirgus dalībniekiem kopējā tirgū un/vai EEZ” (Lēmuma 236. apsvērumi). Komisija piebilda, ka pēc tās domām šo pieeju atbalsta fakts, ka tā bija globāla aizliegtā vienošanās, kuras mērķis, citu starpā, bija sadalīt tirgu pasaules līmenī. Komisija arī konstatēja, ka katra atsevišķā dalībnieka apgrozījums visā pasaulē arī sniedza norādes par tā sniegumu aizliegtās vienošanās kā tādas efektivitātei vai, tieši pretēji, nestabilitātei, kas būtu skārusi aizliegto vienošanos, ja attiecīgais dalībnieks nebūtu tajā piedalījies (Lēmuma 236. apsvērumi).

- 79 Uz šīs bāzes Komisija nolēma iedalīt uzņēmumus trīs kategorijās: *H & R* — pirmajā kategorijā, apgalvojot, ka “ar vispasaules tirgus daļu 22 % apmērā, tā ir lielākais ražotājs tirgū”. *ADM*, *JBL* un *HLR* tika iekļauti otrajā kategorijā, norādot, ka pirmajiem diviem bija līdzīgas tirgus daļas [konfidenciāli] % apmērā, bet *HLR* bija 9 %. Visbeidzot, tā klasificēja *Cerestar* trešajā kategorijā, pamatojot, ka tas bija “mazākais konkurents” ar tirgus daļu 2,5 % 1995. gadā. Tādējādi Komisija noteica sākumsummu 35 miljonus EUR *H & R*, 21 miljonu EUR *ADM*, *JBL* un *HLR*, un 3,5 miljonus EUR *Cerestar* (Lēmuma 237.–239. apsvērumi).
- 80 Visbeidzot, lai nodrošinātu, ka naudas sodam ir pietiekoša preventīva iedarbība, Komisija pieskaņoja naudas soda sākumsummu attiecīgo uzņēmumu lielumam un resursiem. Komisija piemēroja koeficientu 2 (tas ir palielinājums 100 % apmērā) *ADM* naudas soda sākumsummai kā rezultātā tas sasniedza 42 miljonus EUR, un koeficientu 2,5 (tas ir palielinājums 150 % apmērā) *HLR* sākotnējam naudas sodam, kas tādējādi sasniedza 87,5 miljonus EUR (Lēmuma 240.–246. apsvērumi).

B — *Par to, ka netika ņemts vērā apgrozījums, kas radās no attiecīgā produkta pārdošanas*

1. Lietas dalībnieku argumenti

- 81 *ADM* pārmet Komisijai, ka tā neņēma vērā vai nepietiekami ņēma vērā apgrozījumu, kas radās no attiecīgā produkta pārdošanas, lai aprēķinātu naudas soda pamatliesumumu.

- 82 Pirmkārt, *ADM* norāda, ka no Pirmās instances tiesas judikatūras izriet, ka apgrozījums, kas radies no attiecīgā produkta, ir svarīgs naudas sodu aprēķināšanā (Pirmās instances tiesas 1994. gada 14. jūlija spriedums lietā T-77/92 *Parker Pen/Komisija, Recueil*, II-549. lpp., 92.–95. punkts; 1996. gada 8. oktobra spriedums apvienotajās lietās no T-24/93 līdz T-26/93 un T-28/93 *Compagnie maritime belge transports u.c./Komisija, Recueil*, II-1201. lpp., 233. punkts; 1997. gada 21. oktobra spriedums lietā T-229/94 *Deutsche Bahn/Komisija, Recueil*, II-1689. lpp., 127. punkts, un 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-327/94 *SCA Holding/Komisija, Recueil*, II-1373. lpp., 176. punkts).
- 83 *ADM* uzskata, ka apgrozījuma, kas radies no attiecīgā produkta pārdošanas EEZ, ņemšana vērā ir piemērota bāze, lai novērtētu kaitējumu konkurencei Kopienas tirgū, kā arī aizliegto vienošanos saistībā ar attiecīgajiem produktiem dalībnieku relatīvo nozīmību. Šāds secinājums izrietot no Pirmās instances tiesas judikatūras (iepriekš 47. punktā minētais spriedums lietā *Europa Carton/Komisija*, 126. punkts, un Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-309/94 *KNP BT/Komisija, Recueil*, II-1007. lpp., 108. punkts, kas apstiprināts ar 2000. gada 16. novembra spriedumu apelācijas tiesvedībā lietā C-248/98 P *KNP BT/Komisija, Recueil*, I-9641. lpp.).
- 84 Turklāt pēc *ADM* domām iepriekš 41. punktā minētais spriedums lietā *LR AF 1998/Komisija* apstiprina, ka nesamērīgas nozīmes piešķiršana uzņēmuma kopējam lielumam, lai noteiktu naudas sodu, ir prettiesiska.
- 85 Tāpat *ADM* apgalvo, ka līdzīgas lietās pēdējo gadu laikā Komisija savā lēmumu pieņemšanas praksē [(Komisijas 1994. gada 13. jūlija Lēmums 94/601/EK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EK līguma 85. pantu (IV/C/33.833 — Kartons) (OV L 243, 1. lpp.); Komisijas 1994. gada 30. novembra Lēmums 94/815/EK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EK līguma 85. pantu (IV/33.126 un 33.322 — Cements) (OV L 343, 1. lpp.); Komisijas 1986. gada 23. aprīļa Lēmums 86/398/EEK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EEK līguma 85. pantu (IV/31.149 — Polipropilēns) (OV L 230, 1. lpp.) [tikai vācu, angļu, spāņu, franču, itāļu un holandiešu teksti ir autentiski]; Komisijas 1989. gada 2. augusta Lēmums 89/515/EEK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EEK līguma 85. pantu (IV/31.553 — Valcētais metāla siets) (OV L 260,

1. lpp.) [tikai vācu, angļu, spāņu, franču, itāļu un holandiešu teksti ir autentiski], un Komisijas 1994. gada 16. februāra Lēmums 94/215/EOTK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EOTK līguma 65. pantu, saistībā ar vienošanās un saskaņotajām darbībām, kurās bija iesaistījušies Eiropas siju ražotāji [tikai spāņu, vācu, angļu, franču un itāļu teksti ir autentiski] (OV L 116, 1. lpp.)] ņēma par pamatu attiecīgā produkta pārdošanas apjomu Kopieniu tirgū, ko tā turklāt atzina Lēmumā (253. apsvērums). Pamatojoties šajos lēmumos uz šādu aprēķināšanas bāzi, Komisija noteica naudas sodus 2,5 % un 9 % apmērā no attiecīgo uzņēmumu apgrozījuma saistībā ar attiecīgo produktu. Ja Komisija būtu piemērojusi šādu pašu pieeju šajā lietā, tā būtu uzlikusi *ADM* naudas sodu starp 1,15 miljoniem EUR un 4,14 miljoniem EUR. Tomēr, nesekojoš šai aprēķināšanas pieejai, Komisija uzlika *ADM* naudas sodus, kad bija no 10 līdz 34 reizēm lielāki nekā tā būtu uzlikusi atbilstoši minētajai pieejai.

⁸⁶ *ADM* uzskata, ka Komisija arī kļūdījās, apgalvojot, ka tā ņēma vērā attiecīgo uzņēmumu apgrozījumu, tos klasificējot trīs kategorijās atbilstoši to tirgus daļām pasaules citronskābes tirgū (236. apsvērums). *ADM* norāda, ka Komisijai arī bija jāņem vērā *ADM* pārdotās citronskābes ierobežotā vērtība EEZ tirgū 1995. gadā.

⁸⁷ Pirmkārt, Komisija pati atzīst, ka tai esot jānovērtē pārkāpuma smagums un attiecīgi naudas soda lielums saistībā ar sekām EEZ tirgū. Komisijas arguments šajā sakarā, kas ir atspoguļots Lēmuma 236. apsvērumā, ka šajā sakarā ir jāizmanto pasaules apgrozījums, jo aizliegto vienošanos mērķis bija “izslēgt no EEZ tirgus konkurējošās rezerves”, esot bijis nepamatots. Lēmumā netiekot apgalvots, ka uzņēmumi vienojās neveikt piegādes EEZ tirgum. *ADM* apgalvo, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki vienojās par kvotām pasaules mērogā (Lēmuma 97.–101. apsvērums) un ka nebija

paredzētas atsevišķas kvotas Eiropai. Aizliegtajās vienošanās, kas skar EEZ patērētājus, kaitējums šiem patērētājiem esot tāds pats neatkarīgi no tā, vai šīs vienošanās izplešas ārpus EEZ. Šajā sakarā neesot jābūt starpībai, novērtējot pārkāpuma smagumu un nosakot naudas sodu.

⁸⁸ Otrkārt, Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse neesot viendabīga. “Bezšuvju cauruļu” lietā (Komisijas 1999. gada 8. decembra Lēmums 2003/382/EK, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EKL 81. pantu (Lieta IV/E-1/35.860-B — bezšuvju caurules) (OV 2003, L 140, 1. lpp.)) un “Sodas glukonāta” lietā (2001. gada 2. oktobra Lēmums, kas attiecas uz procesu saskaņā ar EKL 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu, COMP/E-1/36.756 — Sodas glukonāts), Komisija esot ņēmusi vērā tikai pārdošanu EEZ tirgū.

⁸⁹ Treškārt, nepareizie rezultāti, kas rodas, ja tiek ņemts vērā apgrozījums visā pasaulē, tiekoti labi ilustrēti šajā lietā, jo *ADM* pārdošanas apjomus Kanādā un ASV, kas ir gandrīz 50 % no *ADM* citronskābes vispasaules pārdošanas apjomiem, šo valstu iestādes ņēma vērā, kad tās uzlika sodus *ADM*. Ņemot vērā vispasaules pārdošanas apjomus, Komisija uzlika naudas sodu, kas esot nesamērīgs saistībā ar *ADM* pārdošanas apjomiem, par kuriem tā jau ir sodīta.

⁹⁰ Ceturtkārt, *ADM* uzskata, ka, pat ja vispasaules citronskābes pārdošanas apjoms ir piemērots faktors, lai noteiktu naudas sodu, Komisija to neņēma pienācīgi vērā. *ADM* uzliktais naudas sods (pirms Paziņojuma par sadarbību) esot 66 % apmērā citronskābes vispasaules pārdošanas apjoma. Šāda sankcija ļoti pārsniedz to kaitējumu patērētājiem vai konkurentiem, ko ir radījusi *ADM* piedalīšanās aizliegtajā

vienošanās, jo tās pārdošanas apjomi atbilst tikai daļai no vispasaules pārdošanas apjomiem. Tomēr Komisija esot pamatojusies tikai uz *ADM* kopējo apgrozījumu un resursiem. *ADM* apgalvo, ka pārmērīgas balstīšanās uz kopējo apgrozījumu rezultātā ir noteikts prettiesisks naudas sods.

91 Tā rezultātā *ADM* apgalvo, ka Komisija ne tikai neņēma vērā principus, kas izriet no judikatūras, bet arī pārkāpa samērīguma principu.

92 Otrkārt, *ADM* apgalvo, ka Pamatnostādnes norāda, ka ir “nepieciešams ņemt vērā pārkāpēju faktisko ekonomisko potenciālu nodarīt kaitējumu citiem tirgus dalībniekiem, it īpaši patērētājiem” un ka šīs Pamatnostādnes arī nosaka aizliegto vienošanos gadījumā veikt izvērtēšanu, lai atspoguļotu “patiesās katra pārkāpēja rīcības sekas uz konkurenci”.

93 Pēc *ADM* domām ekonomiskā ietekme uz konkurenci un tirgus dalībniekiem var tikt novērtēta tikai saistībā ar attiecīgā produkta pārdošanas apjomiem. Ņemot vērā vienīgi šo pārdošanu, ir iespējams novērtēt potenciālā kaitējuma apmēru, kas izpaužies pret konkurenci vērsta uzcenojuma vai citu prettiesisku ieguvumu formā, attiecībā uz patērētājiem vai konkurenci.

94 Tā rezultātā neņemot vērā attiecīgo apgrozījumu, kas radies no attiecīgo produktu pārdošanas, Komisija nepareizi piemēroja pati savas Pamatnostādnes.

- 95 Visbeidzot, *ADM* apgalvo, ka nesniedzot pienācīgu pamatojumu savā Lēmumā par to, kāpēc netika ņemts vērā *ADM* attiecīgā produkta pārdošanas apjoms EEZ attiecīgajā produkta tirgū, Komisija neizpildīja pienākumu sniegt pamatojumu.
- 96 Komisija apgalvo, ka šie pamati ir jānoraida.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

- 97 *ADM* apgalvo, ka, pirmkārt, ir noticis samērīguma principa un Pamatnostādņu pārkāpums un, otrkārt, nav izpildīts pienākums sniegt pamatojumu.

a) Par samērīguma principa pārkāpumu

- 98 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru — pārkāpumu smagums ir jānosaka, ievērojot vairākus faktorus, tādus kā lietas konkrētie apstākļi un tās konteksts, un nepastāv ierobežots vai izsmelošs obligāti ievērojamo kritēriju saraksts (Tiesas 1996. gada 25. marta rīkojums lietā C-137/95 P *SPO* u.c./Komisija, *Recueil*, I-1611. lpp., 54. punkts, un Tiesas 1997. gada 17. jūlija spriedums lietā C-219/95 P *Ferriere Nord*/Komisija, *Recueil*, I-4411. lpp., 33. punkts; Pirmās instances tiesas spriedums lietā T-9/99 *HFB* u.c./Komisija, 443. punkts).

99 Turklāt saskaņā ar pastāvīgo judikatūru — kritēriji pārkāpumu smaguma novērtēšanai atkarībā no lietas var ietvert to preču, attiecībā uz kurām pārkāpums izdarīts, apjomu un vērtību, kā arī uzņēmuma lielumu un ekonomisko potenciālu, un tādējādi ietekmi, kādu tas var atstāt uz konkrēto tirgu. No tā izriet, ka, pirmkārt, naudas soda noteikšanas mērķiem ir pieļaujams ņemt vērā gan uzņēmuma kopējo apgrozījumu, kas sniedz norādes, kaut arī aptuvenas un nepilnīgas, par uzņēmuma lielumu un tā ekonomisko potenciālu, gan iesaistītajiem uzņēmumiem piederošo tirgus daļu konkrētajā tirgū, kas sniedz norādes par pārkāpuma apmēru. Otrkārt, no tā izriet, ka ir svarīgi nevienam no šiem skaitļiem nepiešķirt nesamērīgu nozīmi salīdzinājumā ar citiem faktoriem un ka atbilstoša naudas soda noteikšana nevar būt vienkārša, uz kopējo tirdzniecības apgrozījumu balstīta aprēķina iznākums (šajā sakarā skat. iepriekš 47. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 120. un 121. punkts; iepriekš 82. punktā minēto spriedumu lietā *Parker Pen*/Komisija, 94. punkts; iepriekš 82. punktā minēto spriedumu lietā *SCA Holding*/Komisija, 82. punkts; iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 188. punkts, un iepriekš 98. punktā minēto spriedumu lietā *HFB* u.c./Komisija, 444. punkts).

100 No tā izriet, ka, lai gan nevar noliegt — kā norāda *ADM* —, ka attiecīgās preces tirdzniecības apgrozījums var būt atbilstošs sākuma punkts, lai novērtētu kaitējumu konkurencei konkrētās preces tirgū Kopienā un aizliegtās vienošanās dalībnieku relatīvo nozīmi saistībā ar attiecīgo precī, tomēr tas nekādi nav vienīgais kritērijs, saskaņā ar kuru Komisijai ir jāvērtē pārkāpuma smagums.

101 Tā rezultātā, pretēji *ADM* norādītajam, novērtējumā aprobežoties, kā tas šķiet piedāvājam, ar attiecību starp uzlikto naudas sodu un attiecīgās preces tirdzniecības apgrozījumu, lai novērtētu, vai tas ir samērīgs, nozīmētu, ka šim faktoram piešķirta nesamērīga nozīme. Ir nepieciešams novērtēt šī naudas soda samērīgumu saistībā ar visiem faktoriem, kas Komisijai ir jāņem vērā, nosakot pārkāpuma smagumu, proti, pārkāpuma patieso raksturu, tā konkrēto ietekmi uz attiecīgo tirgu un ģeogrāfiskā tirgus lielumu.

- 102 Lēmuma pamatotība saistībā ar noteiktiem kritērijiem ir jāizvērtē balstoties uz četriem *ADM* argumentiem, ar kuriem tiek mēģināts pierādīt, ka Komisijai bija šajā lietā jāņem vērā attiecīgo uzņēmumu apgrozījums EEZ, nevis visā pasaulē.
- 103 Ar savu pirmo argumentu *ADM* pēc būtības kritizē faktu, ka Lēmuma 236. apsvērumā Komisija uzskatīja, ka tai ir jāņem vērā apgrozījums visā pasaulē, lai attiecīgos uzņēmumus klasificētu trīs kategorijās, ņemot vērā, ka aizliegtās vienošanās mērķis bija “izslēgt no EEZ tirgus konkurētspējīgās rezerves”. Pēc *ADM* domām Lēmumā netiekot apgalvots, ka dalībnieki bija vienojušies izslēgt piegādes no EEZ.
- 104 Pirmās instances tiesa uzskata, ka ir jānorāda, ka *ADM* citē šo Lēmuma daļu ārpus konteksta. Ja Lēmuma 236. apsvērumu lasa kopumā, ir redzams, ka, pēc Komisijas domām, šādas vispasaules aizliegtās vienošanās sakarā, kāda ir šajā lietā, tikai vispasaules apgrozījums ļauj novērtēt attiecīgo dalībnieku spējas nodarīt kaitējumu attiecīgajam tirgum. Tā rezultātā pirmais arguments nav pamatots.
- 105 Ar savu otro argumentu *ADM* mēģina parādīt, ka nesenaajā administratīvajā praksē Komisija pati balstījās uz apgrozījumu EEZ.
- 106 Pirmās instances tiesa tomēr atzīmē, ka šie divi lēmumi, kas ir izvirzīti, lai atbalstītu šo argumentu, neattiecas uz lietu. “Bezšuvju cauruļu lietā” (skat. šī sprieduma 88. punktu) Komisija neklasificēja attiecīgos uzņēmumus kategorijās (skat. Lēmuma 159.–162. apsvērumu šajā minētajā lietā). Runājot par “Sodas glukonāta” lietu (skat. šī sprieduma 88. punktu), tāpat kā šajā lietā Komisija pamatojās uz apgrozījumu visā pasaulē, lai iedalītu uzņēmumus kategorijās. Tādējādi *ADM* arguments faktu ziņā ir kļūdainais.

- 107 Ar trešo argumentu *ADM* pēc būtības izvirza faktu, ka tās veikto citronskābes pārdošanu Kanādā un ASV, kas ir gandrīz 50 % no tās citronskābes pārdošanas apjoma visā pasaulē, jau bija ņēmušas vērā šo valstu iestādes, uzliekot sodu *ADM*. Tiktāl, ciktāl *ADM* ar šo argumentu pēc būtības atkārtoti iebildumu par to, ka par vienu un to pašu pārkāpumu nedrīkst sodīt divreiz, ir jāatgādina, ka šo argumentu Pirmās instances tiesa jau noraidīja kā nepamatotu (skat. šī sprieduma 61.–73. punktu). Tiktāl, ciktāl *ADM* ar šo argumentu apgalvo, ka Komisija nevar uzlikt naudas sodu pamatojoties uz rīcību tirgos ārpus Kopienas teritorijas, šis arguments ir kļūdainais fakts ziņā. Komisija neizmantoja vispasaules apgrozījumu, lai aprēķinātu naudas sodu, bet vienīgi, lai noteiktu katra uzņēmuma faktisko ekonomisko potenciālu nodarīt kaitējumu konkurencei un lai noteiktu naudas sodu tādā apmērā, lai tam būtu pietiekams preventīvs raksturs attiecībā pret katru uzņēmumu, kas ir pamatots, ņemot vērā aizliegtās vienošanās globālo raksturu.
- 108 Ar savu ceturto argumentu *ADM* pēc būtības tiecas pierādīt, ka citronskābes pārdošanas apjomu visā pasaulē ņemšana vērā rada nesamērīgu naudas sodu, saistībā ar nodarīto kaitējumu patērētājiem un konkurencei.
- 109 Ir jāatgādina, ka šajā lietā aizliegtā vienošanās sastāv no uzņēmumiem, kas darbojas pasaules līmenī un kuriem ir 60 % no attiecīgā produkta tirgus pasaules līmenī, un šīs vienošanās, papildus cenu noteikšanai, attiecas uz tirgus sadali, nosakot pārdošanas kvotas. Šādā lietā Komisija var leģitīmi pamatoties, kā tā ir izdarījusi šajā lietā, uz dalībnieku attiecīgo citronskābes apgrozījumu pasaules līmenī, lai diferencētu attiecīgos uzņēmumus. Šis atšķirīgās attieksmes mērķis ir noteikt pārkāpēju faktisko ekonomisko potenciālu nodarīt kaitējumu konkurencei un tādējādi arī ņemt vērā šo dalībnieku specifisko nozīmi aizliegtās vienošanās ietvaros. Tā rezultātā, Komisija nepārsniedza savas plašās vērtēšanas pilnvaras šajā sakarā, konstatējot, ka aizliegtās vienošanās dalībnieku attiecīgās tirgus daļas bija pienācīga norāde.

110 Tādējādi pamats, ar kuru tiek apgalvots par samērīguma principa pārkāpumu, ir jānoraida.

b) Par Pamatnostādņu pārkāpšanu

111 Kā Pirmās instances tiesai jau ir bijusi iespēja norādīt, Pamatnostādnes neparedz, ka naudas sodi tiek aprēķināti atbilstoši uzņēmumu vispārējam tirdzniecības apgrozījumam vai to tirdzniecības apgrozījumam konkrētajā tirgū. Tomēr, tāpat tās Komisijai neliedz ņemt vērā šos skaitļus, nosakot naudas soda apmēru, lai nodrošinātu Kopienas tiesību vispārējo principu īstenošanu un kad to prasa apstākļi (šajā sakarā skat. iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *LR AF 1998*/Komisija 283. punkts, kas apelācijas kārtā apstiprināts ar iepriekš 41. punktā minēto Tiesas spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 258. punkts, un iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 187. punkts).

112 Tā rezultātā Pamatnostādnes neparedz, ka iesaistīto uzņēmumu tirdzniecības apgrozījums — vai nu kopējais apgrozījums, vai konkrētās preces tirdzniecības apgrozījums — ir atskaites punkts, lai aprēķinātu naudas sodu un, vēl jo mazāk, ka tie ir vienīgie atbilstošie kritēriji, lai novērtētu pārkāpuma smagumu.

113 Savukārt Komisija var ņemt vērā apgrozījumu kā vienu no būtiskajiem faktoriem. Tā tas ir, jo īpaši gadījumos saskaņā ar Pamatnostādņu 1.A punkta trešo līdz sesto daļu, kad Komisija pieskaņo naudas sodu summu, lai tiem būtu pietiekams preventīvs raksturs. Šajā ziņā Komisija ņem vērā pārkāpēju faktisko ekonomisko potenciālu nodarīt būtisku kaitējumu citiem tirgus dalībniekiem un nepieciešamību nodrošināt, ka naudas sodam ir pietiekošs, preventīvs raksturs (1.A punkta ceturtdaļa) un

piemēro koeficientus attiecībā uz lielumiem, kurus nosaka uz specifiska koeficienta bāzes, un tādējādi katra pārkāpēja rīcības patieso ietekmi uz konkurenci, jo īpaši gadījumos, kad pastāv būtiska atšķirība starp uzņēmumu lielumiem, kuri izdara viena un tā paša tipa pārkāpumus (1.A punkta sestā daļa).

114 Šajā lietā Komisija savos procesuālajos rakstos norādīja, ka tā balstījās uz apgrozījumu attiecīgā produkta tirgū, lai novērtētu katra uzņēmuma relatīvo nozīmību. Kā izriet no Lēmuma 236. apsvēruma, Komisija patiešām ņēma vērā attiecīgā produkta vispasaules apgrozījumu, lai ņemtu vērā uzņēmumu relatīvo nozīmību attiecīgajā tirgū. Kā jau tika konstatēts šī sprieduma 77. un 78. punktā, Komisija uzskatīja, ka, lai piemērotu atšķirīgu attieksmi, kas ņemtu vērā katra pārkāpēja ekonomisko potenciālu nodarīt kaitējumu konkurencei, un lai noteiktu naudas sodu ar pietiekami preventīvu iedarbību, Komisija izvēlējās paļauties uz attiecīgo uzņēmumu citronskābes apgrozījumu pārkāpuma pēdējā gada laikā, proti, 1995. gadā.

115 Šajā lietā aizliegto vienošanos veido uzņēmumi, kas ieņem ļoti lielu attiecīgā produkta tirgus daļu pasaules līmenī. Turklāt aizliegtās vienošanās attiecas uz cenu noteikšanu un tirgus dalīšanu, nosakot pārdošanas kvotas. Šādā lietā Komisija var leģitīmi pamatoties uz aizliegto vienošanos dalībnieku citronskābes apgrozījumu pasaulē, lai piemērotu atšķirīgu attieksmi attiecīgos uzņēmumos. Tā kā atšķirīgas attieksmes mērķis ir novērtēt pārkāpēju faktisko ekonomisko potenciālu ar savu rīcību nodarīt kaitējumu konkurencei un tādējādi ņemt vērā to īpašo ietekmi aizliegtajā vienošanā, Komisija nepārsniedza savas plašās izvērtēšanas pilnvaras, konstatējot, ka attiecīgo aizliegto vienošanos dalībnieku tirgus daļa bija pienācīga norāde.

116 Tā rezultātā pamats, ar kuru tiek apgalvots par Pamatnostādņu pārkāpumu, ir jānoraida.

c) Par pienākuma sniegt pamatojumu pārkāpumu

- 117 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru pamatojumā, ko prasa EKL 253. pants, skaidri un nepārprotami jābūt norādītai apstrīdētā tiesību akta izdevējas iestādes argumentācijai, lai ieinteresētās personas varētu uzzināt, kāds ir veiktā pasākuma pamatojums, un lai kompetentā tiesa varētu veikt savu kontroli. Prasība sniegt pamatojumu ir jāizvērtē saistībā ar lietas apstākļiem, it īpaši attiecīgā pasākuma saturu, izvirzītā pamatojuma būtību un interesēm, kādas attiecībā uz pamatojuma iegūšanu varētu būt tā adresātiem vai citām personām, kuras tas skar tieši un individuāli. Šajā sakarā nav nepieciešams, lai pamatojums aptvertu visus attiecīgos faktu un juridiskos apstākļus, jo tas, vai sniegtais pamatojums atbilst EKL 253. panta prasībām ir jāizvērtē, ņemot vērā ne vien tā formulējumu, bet arī tā kontekstu, kā arī visas tiesību normas, kas regulē attiecīgo jautājumu (Tiesas 1998. gada 2. aprīļa spriedums lietā C-367/95 P Komisija/*Sytraval* un *Brink's France*, *Recueil*, I-1719. lpp., 63. punkts, un 2003. gada 30. septembra spriedums lietā C-301/96 Vācija/Komisija, *Recueil*, I-9919. lpp., 87. punkts).
- 118 Saistībā ar lēmumu uzlikt naudas sodus uzņēmumiem par Kopienas konkurences noteikumu pārkāpumiem, pienākuma sniegt pamatojumu apjoms ir jānosaka, *inter alia*, saistībā ar faktu, ka pārkāpumu smagums ir jānosaka atbilstoši vairākiem faktoriem, jo īpaši lietas specifiskajiem apstākļiem un tās konteksta; turklāt nav sastādīts nekāds saistošs vai izsmeļošs izmantojamo kritēriju saraksts (iepriekš 98. punktā minētais rīkojums lietā *SPO u.c./Komisija*, 54. punkts).
- 119 Šajā lietā Komisija aprēķināja uzņēmumam uzliedzamo naudas sodu, pamatojoties uz šī uzņēmuma apgrozījumu attiecībā uz attiecīgo produktu, tomēr tā neņēma vērā attiecīgo apgrozījumu EEZ, bet gan pasaules līmeni (skat. šī sprieduma 114. punktu). Pretēji tam, ko apgalvo *ADM*, Komisijai nebija pienākuma ņemt vērā attiecīgā produkta apgrozījumu EEZ (skat. šī sprieduma 111. punktu). Tā rezultātā Komisijai

nevar pārvest, ka tā nepamatoja, kādēļ tā neizmantoja šo faktoru naudas soda aprēķināšanā.

- 120 Tā rezultātā pamats, ar kuru tiek apgalvota pienākuma sniegt pamatojumu neizpilde, arī ir jānoraida.

C — Par koeficienta piemērošanu bāzes lielumam

1. Lietas dalībnieku argumenti

- 121 *ADM* apgalvo, ka pamatsummas palielināšana ar koeficientu 2 (Lēmuma 246. apsvērumš) ir acīmredzami nesamērīgs pasākums, kas turklāt esot arī kļūdaini pamatots un pārkāpjot vienlīdzīgas attieksmes principu.

- 122 Pirmkārt, *ADM* atgādina, ka lietās, kas ierosinātas ASV un Kanādā par konkurences tiesību pārkāpumiem, tā jau ir samaksājusi naudas sodus (30 miljoni USD — ASV un 2 miljoni CAD — Kanādā), nomaksājusi kompensāciju patērētājiem (83 miljoni USD), nomaksājusi aptuveni 34 miljonus USD, lai panāktu mierizlīgumu ar tās akcionāriem, viens no tās darbiniekiem jau ir nonācis cietumā ASV, un ir pieņēmusi Vispārējās pamatnostādnes konkurences tiesību ievērošanai. Visas šīs sankcijas un pasākumi padarot Komisijas uzlikto sodu par nevajadzīgu un pārmērīgu.

123 Otrkārt, *ADM* norāda: ņemot vērā to, ka uzņēmumi ir racionāli ekonomiski veidojumi, lai naudas sods darbotos kā preventīvs līdzeklis, to ir vienīgi nepieciešams noteikt tādā līmenī, ka iespējamais naudas sods pārsniedz peļņu no pārkāpumu. Ja uzņēmumi saprot, ka zaudējumi, kas rodas no soda, atrauj peļņu no aizliegtās vienošanās, naudas sods jau funkcionēs kā preventīvs līdzeklis. Šo pieeju Tiesa jau apstiprināja iepriekš 47. punktā minētajā spriedumā apvienotajās lietās *Musique diffusion française u.c./Komisija* (108. punkts). Tas arī ir atspoguļots Pamatnostādņēs, kas nosaka (1.A punkta ceturtdā daļa), ka preventīva iedarbība ir jāizvērtē saistībā ar aizliegtās vienošanās dalībnieku potenciālu nodarīt kaitējumu patērētājiem un tā rezultātā Pamatnostādņēs tiek pieprasīts, ka tiek ņemts vērā jebkurš aizliegtās vienošanās prettiesiski iegūts labums, kad tiek spriests par piemērotu preventīvu līdzekli. Šī pieeja ir arī parasti sastopama citos Kopienas noteikumos.

124 *ADM* neapstrīd, ka kopējais apgrozījums var tikt ņemts vērā, lai aprēķinātu naudas sodu. Tomēr pārmērīgas nozīmes piešķiršana kopējam apgrozījumam rada pārmērīgu naudas sodu. Komisija šajā ziņā aprobežojas, lai pamatotu palielinājumu, salīdzinot to ar *ADM* kopējo apgrozījumu. Tomēr nav nekāda racionāla izskaidrojuma, kas varētu pamatot, kāpēc preventīva palielinājuma aprēķināšana koncentrējās uz *ADM* kopējo apgrozījumu. Komisijas pieeja nekādi neizskaidro, kādēļ ir jāatskaita *ADM* peļņa no produktu apgrozījuma, kas nebija saistīts ar attiecīgo pārkāpumu, lai attiecīgie uzņēmumi tiktu atturēti no piedalīšanās citronskābes aizliegtajās vienošanās.

125 Treškārt, *ADM* atkārti, ka efektīvam preventīvam naudas sodam ir jāspēj dzēst iespējamo peļņu no aizliegtās vienošanās (skat. šī sprieduma 123. punktu). Tomēr, *ADM* norāda, ka šajā lietā *JBL* bija vislielākais pārdošanas apjoms EEZ (77 miljoni EUR) un tādējādi tā ieguva visvairāk no aizliegtās vienošanās. Tomēr, veicot aprēķinu, *JBL* naudas sods netika paaugstināts preventīvos nolūkos. Toties *ADM*, kurai bija 46 miljonu EUR pārdošanas apjoms EEZ, naudas sods tika dubultots ar preventīvu paaugstinājumu 21 miljona EUR apmērā. No tā *ADM* secina, ka Komisija pārkāpa vienlīdzīgas attieksmes principu.

- 126 Ceturtkārt, *ADM* uzskata, ka Komisija nevar pienācīgi aizstāvēt savu pozīciju, ka *ADM* vienlaicīgi piedalījās divās citās aizliegtajās vienošanās papildus daļībai citronskābes aizliegtajās vienošanās. Tas nebija minēts Lēmumā. Turklāt katrā no šiem lēmumiem, kas attiecas uz aizliegtajām vienošanās, Komisija piemēroja koeficientu, lai nodrošinātu, ka naudas sods ir pietiekami preventīvs.
- 127 Piektkārt, *ADM* uzskata, ka Lēmums nesniedz pienācīgu pamatojumu šajā sakarā. Komisija nenorādīja pamatojumu, kādēļ šāda apmēra palielinājums varētu būt nepieciešams, lai sasniegtu preventīvu iedarbību. Tā tikai noteica, ka lielākiem uzņēmumiem ir jāuzliek lielāki naudas sodi, bet neesot norādījusi, kādēļ tā uzskatīja par pieņemamu dubultot *ADM* naudas sodu šajā lietā un vai tika ņemti vērā tādi faktori kā jau uzņēmumiem uzliktie sodi, lai tos atturētu no labuma gūšanas, iesaistoties aizliegtajās vienošanās. Pēc *ADM* domām Komisijai bija pienākums šajā lietā skaidri norādīt attiecīgā pasākuma pieņemšanas pamatojumu. Nav publicētu lietu, kurās Komisija būtu ieskaitījusi “pietiekami preventīvu” palielinājumu kā papildus etapu naudas soda aprēķināšanas procesā. Turklāt palielinājums ir būtiska daļa no naudas soda, kas beigu beigās tika uzlikts *ADM*.
- 128 Komisija apgalvo, ka izvirzītie pamati ir jānoraida.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

a) Par samērīguma principa pārkāpumu

- 129 Tiktāl, ciktāl *ADM* būtībā apgalvo, ka, tā kā uzņēmumi ir racionālas saimnieciskas vienības, lai naudas sodam būtu preventīva iedarbība, ir nepieciešams vienīgi, lai tas

būtu noteikts tādā līmenī, kādā sagaidāmais apmērs pārsniedz no pārkāpuma gūto peļņu. Šajā sakarā būtu jāatgādina, ka preventīva iedarbība ir viens no galvenajiem apsvērumiem, no kura jāvadās, nosakot naudas sodus (Tiesas 1970. gada 15. jūlija spriedums lietā 41/69 *Chemiefarma*/Komisija, *Recueil*, 661. lpp., 173. punkts, un 1972. gada 14. jūlija spriedums lietā 49/69 *BASF*/Komisija, *Recueil*, 713. lpp., 38. punkts).

- 130 Tomēr, ja naudas sods tiktu noteikts līmenī, kas aprobežojas ar aizliegtās vienošanās peļņas atņemšanu, tam nebūtu preventīvas iedarbības. Faktiski var saprātīgi prezumēt, ka, veicot finansiālus aprēķinus un pieņemot vadības lēmumus, uzņēmumi racionāli ņem vērā ne vien to naudas sodu, kurus tie riskē saņemt pārkāpuma gadījumā, apmēru, bet arī riska līmeni, ka aizliegtā vienošanās tiks atklāta. Turklāt, ja naudas soda funkcijas tiktu aprobežotas tikai ar peļņas vai iecerētās peļņas atņemšanu, netiktu pietiekami vērā ņemts attiecīgās rīcības pārkāpuma raksturs, ievērojot EKL 81. panta 1. punktu. Faktiski, padarot naudas sodu par kompensāciju par nodarītajiem zaudējumiem, bez preventīvas iedarbības, kas var būt vērsta tikai uz rīcību nākotnē, vērā netiktu ņemts arī šāda pasākuma piespiedu raksturs saistībā ar konkrētu, faktiski izdarītu pārkāpumu.

- 131 Tāpat, uzņēmuma gadījumā, kurš tāpat kā *ADM* darbojas daudzos tirgos un kura finansiālais potenciāls ir īpaši nozīmīgs, ar to vien, ka tiek ņemts vērā konkrētajā tirgū realizētais apgrozījums, var nepietikt, lai nodrošinātu naudas soda preventīvu iedarbību. Jo lielāks ir uzņēmums un jo vairāk tam ir kopējo resursu, kas tam ļauj tirgū darboties neatkarīgi, jo vairāk tam ir jāapzinās sava loma attiecībā uz pienācīgu konkurences funkcionēšanu tirgū. Tādējādi, novērtējot pārkāpuma smagumu, ir jāņem vērā faktiskie apstākļi, kas attiecas uz uzņēmuma, kas atzīts par vainīgu pārkāpuma izdarīšanā, ekonomisko potenciālu. Tā rezultātā *ADM* kopējā apgrozījuma ņemšana vērā, lai noteiktu naudas soda lielumu, šajā lietā nerada pārmērīgu naudas sodu.

132 Tā rezultātā ir jānoraida pamats, ar kuru tiek apgalvots samērīguma principa pārkāpums.

b) Par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu

133 Ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru vienlīdzīgas attieksmes princips ir pārkāpts tikai tad, ja līdzīgas situācijas tiek atrisinātas atšķirīgi, vai ja atšķirīgas situācijas tiek atrisinātas vienādi, ja vien šāda attieksme nav objektīvi pamatota (Tiesas 1984. gada 13. decembra spriedums lietā 106/83 *Sermide*, *Recueil*, 4209. lpp., 28. punkts, un Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-311/94 *BPB de Eendracht/Komisija*, *Recueil*, II-1129. lpp., 309. punkts).

134 *ADM* pēc būtības apgalvo, ka, neraugoties uz daudz lielāku citronskābes pārdošanas apjomu (77 miljoni EUR) nekā tā pati bija realizējusi (46 miljoni EUR), Komisija neuzlika *JBL* tādu naudas soda palielinājumu, kādu tā uzlika *ADM*.

135 Šajā sakarā ir jānorāda, ka koeficienta piemērošanas mērķis ir nodrošināt, ka naudas sodam ir preventīva iedarbība arī pat attiecībā uz ļoti lielu uzņēmumu. *JBL* apgrozījums 2000. gadā bija 314 miljoni EUR, bet *ADM* apgrozījums 13 936 miljoni EUR. Turklāt ir jāņem vērā fakts, ka ļoti lieliem uzņēmumiem, tādiem kā *ADM*, ir paaugstināta atbildība attiecībā uz brīvas konkurences nodrošināšanu tirgos, kuros tie darbojas un kuriem kopumā ir vairāk resursu juridisko un ekonomisko konsultāciju ziņā, kas tiem ļauj noteikt, ka viņu rīcība pārkāpj Kopienas konkurences tiesības.

136 Tā rezultātā pamats, ar kuru tiek apgalvots vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpums, arī ir jānoraida.

c) Par pienākuma sniegt pamatojumu neizpildi

137 Tiktāl, ciktāl *ADM* pēc būtības apgalvo, ka Komisija nenorādīja iemeslus, kādēļ tā uzskatīja naudas soda dubultošanu par samērīgu, ne to, vai tādi faktori kā jau uzliktie sodi, kuriem ir preventīvs raksturs saistībā ar centieniem gūt labumu no piedalīšanās aizliegtajās vienošanās, jau ir ņemti vērā, vispirms ir jānorāda uz šī sprieduma 117. un 118. punktā minēto judikatūru. Ir jāatgādina, ka Komisija pamatoja koeficienta piemērošanu, it īpaši aprēķinot *ADM* uzlikto naudas sodu, ar vajadzību nodrošināt naudas soda preventīvu iedarbību. Komisija šajā sakarā balstījās uz attiecīgo uzņēmumu apgrozījumu visā pasaulē (Lēmuma 50. un 241. apsvērumi). Visbeidzot, Lēmuma 246. apsvērumā Komisija norādīja, ka koeficienta 2 piemērošana ir pamatota, lai nodrošinātu naudas soda, kas tiks uzlikts *ADM*, preventīvu raksturu.

138 Runājot it īpaši par koeficienta, kas tika piemērots *ADM*, nozīmību, Komisijai bija tiesības tikai atsaukties uz uzņēmuma lielumu, ko aptuveni norāda tā apgrozījums, un pievērst uzmanību vajadzībai nodrošināt, ka naudas sodam ir preventīvs raksturs. Komisijai nebija pienākuma, kā daļas no pienākumu sniegt pamatojumu, norādīt skaitliskos pierādījumus, kas attiecas uz aprēķināšanas metodi, kas ir pamatā šai izvēlei (šajā sakarā skat. Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-291/98 P *Sarrió*/Komisija, *Recueil*, I-9991. lpp., 80. punkts).

- 139 Tādējādi Komisija pietiekami pamatoja savu Lēmumu šajā sakarā, un pamats, ar kuru tiek apgalvota pienākuma sniegt pakalpojumu neizpilde, ir jānoraida.

D — *Par vērtēšanas kļūdām saistībā ar aizliegtās vienošanās konkrēto ietekmi uz tirgu*

1. Ievads

- 140 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru — pārkāpumu smagums ir jānosaka vadoties no vairākiem faktoriem, tādiem kā lietas konkrētie apstākļi un tās konteksts, un nepastāv ierobežots vai izsmeļošs obligāti ievērojamo kritēriju saraksts (iepriekš 98. punktā minētais Tiesas rīkojums lietā *SPO u.c./Komisija*, 54. punkts; iepriekš 98. punktā minētais Tiesas spriedums lietā *Ferriere Nord/Komisija*, 33. punkts; iepriekš 98. punktā minētais spriedums lietā *HFB u.c./Komisija*, 443. punkts). Šajā kontekstā aizliegtās vienošanās konkrētā ietekme uz tirgu var tikt ņemta vērā kā viens no svarīgajiem kritērijiem.
- 141 Pamatnostādnēs (1.A punkta pirmā daļa) Komisija ir norādījusi, ka, novērtējot pārkāpuma smagumu, tā ņem vērā “[pārkāpuma] konkrēto ietekmi uz tirgu, ja to ir iespējams izmērīt”, kā arī tā raksturu un konkrētā ģeogrāfiskā tirgus lielumu.
- 142 Attiecībā uz šo lietu no Lēmuma 210.–230. apsvērums izriet, ka Komisija patiešām noteica naudas sodu atkarībā no pārkāpuma smaguma, ņemot vērā šos trīs kritērijus. It īpaši Komisija uzskatīja, ka aizliegtajām vienošanās bija “reāla ietekme” uz citronskābes tirgu (Lēmuma 230. apsvērums).

143 Pēc *ADM* domām Komisija šajā sakarā pieļāva vairākas vērtēšanas kļūdas par aizliegto vienošanos konkrēto ietekmi uz citronskābes tirgu. *ADM* apgalvo, ka šīs kļūdas ietekmē naudas sodu aprēķināšanu.

2. Par to, ka Komisija esot izvēlējusies kļūdainu pieeju, lai parādītu, ka aizliegtajai vienošanās bija reāla ietekme uz tirgu

a) Lietas dalībnieku argumenti

144 *ADM* pēc būtības norāda, ka Komisija izvēlējās kļūdainu pieeju, lai parādītu, ka pārkāpumam bija reāla ietekme uz tirgu.

145 *ADM* pārmet Komisijai, ka tā nav pierādījusi aizliegto vienošanos konkrēto ietekmi uz citronskābes tirgu. *ADM* norāda, ka Lēmuma 211. apsvērumā apsvērumā Komisija pati atzina, ka starpību starp cenām, kādas tās faktiski bija, un cenām, kādām būtu bijis jābūt aizliegto vienošanos neesamības gadījumā, nav iespējams droši noteikt. Šajā situācijā tā vietā, lai vismaz pasniegtu ekonomiski pamatojamu teoriju par to, kāda būtu bijusi situācija aizliegtās vienošanās neesamības gadījumā, Komisija esot aprobežojusies ar pieņēmumu izteikšanu par to, ka aizliegtajām vienošanās bija ietekme attiecīgajā tirgū.

146 *ADM* apgalvo, ka, neraugoties uz faktu, ka administratīvā procesa laikā *ADM* iesniedza Komisijai ekspertu ziņojumu, kas datēts ar 2000. gada 30. jūnija, kas it īpaši minēts Lēmuma 222. un 223. apsvērumā, un uz kuru *ADM* atsaucās savā paziņojumā par iebildumiem un kurā tika norādīts, ka aizliegtajām vienošanās

nebija ietekmes uz attiecīgo tirgu (turpmāk tekstā — “ekspertu ziņojums”), Komisija neveica iesniegto datu pienācīgu ekonomisko analīzi. *ADM* norāda, ka ekspertu ziņojumā bija šis:

“Kapacitātes ierobežojumi un pārliels pieprasījums, kam sekoja ļoti konkurētspējīgas piegādes no Ķīnas kopā ar dažādu ražotāju būtiski preču pieplūdumu, sniedz pārlicinošu izskaidrojumu par cenu attīstību no 1991. gada līdz 1995. gadam [...]. Fakts, ka pārkāpuma laikā cenas nerasniedza astoņdesmito gadu vidus līmeni, neraugoties uz pārlielo pieprasījumu, skatot kopsakarā ar to, ka dalībnieki nevarēja kontrolēt ne daudzumu, ne jaunos konkurentus tirgū, norāda uz tādas hipotēzes norādīšanu, ka ražotāji varēja efektīvu kontrolēt citronskābes cenas šajā periodā.”

¹⁴⁷ *ADM* norāda, ka Lēmuma 226. apsvērumā, Komisija pati atzina, ka paskaidrojumi par cenu paaugstināšanos 1991. un 1992. gadā, kurus citu starpā sniedza *ADM*, “[varētu] būt zināmā mērā patiesi”. Tomēr *ADM* kritizē, ka Komisija tikai noteica, ka nevarot izslēgt to, ka aizliegtajām vienošanās bija ietekme uz tirgu.

¹⁴⁸ Pirmkārt, *ADM* norāda, ka Komisija nepierādīja, ka aizliegtajām vienošanās Pamatnostādņu nozīmē bija konkrēta un mērāma ietekme uz tirgu, bet Komisija, tieši pretēji, prettiesiski pārnese pierādīšanas pienākumu.

¹⁴⁹ Otrkārt, *ADM* uzskata, ka no tā izriet, ka Komisija pieļāva tiesību kļūdu, nosakot, ka cenu svārstības obligāti izriet no efektīvas aizliegtās vienošanās. Pamatojoties uz šādu pieņēmumu, kas ir pilnībā abstrakts, Komisija neņēma vērā ne industrijas

kontekstu, ne faktorus, kas apstiprina secinājumu, ka dēļ iemesliem, kas ir detalizēti aprakstīti ekspertu ziņojumā, cenas nevarēja pārsniegt to cenu līmeni, kuras bija noteikuši aizliegtās vienošanās dalībnieki.

150 Treškārt, *ADM* norāda, ka Komisija kļūdījās, izvirzot apgalvojumu, ka īstermiņā cenu paaugstināšanās obligāti nosaka dēļ efektīvas aizliegtās vienošanās darbības. Būtībā pastāv noteikti produktu sektori, kuros ir konkurence, un kuri savukārt sastapušies ar nepietiekamu kapacitāti un palielinātu pieprasījumu, esot īstermiņā palielinājuši cenas par 40 % vai vairāk.

151 Turklāt *ADM* norāda, ka lai pierādītu, ka aizliegtajai vienošanās bija konkrēta ietekme uz attiecīgo tirgu, Komisija nevarēja pamatoti balstīties uz apstākli, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki pārstāvēja 60 % no pasaules tirgus un 70 % no Eiropas citronskābes tirgus, un ka tas radīja ilgas un sarežģītas aizliegtās vienošanās.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

152 Ņemot vērā *ADM* iebildumus attiecībā par Komisijas pieeju, lai pierādītu, ka aizliegtajai vienošanās bija reāla ietekme uz citronskābes tirgu, ir nepieciešams rezumēt Komisijas analīzi, kas ir izklāstīta Lēmuma 210.–228. apsvērumā, pirms spriest par *ADM* izvirzīto argumentu pamatotību.

— Komisijas veiktās analīzes rezumējums

- 153 Sākotnēji Komisija norāda, ka “pārķāpumu veica uzņēmumi, kuri attiecīgā perioda laikā pārstāvēja vairāk nekā 60 % pasaules citronskābes tirgus un 70 % Eiropas citronskābes tirgus” (Lēmuma 210. apsvērumš).
- 154 Pēc tam Komisija apstiprināja, ka “tā kā aizliegtās vienošanās tika efektīvi realizētas, tām bija reāla ietekme uz tirgu” (Lēmuma 210. apsvērumš). Lēmumu 212. apsvērumā, atsaucoties uz Lēmuma daļu, kurā ir atspoguļoti fakti, Komisija atkārtu argumentu, atbilstoši kuram aizliegtās vienošanās “tika ļoti rūpīgi realizētas”, un piebilda, ka dalībnieki “bija pārsteigti par formālisma un organizatorisko līmeni, kuru dalībnieki bija sasnieguši, lai realizētu šīs vienošanās”. Lēmuma 216. apsvērumā Komisija norādīja, ka, “ņemot vērā iepriekš minēto un tās rūpes, kuras katras vienošanās dalībnieks bija veltījis aizliegtās vienošanās sarežģītajai organizēšanai, realizācijas efektivitāte nevar tikt apšaubīta”.
- 155 Turklāt Komisija uzskatīja, ka nav nepieciešams “detalizēti noteikt, cik lielā mērā šīs cenas atšķiras no tām, kuras būtu bijušas vienošanās neesamības gadījumā” (Lēmuma 211. apsvērumš). Komisija pēc būtības apgalvoja, ka “šo atšķirību ne vienmēr var novērtēt ticamā veidā, jo vairāki faktori varētu būt vienlaicīgi ietekmējuši produkta cenas attīstību, tādējādi padarot secinājumu izdarīšanu par ļoti grūtu attiecībā pret relatīvo visu iespējamo faktoru nozīmi” (*ibidem*). Tomēr Lēmuma 213. apsvērumā Komisija aprakstīja citronskābes cenas evolūciju laikposmā no 1991. gada marta līdz 1995. gadam, kurā citronskābes cena paaugstinājās par 40 %, un ka pēc šī laikposma cena pēc būtības ir saglabājusi šo līmeni. Lēmuma 214. un 215. apsvērumā Komisija atgādināja, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki bija noteikuši pārdošanas kvotas un izveidojuši un piemērojuši informācijas, uztraudzības un kompensācijas mehānismus, lai nodrošinātu kvotu piemērošanu.

156 Visbeidzot, Lēmuma 217.–228. apsvērumā Komisija rezumēja, analizēja un noraidīja attiecīgo uzņēmumu argumentus administratīvā procesa laikā. It īpaši Komisija rezumēja ekspertu ziņojumu, atbilstoši kuram konstatētā cenu evolūcija būtu bijusi tāda pati arī aizliegtā vienošanās neesamības gadījumā. Lēmuma 226. apsvērumā Komisija tomēr norādīja šādā formulējumā, ka *ADM* izvirzītie argumenti, balstoties uz ekspertu ziņojumu, kā arī argumenti, kurus izvirzījuši citi dalībnieki, nevar tikt pieņemti:

“Paskaidrojumi par cenu celšanos 1991. un 1992. gadā, ko iesniedza *ADM*, [*H & R* un *JBL*] var būt sava ziņā ticami, bet tie pārlicinoši nepierāda, ka aizliegtās vienošanās realizēšana nevarētu spēlēt kādu lomu cenu svārstībās. Kaut gan aprakstītā situācija var izveidoties arī bez aizliegtajām vienošanās, tā ir arī pilnīgi savienojama ar aizliegtās vienošanās pastāvēšanu. Fakts, ka citronskābes cenas palielinājās par 40 % 14 mēnešu laikā, nevar tikt izskaidrots tikai ar konkurences darbību, bet ir jāinterpretē saistībā ar faktiem par to, ka dalībnieki vienojās par cenu paaugstināšanas koordinēšanu un tirgus daļu noteikšanu, kā arī par ziņošanas un uzraudzības sistēmu. Viss iepriekš minētais noteica cenu paaugstināšanas izdošanos.”

— Vērtējums

157 Vispirms būtu jāatgādina, ka saskaņā ar Pamatnostādņu 1.A punkta pirmo daļu, Komisijai, aprēķinot naudas sodu uz pārkāpuma smaguma pamata, ir cita starpā jāņem vērā “[pārkāpuma] konkrētā ietekme uz tirgu, ja to ir iespējams izmērīt”.

- 158 Šajā sakarā ir jāanalizē vārdi “ja to [t.i. — konkrēto ietekmi] ir iespējams izmērīt”. It īpaši tas ir jautājums par to, vai šo vārdu nozīmē Komisija, aprēķinot naudas sodu, var pārkāpuma konkrēto ietekmi ņemt vērā tikai un tiktāl, ciktāl tā spēj šo ietekmi noteikt.
- 159 Kā šajā jautājumā pamatoti norādījusi Komisija, aizliegtās vienošanās ietekmes uz tirgu novērtējums obligāti ietver norādi uz prezumpcijām. Šajā sakarā Komisijai it īpaši ir jāapsver, kāda būtu konkrētās preces cena, ja aizliegtā vienošanās nebūtu pastāvējusi. Izvērtējot faktiskās cenu attīstības iemeslus, ir bīstami spekulēt attiecībā uz katru no šo cēloņu relatīvo nozīmi. Ir jāņem vērā objektīvais apstāklis, ka aizliegtās vienošanās par cenām dēļ dalībnieki ir īpaši atteikušies no savas brīvības savstarpēji konkurēt attiecībā uz cenām. Tādējādi ietekmes, kas izriet no apstākļiem, nevis brīvprātīgas aizliegtās vienošanās dalībnieku atturēšanās, novērtējums obligāti ir pamatots ar saprātīgu iespējamību un nav precīzi nosakāms.
- 160 Tāpēc, ja vien Pamatnostādņu 1.A punkta pirmās daļas kritērijam neatņem tā lietderīgo iedarbību, Komisijai nevar pārņemt, ka tā ir balstījies uz tādas aizliegtās vienošanās konkrēto ietekmi uz attiecīgo tirgu, kurai bijis pret konkurenci vērsti mērķis, tādu kā aizliegtā vienošanās par cenām vai arī par kvotām, nenosakot šīs ietekmes apmēru vai šajā sakarā nesniedzot skaitlisku novērtējumu.
- 161 Tā rezultātā aizliegtās vienošanās konkrētā ietekme uz tirgu ir jāuzskata par pietiekami pierādītu, ja Komisija var sniegt konkrētus un ticamus pierādījumus, kas ar saprātīgu iespējamību norāda, ka aizliegtā vienošanās ir ietekmējusi tirgu.
- 162 Šajā sakarā no Komisijas analīzes rezumējuma (skat. šī sprieduma 153.–156. punktu) izriet, ka Komisija pamatojās uz diviem pierādījumu apsvērumiem, lai konstatētu, ka

aizliegtajām vienošanās bija “reāla ietekme” uz tirgu. Pirmkārt, Komisija atsaucās uz faktu, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki bija rūpīgi organizējuši vienošanās (skat. it īpaši 210., 212., 214. un 215. apsvērumu) un ka attiecīgā perioda laikā šie dalībnieki aptvēra aptuveni 60 % pasaules citronskābes tirgus un aptuveni 70 % Eiropas citronskābes tirgus (Lēmuma 210. apsvēruma). Otrkārt, Komisija uzskatīja, ka lietas dalībnieku administratīvajā procesā iesniegtie dati norādīja uz zināmu sakritību starp aizliegtās vienošanās noteiktajām cenām un tām cenām, kuras praksē piemēroja aizliegtās vienošanās dalībnieki (Lēmuma 213. apsvēruma).

163 Pat ja ir taisnība, ka Lēmuma 210. un 216. apsvēruma kā tāds varētu vedināt uzskatīt, ka Komisija pamatojās uz cēloņsakarību starp aizliegtās vienošanās realizēšanu un tās konkrēto ietekmi uz tirgu, tomēr apskatot Komisijas analīzi kopumā, ir redzams, ka, pretēji tam, ko apgalvo *ADM*, Komisija neizsecināja aizliegtās vienošanās konkrēto ietekmi tikai vien no šīs aizliegtās vienošanās realizēšanas.

164 Papildus tam, ka tā norādīja uz aizliegto vienošanos “detalizētu” realizēšanu, Komisija balstījās uz citronskābes cenu attīstību attiecīgajā laika posmā. Lēmuma 213. apsvērumā Komisija aprakstīja citronskābes cenas laikposmā no 1991. gada līdz 1995. gadam, kādas tās bija noteikuši aizliegtās vienošanās dalībnieki, kādas tās bija paziņotas klientiem un lielā mērā praktizētas no dalībnieku puses. Ir jāizvērtē, vai, kā to apgalvo *ADM*, Komisija bija pieļāvusi kļūdas faktisko elementu vērtējumā, uz kuriem tā pamatoja savus secinājumus. Pastāvot šādiem apstākļiem, kā jau tika nospriests šī sprieduma 160. punktā, Komisijai nevar pārmest, ka tā nemēģināja kvantificēt aizliegtās vienošanās ietekmes nozīmi vai pasniegt skaitļos izteiktu vērtējumu šajā sakarā.

165 Šajā kontekstā vēl jo mazāk Komisijai var pārmest, ka tā ņēma vērā to, ka apstākļi, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki pārstāvēja ļoti nozīmīgu citronskābes tirgus daļu (60 % no pasaules tirgus un 70 % no Eiropas tirgus), ir ļoti svarīgs faktors, kas tai ir

jāņem vērā, lai izvērtētu aizliegtās vienošanās konkrēto ietekmi uz tirgu. Pēc būtības nevar noliegt, ka aizliegtās vienošanās cenu un pārdošanas kvotu noteikšanas efektivitātes iespējamība palielinās atbilstoši tirgus daļu nozīmībai, kas pieder aizliegto vienošanos dalībniekiem. Kaut arī ir taisnība, ka pats par sevi šis apstāklis nepierāda reālās ietekmes pastāvēšanu, tomēr Lēmumā Komisija norādīja šo cēloņsakarību, lai to ņemtu vērā tikai saistībā ar citiem elementiem.

166 Turklāt Komisija varēja pamatoti uzskatīt, ka šis norādes nozīmība pieaugs atkarībā no aizliegtās vienošanās pastāvēšanas ilguma. Ņemot vērā administrēšanas un vadības izmaksas, kas rodas no sarežģītas aizliegtās vienošanās, kas ietver, kā šajā lietā, cenu noteikšanu, tirgus sadali un informācijas apmaiņas, ņemot vērā šādas prettiesiskas rīcības raksturīgo risku, labas funkcionēšanas, Komisija varēja pamatoti uzskatīt, ka fakts, ka uzņēmumi ilgu laiku turpināja šo pārkāpumu, norāda, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki guva noteiktu labumu no šīs aizliegtās vienošanās un, attiecīgi, šai vienošanās bija reāla ietekme uz attiecīgo tirgu.

167 Visbeidzot, apstākļi, ka Komisija Lēmuma 226. apsvērumā atzina, ka ekspertu ziņojumā ietvertajai analīzei varētu būt “zināma ticamība”, tomēr norādot, ka šī analīze pārliecinoši nepierādīja, ka aizliegtās vienošanās realizēšana nespēja nekādu lomu attiecībā uz cenu svārstībām citronskābes tirgū, nav pierādīšanas pienākuma pārņemšana. Šī analīzes daļa pienācīgi demonstrē, ka Komisija rūpīgi izvērtēja dažādus argumentus gan par, gan pret aizliegtās vienošanās reālās ietekmes uz tirgu pastāvēšanai.

168 No visa iepriekš minētā izriet, ka Komisija nebija izmantojusi kļūdainu pieeju, lai novērtētu aizliegtās vienošanās konkrēto ietekmi uz citronskābes tirgu.

3. Par citronskābes cenas attīstības vērtējumu

a) Lietas dalībnieku argumenti

- 169 *ADM* norāda, ka Komisijas pierādījumi par aizliegtu vienošanos realizāciju bija ierobežoti un nepierāda konkrēto ietekmi.
- 170 Pirmkārt, *ADM* apstrīd Komisijas vērtējuma par citronskābes cenas izmaiņām pierādīšanas vērtību. *ADM* kritizē faktu, ka Komisija aprobežoja savu analīzi ar paziņotajām cenām un neņēma vērā cenas, ar kurām tika izstādīti rēķini. Pēc *ADM* teiktā, lielākā daļa no *ADM* cenām attiecīgā perioda laikā bija zem aizliegtās vienošanās noteiktajām cenām. *Cerestar* un *JBL* arī norādīja, ka tās neņēma vērā noteiktās cenas (Lēmuma 217. apsvērumi). *ADM* piebilst, ka vidējie mēneša pārdošanas rādītāji Eiropā, kurus Komisijai iesniedza *ADM*, *H & R* un *JBL* [skat. Lēmuma 95. apsvērumu un 1998. gada 28. septembra *JBL* vēstuli, 1997. gada 23. septembra *H & R (Bayer)* vēstuli un 1997. gada 5. decembra *ADM* vēstuli], arī apstiprina secinājumu, ka faktiskās cenas kopumā bija zemākas par aizliegtās vienošanās cenām.
- 171 Turklāt *ADM* pievērš uzmanību arī vairākiem izvilkiem no *H & R* pārdošanas atskaitēm laikposmā no 1991. gada marta līdz 1994. gada septembrim, kas parāda, pēc *ADM* domām, to, ka pastāvēja pastāvīgs spiediens uz cenām šajā laikā.
- 172 Turklāt *ADM* piebilst, ka šo secinājumu apstiprina patērētāju ziņojumi par konkurētspējīgām cenām.

- 173 *ADM* norāda, ka Lēmuma 91., 116. un 217.–226. apsvērumā Komisija atzina, ka laikposmā no vismaz 1993. gada vidus līdz 1995. gada maijam pastāvēja plaša aizliegto vienošanos neievērošana, kas tieši attiecās uz aizliegto vienošanos cenām, un ka šīs cenas nebija iespējams uzturēt sakarā ar importu no Ķīnas.
- 174 Otrkārt, *ADM* apstrīd Komisijas veiktās analīzes par pārdošanas kvotām pierādījuma vērtību. Pēc būtības *ADM* kritizē faktu, ka Komisijas veiktā analīze aprobežojās ar noteiktajām kvotām un uzraudzības un kompensēšanas sistēmas ieviešanu un ka Komisija neņēma vērā attiecīgo uzņēmumu faktiski pārdotās citronskābes daudzumu.
- 175 Šajā sakarā *ADM* norāda, ka, pirmkārt, kā izriet no Lēmuma 97. apsvēruma un ko apstiprina ekspertu ziņojums par to, ka it īpaši 1991. un 1992. gadā strauja pieprasījuma pieaugums padarīja fiksēto tonnāžu kvotu sistēmu par nefunkcionējošu, no kuras dalībnieki atteicās divus mēnešus pēc vienošanās par fiksētās tonnāžas kvotu sistēmu 1991. gada 6. martā, un kuru dalībnieki nomainīja uz kvotu sistēmu, kas balstīta uz procentiem no pārdošanas, un kas ļāva katram dalībniekam pārdot iepriekšējo gadu ievērojamās tonnāžas, lai gūtu labumu no pieprasījuma pieauguma.
- 176 Otrkārt, *ADM* atzīmē, ka Lēmuma 106. un 107. apsvērumi un ekspertu atzinums (35.–40. punkts) parāda, ka katru gadu dalībnieku pārdošanas apjomi pārsniedza to kvotas vai arī tās nesasniedza, kas bija iemesls pastāvīgiem strīdiem. *JBL* pati norādīja, ko neapstrīdēja Komisija, ka “tā nekad nebija ņēmusi vērā tirgus daļas, par kurām sākotnēji bija notikusi vienošanās”. Tas, ka dalībnieki neievēroja aizliedzās vienošanās, esot saderīgi ar to, ka neierobežoti palielinājās *ADM*, *JBL* un *HLR* kapacitāte attiecīgajā laikposmā.

177 Treškārt, *ADM* norāda, ka no Lēmuma 106. apsvēruma izriet, ka kompensēšanas un uzraudzības sistēmas nebija efektīvas, lai nodrošinātu, ka dalībnieki ievēro savas kvotas, un bija nopietns iemesls dažādām nesaskaņām dalībnieku starpā.

178 *ADM* norāda, ka līdzīgās lietās Komisija uzskatīja, ka aizliegtās vienošanās noteikumu neievērošanas rezultāts bija ierobežota ietekme uz tirgu. Piemēram, "Grieķu prāmju" lietā Komisija akceptēja, ka atlaides piemērošana aizliegtās vienošanās noteiktajai cenai ļāva secināt, ka bija ierobežota ietekme uz tirgu, un lietā "Prāmju operatori — Monetārie uzcenojumi" klientu pretošanās cenu paaugstināšanai arī ļāva secināt ierobežotu ietekmi. *ADM* apgalvo, ka šajā lietā līdzīga nozīmē esot jāpiešķir atlaidēm attiecībā uz aizliegtās vienošanās cenām un kvotu neievērošanai.

179 Komisija noraida *ADM* argumentāciju.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

180 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai kontrolētu Komisijas vērtējumu aizliegtās vienošanās konkrētajai ietekmei uz tirgu, ir īpaši svarīgi izvērtēt Komisijas vērtējumu aizliegtās vienošanās ietekmei uz cenām [iepriekš 41. punktā minētais spriedums lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 148. punkts, un šajā sakarā Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-308/94 *Cascades*/Komisija, *Recueil*, II-925. lpp., 173. punkts, un Pirmās instances tiesas spriedums lietā T-347/94 *Mayr-Melnhof*/Komisija, *Recueil*, II-1751 lpp., 225. punkts].

181 Turklāt judikatūra atgādina, ka, nosakot pārkāpuma smagumu, it īpaši jāņem vērā inkriminētās rīcības tiesiskā regulējuma un ekonomiskais konteksts (Tiesas 1975. gada 16. decembra spriedums apvienotajās lietās no 40/73 līdz 48/73, 50/73, no 54/73 līdz 56/73, 111/73, 113/73 un 114/73 *Suiker Unie* u.c./Komisija, *Recueil*, 1663. lpp., 612. punkts, un iepriekš 98. punktā minētais spriedums lietā *Ferriere Nord*/Komisija, 38. punkts) un ka, lai novērtētu pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu, Komisijai kā atskaites punkts jāpieņem konkurence, kas parastos apstākļos būtu pastāvējusi, ja pārkāpuma nebūtu bijis (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Suiker Unie* u.c./Komisija, 619. un 620. punkts; iepriekš 180. punktā minēto spriedumu lietā *Mayr-Melnhof*/Komisija, 235. punkts, un Pirmās instances tiesas 1999. gada 11. marta spriedumu lietā T-141/94 *Thyssen Stahl*/Komisija, *Recueil*, II-347. lpp., 645. punkts).

182 Tādējādi, pirmkārt, aizliegto vienošanos gadījumā, it īpaši attiecībā uz aizliegtām vienošanās par cenām, ar pamatotu iespējamības līmeni ir jākonstatē (skat. šī sprieduma 161. punktu), ka šādi nolīgumi faktiski iesaistītajiem uzņēmumiem ir atļāvuši sasniegt augstāku cenas līmeni, nekā tas būtu pastāvējis, ja aizliegtās vienošanās nebūtu bijis. Otrkārt, no tā izriet, ka, izdarot savu novērtējumu, Komisijai jāņem vērā visi objektīvie apstākļi konkrētajā tirgū un jāievēro ekonomiskais konteksts un, attiecīgā gadījumā, likumdošanas konteksts. No Pirmās instances tiesas spriedumiem kartona aizliegtās vienošanās lietā (skat. it īpaši iepriekš 180. punktā minēto spriedumu lietā *Mayr-Melnhof*/Komisija 234. un 235. punkts), ka attiecīgā gadījumā ir jāņem vērā “objektīvi ekonomikas apstākļi”, kas norāda, ka ja pastāvētu “brīva konkurence”, cenas nebūtu attīstījušās tādā pašā veidā kā cenas, kas faktiski tika pieprasītas [skat. arī iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *Archer Daniels Midland* un *Archer Daniels Midland Ingredients*/Komisija, 151. un 152. punkts, un iepriekš 180. punktā minēto spriedumu lietā *Cascades*/Komisija, 183. un 184. punkts].

183 Šajā lietā, pamatojoties uz *ADM* un *JBL* iesniegtajiem dokumentiem administratīvā procesa laikā, Komisija analizēja citronskābes cenu attīstību laikposmā no 1991. gada marta līdz 1995. gadam, kā arī kā korelējošos pasākumus, kas nodrošinātu spiedienu uz cenu līmeni, pārdošanas kvotu noteikšanu un kompensēšanas sistēmas izveidošanu.

184 Lēmuma 213. apsvērumā Komisija aprakstīja, kā notika to citronskābes cenu evolūcija, par kurām bija vienojušies un kuras piemēroja aizliegtās vienošanās dalībnieki:

“No 1991. gada marta līdz 1993. gada vidum cenas, par kurām bija vienojušies aizliegtās vienošanās dalībnieki, tika paziņotas patērētājiem un plaši piemērotas, it īpaši aizliegtās vienošanās sākuma gados. Cenas palielinājums līdz DEM 2,25 [Vācu markas] par kilogramu [..], sākot no 1991. gada aprīļa, par ko bija nolemts aizliegtās vienošanās sanāksmē 1991. gada martā, tika realizēts vienkārši. Tam sekoja lēmums, kas tika pieņemts pa telefonu jūlijā, pacelt cenu līdz DEM 2,70 par kilogramu [..], sākot no augusta. Šī cenas pacelšana arī tika veiksmīgi realizēta. Par pēdējo cenas pacelšanu līdz DEM 2,80 par kilogramu [..] tika nolemts sanāksmē 1991. gada maijā, un tā tika realizēta 1992. gada jūnijā. Pēc šī datuma cenas vairs netika paceltas un aizliegtās vienošanās dalībnieki koncentrējās uz šo cenu noturēšanu.”

185 Komisija atgādina, ka no 1991. gada līdz 1994. gadam vienošanās dalībnieki bija noteikuši kvotas fiksētu tonnāžu formā, kas tika precīzi noteiktas katram dalībniekam un bija pakļautas kontroles sistēmai. Komisija atzīmē, ka šīs kvotas tika efektīvi piemērotas un ka to ievērošana tika konstanti uzraudzīta. Turklāt Komisija atgādināja, ka aizliegtās vienošanās dalībnieki bija izveidojuši kompensācijas mehānismu un bija to efektīvi izmantojuši, nosakot sankcijas dalībniekiem, kas pārdod lielāku tonnāžu nekā ir piešķirts pārdošanas kvotu ietvaros, un, piedāvājot kompensāciju tiem, kas tās nesasniedz (Lēmuma 214. un 215. apsvērumi ar atsauci uz Lēmuma daļu, kurā ir izklāstīti fakti).

186 *ADM* neapstrīd Komisijas veikto faktu konstatāciju par cenu attīstību un pārdošanas kvotu noteikšanu, bet tikai norāda, ka praksē cenas un kvotas netika pilnībā ievērotas.

- 187 Saistībā ar citronskābes cenas attīstību *ADM* norāda, ka atbilstoši vairākiem Komisijai adresētiem paziņojumiem administratīvā procesa gaitā, kā arī atbilstoši ekspertu atzinumam, praksē lielākā daļa cenu bija zem cenām, par kurām bija noslēgta vienošanās.
- 188 Tomēr no *ADM* iesniegtajiem rādītājiem izriet, ka vienmēr pastāv paralēles starp noteiktajām cenām un faktiskajām cenām. It īpaši atbilstoši rādītājiem laikposmā starp 1991. gada martu un 1992. gada maiju tad, kad dalībnieki nolēma pacelt citronskābes cenu pārtikas sektorā no DEM 2,25 par kilogramu līdz aptuveni DEM 2,8 par kilogramu, cena, kas praksē tika piedāvāta klientiem un kura 1991. gada aprīlī bija starp DEM 1,9 un DEM 2,1 par kilogramu, tika paaugstināta līdz cenai starp DEM 2,3 un DEM 2,7 par kilogramu. Tāpat no datiem izriet, ka šajā laikposmā, kurā dalībnieki bija noteikuši cenu DEM 2,8 par kilogramu, cena, kas praksē tika piedāvāta klientiem, pastāvīgi bija augstāka par cenu pirms cenu paaugstināšanas 1991. un 1992. gadā.
- 189 Fakts, ka dalībnieki neievēroja vienošanos un pilnībā nepiemēroja cenas, par kurām bija vienojušies, nozīmē tikai to, ka tā darot, dalībnieki piemēroja cenas, kuras tie varēja būt praktizējuši aizliegtās vienošanās neesamības gadījumā. Kā Komisija pamatoti atzīmēja Lēmuma 219. apsvērumā, Pirmās instances tiesa jau ir nospriedusi, ka vainas mīkstinošu apstākļu vērtēšanas kontekstā uzņēmums, kas praktizē, neraugoties uz vienošanos ar saviem konkurentiem, vairāk vai mazāk neatkarīgu politiku tirgū, var vienkārši mēģināt izmantot aizliegto vienošanos savam labumam (iepriekš 180. punktā minētais spriedums lietā *Cascades*/Komisija, 230. punkts). Turklāt, kā Komisija norādīja Lēmuma 226. apsvērumā, aizliegtās vienošanās ļāva tās dalībniekiem koordinēt cenu attīstību tirgū.
- 190 *ADM* tāpat arī apgalvoja pārdošanas kvotu sistēmas neefektivitāti. Šajā sakarā *ADM* aprobežojās ar apgalvojumu, ka aizliegtās vienošanās perioda laikā sistēma tika grozīta tādā veidā, lai tā ļautu katram dalībniekam pārdot lielāku tonnāžu par to, kas tam bija piešķirta, lai gūtu labumu no pieprasījuma pieauguma. Tomēr šādu argumentāciju nevarot pieņemt. Šī argumentācija nav tāda, lai pierādītu, ka faktiski

pārdotā tonnāža atbilst tai tonnāžai, kura varētu būt tikusi pārdota aizliegtās vienošanās neesamības gadījumā, un ka sistēma, kas tika realizēta mazāk efektīvā veidā nekā to bija paredzējuši dalībnieki, neizdarīja spiedienu uz cenām. Turklāt nevar izslēgt, ka cenas būtu attīstījušās daudz izteiktākā veidā aizliegtās vienošanās, kas liedza dalībniekiem konkurēt ar cenām, neesamības gadījumā.

191 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, Komisija varēja pamatoti uzskatīt, ka tās rīcībā ir konkrēti un ticami pierādījumi, kas norāda, ka citronskābes cena aizliegtās vienošanās ietvaros atbilstoši saprātīgai iespējamībai bija augstāka nekā tā, kura būtu bijusi aizliegtās vienošanās neesamības gadījumā.

192 Pat pieņemot to, kā *ADM* norāda, balstoties uz ekspertu atzinumos iekļauto ekonomisko analīzi, ka aizliegtās vienošanās dalībnieku praktizētās cenas visā visumā bija tādas pašas kā vienošanās neesamības gadījumā, tas neatspēko to, ka Komisija varēja pamatoti apstiprināt Lēmuma 226. apsvērumā, ka aizliegtā vienošanās ļāva tās dalībniekiem koordinēt cenu attīstību. Kaut arī cenu attīstību lielā mērā noteica tirgus darbība, sakarā ar kuru nevar apgalvot, ka cenas attīstījās tādā pašā veidā, kādā tās tika praktizētas, tomēr nevar noliegt, ka dalībnieki vismaz varēja koordinēt cenu attīstību.

193 Tā rezultātā *ADM* argumentācija nevar tikt pieņemta.

4. Par attiecīgā produkta tirgus definīciju

a) Lietas dalībnieku argumenti

194 *ADM* uzskata, ka Komisija pieļāva kļūdas, definējot attiecīgo tirgu. *ADM* apgalvo, ka attiecīgā tirgus definīcija ir nepieciešama, lai noteiktu aizliegtās vienošanās ietekmi

uz tirgu un tā rezultātā šīs kļūdas atsaucās uz naudas soda aprēķināšanu. Pēc *ADM* domām, konkrētā produkta tirgus noteikšana ir būtiska analīzes daļa, kas ir jāveic Komisijai, ja tā piedāvā ņemt vērā aizliegtās vienošanās izmērāmu ekonomisko iedarbību uz attiecīgo tirgu, lai noteiktu naudas sodu. Bez šīs analīzes Komisijas secinājums, ka pastāvēja ietekme, ir vienīgi teorētisks vērtējums par iedarbību uz konkurenci, kas ir saistīta ar ierobežojošiem pasākumiem. Tā nav pret konkurenci vērstas iedarbības, kas radusies pārkāpuma rezultātā, analīze, kuru savukārt apstiprina specifiskas norādes (Pirmās instances tiesas 2000. gada 15. marta spriedums apvienotajās lietās T-25/95, T-26/95, no T-30/95 līdz T-32/95, no T-34/95 līdz T-39/95, no T-42/95 līdz T-46/95, T-48/95, no T-50/95 līdz T-65/95, no T-68/95 līdz T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 un T-104/95 *Cimenteries CBR* u.c./Komisija, *Recueil*, II-491. lpp., 4866. punkts).

195 *ADM* apgalvo, ka no Lēmuma 8.–14. apsvēruma izriet, ka citronskābei vairāk nekā 90 % gadījumu ir aizstājēji. *ADM* norāda, ka no ekspertu ziņojuma izriet, ka “aizliegtās vienošanās analīzes sakarā attiecīgais tirgus ir citronskābes tirgus kopā ar fosfātu un arī, ļoti iespējams, ar minerālo skābju tirgu. Turklāt citi citronskābes ražotāji esot pauduši tādu pašu uzskatu administratīvā procesa laikā. Visbeidzot, *ADM* norāda, ka detalizēta informācija par citronskābes aizstājamību ir atrodama *R. Bradley, H. Janshekar* un *Y. Yoshikawa* ziņojumā ar nosaukumu “*CEH Marketing Research Report, Citric Acid*”, kas publicēts 1996. gadā “*Chemical Economics Handbook — SRI International*” (turpmāk tekstā — “*CEH* ziņojums”), uz kuru Komisija atsaucās savā Lēmumā (skat. it īpaši 72. apsvērumu).

196 Tomēr *ADM* apgalvo, ka, neraugoties uz šiem faktiem, Komisija neizvērtēja, vai citronskābes tirgus būtu jāuzskata par attiecīgo atsevišķo ekonomisko tirgu pašu par sevi, vai arī tas būtu jāuzskata par daļu no lielāka tirgus, kas iekļauj minētos aizstājējus.

197 Komisija noraida *ADM* argumentus.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

- 198 Iesākumā ir jākonstatē, ka Lēmumā Komisija neanalizēja, vai attiecīgā produkta tirgus ir jāierobežo tikai ar citronskābes tirgu, vai arī, kā norāda *ADM*, jāpieņem plašāks skatījums, kurš ietver citronskābes aizstājējus. Zem nosaukumiem “Attiecīgais produkts” (Lēmuma 4.–14. apsvērums) un “Citronskābes tirgus” (Lēmuma 38.–53. apsvērums) Komisija tikai aprakstīja dažādus citronskābes pielietojumus, kā arī citronskābes tirgus lielumu.
- 199 Ekspertu ziņojumā, ko *ADM* iesniedza Komisijai administratīvā procesa laikā, attiecīgo produktu tirgus ir definēts kā plašāks, kas ietver aizstājējus, it īpaši fosfātus un minerālās skābes. Tomēr Lēmumā Komisija neanalizēja *ADM* argumentus saistībā ar nepieciešamību pieņemt plašāku attiecīgā produkta tirgus definīciju.
- 200 Ņemot vērā minēto, ir jānorāda, ka *ADM* argumentāciju varētu pieņemt vienīgi tad, ja *ADM* varētu pierādīt, ka ja Komisija būtu definējusi attiecīgo produktu tirgu saskaņā ar *ADM* apgalvojumiem, tad Komisija nebūtu varējusi konstatēt ietekmi uz tirgu, kas sastāv no citronskābes un tās aizstājēju tirgus. Kā tika nospriests šī sprieduma 161. punktā, tikai šajā gadījumā Komisijas nebūtu varējusi pamatoties uz aizliegtās vienošanās konkrētās ietekmes uz tirgu kritēriju, lai aprēķinātu naudas sodu saistībā ar pārkāpuma smagumu.
- 201 Saistībā ar cenu un pārdošanas kvotu attīstības analīzi, ko Komisija veica Lēmuma 213. un turpmākajos punktos, *ADM* nav izdevies pierādīt, ne arī iesniegt pierādījumus, kas, apskatīti kopā, veidotu saskaņotu ekonomisko rādītāju kopainu,

kas ar saprātīgu iespējamību norādītu, ka aizliegtās vienošanās ietekme uz tirgu, kas ietver citronskābes aizvietotāju tirgu, nebūtu vispār, vai vismaz tā būtu neievērojama. Ekspertu ziņojumā, kurā tika postulēts, ka tirgus ir jādefinē daudz plašāk, analīze par aizliegtās vienošanās konkrēto ietekmi uz cenu attīstību aprobežojās tikai ar citronskābes tirgu.

202 Visbeidzot, *ADM* nepamatoti izvirza iepriekš 194. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Cimenteries CBR u.c./Komisija*, 4866. punkts. Ir tiesa, ka šajā sprieduma daļā Pirmās instances tiesa uzskatīja, ka Komisijai bija jāveic analīze, kas pamatojas uz konkrētām norādēm, un tai nav jāaprobežojas ar teorētisku vērtējumu, tomēr šajā sprieduma daļā netiek runāts par attiecīgo produktu tirgus definēšanu, bet gan par pārkāpuma konkrēto ietekmi uz tirgu kā tādu.

203 Tādējādi ir jānoraida iebildums par kļūdainu attiecīgā produkta tirgus definīciju.

204 Ņemot vērā iepriekš minēto, ir jāsecina, ka *ADM* nepierādīja, ka Komisija bija pieļāvusi acīmredzamas kļūdas vērtējumā par aizliegtās vienošanās konkrēto ietekmi uz tirgu.

IV — *Par pārkāpuma ilgumu*

205 *ADM* atgādina, ka Lēmuma 91., 116. un no 217. līdz 226. apsvērumam Komisija pieļāva, ka laikposmā vismaz no 1993. gada vidus līdz 1995. gada maijam ir notikusi

liela mēroga krāpšanās saistību ziņā, kas tieši ietekmējusi aizliegtās vienošanās noteiktās cenas, un ka šīs cenas nebija iespējams ievērot Ķīnas importa dēļ (skat. šī sprieduma 173. punktu).

206 Šai sakarā *ADM* apgalvo, ka Komisija nedrīkstēja piemērot *ADM* 10 % palielinājumu par katru pārkāpuma gadu (Lēmuma 249. apsvērumš). Šādi rīkodamās, Komisija, pēc *ADM* domām, ir pārkāpusi samērīguma un vienlīdzīgas attieksmes principu, atkāpjoties no savas lēmumu pieņemšanas prakses [Komisijas 1998. gada 28. janvāra Lēmums 98/273/EK par EK līguma 85. panta piemērošanas procedūru (IV/35.733 — VW) (OV L 124, 60. lpp.)], saskaņā ar kuru par laikposmiem, kuros prettiesiskās vienošanās nav ievērotas vai īstenotas, ir piemērojams mazāks palielinājums.

207 Komisija lūdz noraidīt šo pamatu.

208 Pirmās instances tiesa atgādina, ka saskaņā ar Pamatnostādņu B punktu — Komisija ir norādījusi, ka vidēja ilguma pārkāpumiem, proti, kas parasti ilgst no gada līdz pieciem gadiem, tā var palielināt attiecīgo naudas sodu līdz pat 50 % par smagu pārkāpumu.

209 Šai gadījumā Lēmuma 249. apsvērumā Komisija konstatēja, ka *ADM* pārkāpums ir iildzis četrus gadus, respektīvi, Pamatnostādņu izpratnē bijis vidēji ilgs, un tā sakarā ar šo ilgumu palielināja naudas sodu par 40 %. No tā izriet, ka Komisija ir ievērojusi pašas pieņemto Pamatnostādņu noteikumus. Pirmās instances tiesa turklāt uzskata, ka palielinājums par 40 %, ņemot vērā pārkāpuma ilgumu, nav acīmredzami nesamērīgs.

- 210 Lai gan *ADM* atsaucas uz Komisijas lēmumu lietā *VW* (skat. šī sprieduma 206. punktu), ir jākonstatē, ka minētās lietas fakti atšķiras no šīs lietas faktiem. Pietiek atzīmēt, ka tai lietā bija runa par aizliegto vienošanos, kas bija ilgusi vairāk nekā desmit gadu, un Komisija atbilstoši Pamatnostādnēm izmantoja noteiktu procentu likmes palielinājumu gadā, nevis vienotu procentu likmi, kā tā ir darījusi šai lietā. Nevar nepamanīt, ka pretēji *ADM* apgalvojumiem no *VW* lēmuma apsvērumiem nekādi nevar izsecināt, ka Komisija ar šo lēmumu censtos ieviest vispārēju praksi, kas būtu jāievēro arī visos turpmākajos lēmumos.
- 211 Līdz ar to pamats ir jānoraida kā nepamatots.

V — *Par vainu pastipriņošiem apstākļiem*

A — *Ievads*

- 212 Lēmuma 267. un 273. apsvērumā Komisija uzskatīja, ka *ADM* un *HLR* ir bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās, līdz ar to palielināja abu uzņēmumu naudas sodus par 35 %.
- 213 *ADM* apstrīd, ka tam bija vadošā loma aizliegtajā vienošanās, uzskatot, ka Komisija naudas sodu ir palielinājusi prettiesiski. Šeit *ADM* pēc būtības izvirza četrus pamatus, kas saistīti ar naudas soda palielināšanu vainu pastipriņošu apstākļu dēļ. Pirmkārt, *ADM* apgalvo, ka Komisija nepamatoti uzskata, ka tam bija vadošā loma aizliegtajā vienošanās. Otrkārt, *ADM* apgalvo, ka Komisija, piemērojot *ADM* un *HLR* vienādu paaugstinājuma likmi, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu.

Treškārt, *ADM* apgalvo, ka Komisija, atkāpjoties no lēmumu pieņemšanas prakses palielinātā naudas soda likmes aprēķinos, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu. Ceturtkārt, *ADM* apgalvo, ka Lēmumā pārkāpts pienākums sniegt pamatojumu.

B — *Par to, vai ADM ir klasificējams kā aizliegtās vienošanās līderis*

1. Ievads

²¹⁴ No Lēmuma 263. līdz 266. apsvēruma izriet, ka, secinot, ka *HLR* un *ADM* bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās, Komisija būtībā ir atsaukusies uz apstākli, ka *ADM* ir bijusi izšķiroša loma aizliegtās vienošanās izveidē, kā arī *ADM* ir bijis dažādo aizliegto vienošanos sanāksmju organizētājs. Komisija šajā jautājumā ir balstījies uz trīs dažādiem elementiem.

²¹⁵ Pirmkārt, Lēmuma 263. un 264. apsvērumā Komisija ir atsaukusies uz apstākli, ka, 1990. gada decembrī ienācis tirgū, uzņēmums *ADM* 1991. gada janvārī ir organizējis vairākas divpusējas sanāksmes ar dažiem citronskābes ražotājiem, proti, *H & R*, *HLR* un *JBL* (turpmāk tekstā — “*ADM* 1990. gada janvārī organizētās divpusējas sanāksmes”). Otrkārt, Lēmuma 265. apsvērumā Komisija ir atsauksies uz paziņojumu, ko *FIB* [*FBI*] sniedzis kāds bijušais *ADM* pārstāvis, kas ir piedalījies aizliegtās vienošanās sanāksmēs (turpmāk — “bijušais *ADM* pārstāvis”), kad *ASV* iestādēs noritēja antitrasta procedūra, kurš citēts *FIB* izstrādātajā ziņojumā (turpmāk tekstā — “*FIB* ziņojums”) par kāda cita *ADM* pārstāvja rīcību, kurš arī piedalījies aizliegtās vienošanās sanāksmēs (turpmāk tekstā — “otrs *ADM* pārstāvis”). Treškārt, Lēmuma 266. apsvērumā Komisija atsaucās uz *Cerestar* paziņojumu administratīvajā procedūrā (turpmāk tekstā — “*Cerestar* paziņojums”).

216 *ADM* pārmet Komisijai kļūdainu šo trīs elementu izvērtējumu, kā arī nepietiekamu Lēmuma pamatotību šai ziņā. Šie iebildumi tiks izskatīti atsevišķi, ņemot vērā katru no trim atšķirīgajiem elementiem. *ADM* turklāt apgalvo, ka šie elementi jebkurā gadījumā neļauj secināt, ka *ADM* aizliegtajā vienošanās bijusi vadoša loma.

2. Par apgalvojumiem, ka Komisija ir kļūdījusies, uzskatot *ADM* lomu aizliegtajā vienošanās par vadošu

a) Par *ADM* 1991. gada janvārī organizētajām divpusējām sanāksmēm

Lietas dalībnieku argumenti

217 *ADM* uzskata, ka tās rīcība 1991. gada janvāra sanāksmēs, kurās bez *ADM* piedalījās arī *H & R*, *HLR* un *JBL*, nevarot tikt uzskatīta par elementu, kas ļautu klasificēt tās lomu aizliegtajā vienošanās kā vadošu. Šai sakarā *ADM* min izvilkumus no Lēmuma 264. apsvēruma, kuros Komisija ir paziņojusi, ka “tas, ka *ADM* bija sarīkojis virkni divpusēju sanāksmju ar saviem konkurentiem īsi pirms pirmās daudzpusējās aizliegtās vienošanās sanāksmes, nav pietiekams pamats, lai secinātu, ka *ADM* ir bijis aizliegtās vienošanās iniciators”.

218 Jebkurā gadījumā *ADM* uzskata, ka Lēmumā pārkāpts pienākums sniegt pamatojumu. Paziņojot, ka divpusēju sanāksmju pastāvēšanas fakts nav pietiekams, lai secinātu, ka *ADM* ir bijis aizliegtās vienošanās iniciators, Komisija nonāk pretrunā pašas analīzei, kas šo sanāksmju sakarā izklāstīta 263. apsvērumā.

219 Komisija lūdz noraidīt *ADM* argumentus.

Pirmās instances tiesas vērtējums

220 Jāatzīmē, ka *ADM* 1991. gada janvārī organizēto sanāksmju sakarā Lēmuma 263. apsvērumā Komisija ir norādījusi, ka tā ir izmantojusi divus dokumentus. Pirmkārt, Komisija ir izmantojusi 1999. gada 15. janvārī datētu *ADM* dienesta vēstuli, kas saistīta ar pārrunām, kuras *ADM* bijušais pārstāvis aizliegtajā vienošanās risinājis ar Komisijas dienestiem 1998. gada 11. decembrī. Otrkārt, Komisija ir izmantojusi FIB ziņojumu.

221 Attiecībā uz *ADM* 1991. gada janvārī organizētajām divpusējām sanāksmēm ar galvenajiem citronskābes ražotājiem, t.i., *H & R*, *HLR* un *JBL*, Komisija uzskata, ka, neraugoties uz to, ka *ADM* nosaukusi šīs sanāksmes par vienkāršām, konkurentiem adresētām prezentācijām, “ir bijis visnotaļ iespējams, ka tām bijusi izšķiroša loma citronskābes aizliegtās vienošanās izveidē (vai atkārtotā izveidē) 1991. gada martā”. Pēc Komisijas viedokļa, “ņemot vērā neilgo laiku starp šo sanāksmju virkni un pirmo aizliegtās vienošanās daudzpusējo sanākumi 1991. gada 6. martā, ir ļoti ticams, ka ir tikusi pārrunāta iespēja vai nodoms izveidot organizētu aizliegto vienošanos, kā tas izriet no *ADM* darbinieka rakstītā protokola satura — lai gan pārrunas raksturotas neskaidri, šis darbinieks norāda, ka vismaz divos gadījumos kāds konkurents “nomelnots” [...] par savu darbību citronskābes nozarē”. Komisija uzskata, ka “šāds aizvainojums pret konkurentu, ko apsūdz nepareizā mārketinga stratēģijā, pēc visa spriežot, liecina par konkurencei neatbilstošu mērķi ieviest tirgū lielāku disciplīnu” (Lēmuma 74., 75. un 263. apsvērumi).

- 222 Turklāt Lēmuma 264. apsvērumā Komisija ir piebildusi, ka “tas, ka *ADM* bija sarīkojis virkni divpusēju sanāksmju ar saviem konkurentiem īsi pirms pirmās daudzpusējās aizliegtās vienošanās sanāksmes, nav pietiekams pamats, lai secinātu, ka *ADM* ir bijis aizliegtās vienošanās iniciators, tomēr ir uzskatāms par būtisku norādi”.
- 223 Lai gan *ADM* apstrīd Komisijas vērtējumu saistībā ar divpusējām sanāksmēm, jāatzīmē, ka uzņēmums nenoliedz, ka ir tās organizējis. Turklāt tas nepārmet Komisijai, ka tā būtu nepareizi rezumējusi dokumentus, kurus tā šai sakarā izmantoja. *ADM* toties apgalvo, ka šo divpusējo sanāksmju mērķis ir bijis vienīgi iepazīstināt ar sevi pārējos aizliegtās vienošanās dalībniekus.
- 224 Ja ir pareiza Komisijas norāde Lēmuma 264. apsvērumā, proti, ka divpusējo sanāksmju sakarā Komisijai pieejamā informācija nav bijusi pietiekama, lai secinātu, ka šais sanāksmēs *ADM* bijusi aizliegtās vienošanās iniciatora loma, tomēr Komisija varēja pamatoti secināt, ka šādas *ADM* organizētas divpusējas sanāksmes ir “būtiska norāde” tam, ka *ADM* ir izveidojis aizliegto vienošanos.
- 225 Vienīgi tas apstāklis, ka Lēmuma 264. apsvērumā Komisija ir uzskatījusi, ka šo divpusējo sanāksmju pastāvēšana pierāda *ADM* iniciatora lomu tikai relatīvi, nenozīmē, ka Komisija ir kļūdaini tās analizējusi. Gluži pretēji, Komisijas izvēlētā pieeja liecina par rūpīgu minēto dokumentu analīzi, lai secinātu, ka divpusējo sanāksmju pastāvēšana bija tikai būtiska norāde uz *ADM* iniciatora lomu aizliegtajā vienošanās, tomēr ar tām vien nepietiek, lai izdarītu galīgus secinājumus.

- 226 Līdz ar to Komisija nav pieļāvusi acīmredzamu kļūdu, uzskatot šīs sanāksmes par norādi, kas papildina abus pārējos elementus, uz kuriem tā balstījies, lai secinātu, ka *ADM* ir bijusi iniciatora loma šai aizliegtajā vienošanās.
- 227 Ciktāl *ADM* izvirza apgalvojumus par to, ka pārkāpts pamatošanas pienākums, jāatzīmē, ka Komisijas spriešanas gaita skaidri izklāstīta Lēmuma 263. un 264. apsvērumā. Lēmuma 263. apsvērumā Komisija nospriedusi, ka *ADM* un, attiecīgi, *H & R*, *HLR* un *JBL* sanāksmēm 1991. gada janvārī, ļoti iespējams, bijusi izšķiroša loma citronskābes aizliegtās vienošanās izveidē 1991. gada martā, bet Lēmuma 264. apsvērumā precizējusi šī konstatējuma sekas *ADM*, proti, ka divpusējo sanāksmju pastāvēšana starp *ADM* un tās konkurentiem neilgi pirms pirmās divpusējās sanāksmes, nav pietiekams pamats, lai secinātu, ka *ADM* ir bijis aizliegtās vienošanās iniciators, tomēr ir "būtiska norāde" uz to. Šis precizējums nav pretrunīgs un nepadara Komisijas argumentāciju par nekonsekventu. Līdz ar to Komisijai nevar pārņemt pamatojuma trūkumu.
- 228 Tādējādi Komisija šai ziņā nav nedz būtiski kļūduļusies savā vērtējumā, nedz arī pārkāpusi pamatošanas pienākumu.

b) Par bijušā *ADM* pārstāvja paziņojumu FIB

Faktu un Lēmuma formulējumu uzskaitījums

- 229 *ADM* bijušais pārstāvis 1996. gada 11. un 12. oktobrī sniedza liecības, kad to nopratināja *grand jury* ASV antitrasta procedūras ietvaros, kuras rezultātā tika

panākts kompromisa vienošanās (*plea agreement*). Šī nopratināšana tika veikta pēc tiesas rīkojuma (*compulsion order*), *ADM* bijušajam pārstāvim ar advokātu palīdzību sniedzot liecības. Uz šīs nopratināšanas pamata tika uzrakstīts FIB 1996. gada 5. novembra ziņojums.

230 No ASV kompetento iestāžu 1996. gada 11. oktobra vēstules, kas adresēta bijušā *ADM* pārstāvja advokātam, izriet, ka šī nopratināšana veikta pēc *ADM* pieprasījuma, kas piekrita sniegt liecības, ja tiks garantētas uzņēmuma tiesības, ko tam piešķir ASV Konstitūcija, proti, neatbildēt uz jautājumiem, pēc kuriem var sekot inkriminācija (piektais grozījums). Šai vēstulē ir arī minēts, ka pirms nopratināšanas ASV iestādes piešķirušas bijušajam *ADM* pārstāvim imunitāti pret kriminālvajāšanu saistībā ar liecībās sniegtajiem faktiem, ja vien viņš godīgi un patiesi atbild uz uzdotajiem jautājumiem un izklāsta visu informāciju, kas viņam zināma. ASV iestādes tāpat norādīja, ka bijušā *ADM* pārstāvja liecības nopratināšanā kriminālvajāšanas ietvaros nevarēs tieši vai netieši vērst pret *ADM* vai uzņēmuma darbiniekiem, meitas sabiedrībām vai saistītajām sabiedrībām.

231 Minētās nopratināšanas laikā 1996. gada 11. un 12. oktobrī bijušais *ADM* pārstāvis sniedza sīku aizliegtās vienošanās darbības un dalībnieku raksturojumu. Viņš raksturoja visaugstākā līmeņa sanāksmes (t.s. “masters” sanāksmes vai “G-4/5” sanāksmes), kā arī tehniskās (t.s. “sherpas”) sanāksmes, kurās pats lielākoties bija piedalījies. FIB ziņojuma 21. un 22. lappusē ir citēta bijušā *ADM* pārstāvja paziņojuma daļa, no kuras savukārt Komisija ir sniegusi citātus Lēmuma 265. apsvērumā.

232 Komisijas administratīvajā procedūrā *Bayer* tai iesniedza FIB ziņojumu. Administratīvajā procedūrā 1998. gada 11. decembra sanāksmē starp Komisiju un *ADM* pārstāvjiem (skat. Lēmuma 57. apsvērumu) Komisija nopratināja arī bijušo *ADM*

pārstāvi. Pēc šīs sanāksmes *ADM* iesniedza Komisijai dienesta vēstuli bez datuma, ar virsrakstu "Memorands, kura pamatā ir Komisijas pārrunas ar bijušo *ADM* pārstāvi 1998. gada 11. decembrī".

233 Pēc tam Komisija, darot zināmus savus iebildumus, izmantoja bijušā *ADM* pārstāvja paziņojumu, kas sniegts FIB ziņojumā. Tā turklāt pievienoja paziņojumam par iebildumiem šī ziņojuma kopiju.

234 Atbildot uz šo paziņojumu par iebildumiem, *ADM* atsaucās uz sava bijušā pārstāvja paziņojumu FIB, lai uzsvērtu, ka *ADM* sadarbojas ne tikai Komisijas procedūras ietvaros, bet arī ar ASV iestādēm. *ADM* turklāt pati vairākkārt ir atsaukusies uz FIB ziņojumu, lai parādītu, ka ir pilnībā sadarbojusies Komisijas procedūras ietvaros, ka aizliegtai vienošanās ir bijusi tikai ierobežota ietekme uz citronskābes tirgu un ka, aprēķinot naudas sodu, tai piemērojami vainu mīkstinoši apstākļi. *ADM* īpaši uzsvēris šo FIB ziņojumu, lai pamatotu savu viedokli, ka tai nav bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās, ar šo argumentāciju vienlaikus cenšoties Komisijai pierādīt, ka tai tas jāņem vērā kā vainu mīkstinošs apstāklis.

235 Lēmuma 265. apsvērumā Komisija atsaucas uz FIB ziņojumu šādi:

"Sniedzot liecības FIB 1996. gadā, [bijušais] *ADM* pārstāvis aizliegtās vienošanās sanāksmēs, norādot uz citu *ADM* pārstāvi, kas piedalījās tajās pašās sanāksmēs, paziņoja, ka G-4/5 vienošanās darbības plāns, šķiet, ir šā cita pārstāvja iecere, un ka 1991. gada 6. marta Bāzeles sanāksmē tikusi formulēta šī [citronskābes] vienošanās.

[Šim otrajam *ADM* pārstāvim] ir bijusi samērā aktīva loma. Runājot par šo pašu kolēģi, viņš piebilda, ka minētais [*ADM* pārstāvis] ticis saukts par “viedo”, un *JBL* pārstāvis [vārds] pat viņu nodēvējis par “mācītāju”.

Lietas dalībnieku argumenti

²³⁶ *ADM* apgalvo, ka Komisija ir kļūdījusies, izmantojot FIB ziņojumu kā dokumentu, pēc kura noteikta *ADM* “līdera pozīcija”.

²³⁷ Pirmkārt, *ADM* apgalvo, ka Komisija nav varējusi pamatoti izmantot FIB ziņojumu, jo šis ziņojums ir ietilpis trešās valsts iestāžu savāktu pierādījumu kopumā, uz kuriem neattiecas Kopienas tiesībās sniegtās procesuālās aizsardzības garantijas. *ADM* uzsver, ka nedz bijušajam *ADM* pārstāvim, nedz tā advokātam nav dota iespēja izskatīt, apstiprināt vai parakstīt sniegto liecību.

²³⁸ Šādas liecības ASV tiesas uzskatot par mazticamām. *ADM* turklāt atzīmē, ka Tiesa savā 1993. gada 10. novembra spriedumā lietā *C-60/92 Otto (Recueil, I-5683. lpp., 20. punkts)* ir atzinusi, ka informāciju, kas iegūta nacionālā procedūrā, kura nav saistīta ar Kopienā atzītām tiesībām uz aizstāvību pret pašapsūdzību (*self-incrimination*), protams, kāds lietas dalībnieks var darīt zināmu Komisijai. Tomēr Tiesa esot nospriedusi, ka no 1989. gada 18. oktobra sprieduma lietā *374/87 Orkem/ Komisija (Recueil, 3283. lpp.)* izriet, ka gan Komisija, gan nacionālā iestāde nevar izmantot šo informāciju kā līdzekli, lai procedūrā, kas var radīt sankcijas, pierādītu, ka ir pārkāptas konkurences tiesības, vai kā norādi, kas pamatotu izmeklēšanas uzsākšanu pirms šādas procedūras.

239 *ADM* uzsver, ka tā neapgalvo, ka *ASV* iestādes nav ievērojušas procesuālās garantijas. Tā norāda, ka bijušais *ADM* pārstāvis ir sniedzis liecības advokāta klātbūtnē, un viņam garantēta imunitāte pret kriminālvajāšanu. Tomēr *ADM* norāda, ka šie ir trešās valsts procedūrā iegūti pierādījumu elementi, kuriem nevar piemērot Kopienas tiesībās paredzētās garantijas. Komisija nepārprotami nespēj noteikt dokumenta pierādījuma spēku, nesaprotot, kā šis dokuments ir uzrakstīts, un nepārzinot procesuālās garantijas, kas saistītas ar šī dokumenta uzrakstīšanu, tostarp tādas izšķirošus jautājumus, kā, piemēram, vai tas rakstīts, lieciniekam nododot zvērestu, un vai to ir pārskatījis liecinieks vai tā advokāts.

240 Otrkārt, *ADM* uzskata, ka Komisija nevarēja izmantot *FIB* ziņojumu, jo *ADM* nav dota iespēja īstenot tiesības aizstāvēties pret pašapsūdzību, kas atzītas iepriekš 238. punktā minētajā spriedumā lietā *Orkem/Komisija*. *ADM* piebilst, ka nav būtiski, ka atteikšanās no vajāšanas skar tikai kriminālprocesu.

241 *ADM* atgādina, ka bijušais *ADM* pārstāvis, sniedzot liecības, atteicies no tiesībām aizstāvēties pret pašapsūdzību ar nosacījumu, ka šīs liecības *ASV* iestādes nevērsīs ne pret viņu pašu, ne pret *ADM*. *ADM* atzīmē, ka atšķirībā no *ASV* iestādēm Komisija uzsāktās procedūras ietvaros nav tam devusi iespēju īstenot tiesības aizstāvēties pret pašapsūdzību saistībā ar bijušā *ADM* pārstāvja liecībām. *ADM* neapstrīd, ka Komisija var atsaukties uz *FIB* ziņojuma daļām, kas sakrīt ar tiešajām liecībām, kuras bijušais *ADM* pārstāvis sniedzis Komisijā. *ADM* uzsver, ka tiešās liecības, kuras bijušais *ADM* pārstāvis sniedzis Komisijā, neskar "līdera pozīciju" aspektus, kurus uz *FIB* ziņojuma pamata ir izmantojusi Komisija. *ADM* pārmet Komisijai, ka, neņemot vērā to, ka tā ir uzdevusi jautājumus bijušajam *ADM* pārstāvim personiski un ka tai ir bijusi iespēja sazināties ar uzņēmumu tieši vai iesniedzot rakstiskus jautājumus, tā nav skārusi jautājumu par *ADM* vadošo lomu nevienā izmeklēšanas brīdī, bet tikai vēlāk.

242 Treškārt, *ADM* norāda, ka trīs iemeslu dēļ uz FIB ziņojumu būtībā nevar pašlaik.

243 Pirmkārt, *ADM* atzīmē, ka ziņojumu ir rakstījuši FIB aģenti un ASV Prokuratūras tiesneši, kas vēlējušies panākt lietas ātrāku izskatīšanu. Šādus ziņojumus ASV tiesa noraidījusi kā tādus, kas balstīti uz liecībām, nevis faktiem, līdz ar to nepieņemamus, jo izmeklētāji, cenšoties labāk pamatot krimināllietu, ir varējuši sniegt tikai selektīvu nopratinātās personas liecību kopsavilkumu.

244 Otrkārt, *ADM* atkārtoti apgalvo, ka nedz bijušajam *ADM* pārstāvim, nedz tā juriskonsultam nav dota iespēja izskatīt, apstiprināt vai parakstīt sniegto liecību un ka pēc diviem gadiem, iztaujājot lietas dalībniekus par šo liecību tiesas sēdē, bijušais *ADM* pārstāvis, sniedzot liecību pēc ASV iestāžu uzaicinājuma, paziņoja, ka šo FIB ziņojumu nav redzējis. *ADM* turklāt atzīmē, ka lietas dalībnieku iztaujāšanas laikā bijušais *ADM* pārstāvis apšaubīja kādas ziņojuma daļas precizitāti, kas viņam tai brīdī tika iesniegta.

245 Treškārt, *ADM* uzskata, ka FIB ziņojums ir iekšēji pretrunīgs saistībā ar uzņēmuma īstenoto vadošo lomu. Faktiski *ADM* apgalvo, ka Komisija ir izmantojusi ziņojuma 22. lappusi, kur teikts, ka bijušā *ADM* pārstāvja priekšniekam bijusi aktīva loma sākotnējā sanāksmē 1991. gada 6. martā, bet 7. lappusē precizēts, ka šo 1991. gada 6. marta sanāksmi “acimredzot vadīja [*HLR* pārstāvis], kuru bijušais *ADM* pārstāvis sauc par “galveno varoni””.

- 246 *ADM* piebilst, ka no 1998. gada 11. decembra dienesta vēstules (skat. šī sprieduma 232. punktu) izriet, ka “[*HLR* pārstāvis] [..] ir bijis šīs neformālās grupas priekšsēdētājs”, “ka *ADM* vispār nav piedalījies” un “ka [*ADM* pārstāvji] ir tikai klausījušies” (3. lpp.).
- 247 Ceturtkārt, *ADM* atsaucas uz sava bijušā pārstāvja un advokāta liecībām, kas sniegtas 2002. gada 26. februārī šīs procedūras vajadzībām.
- 248 *ADM* precizē, ka bijušā *ADM* pārstāvja advokāts ir liecinājis, ka piezīmes, kuras viņš veicis, kad bijušais *ADM* pārstāvis sniedzis liecības FIB nopratināšanā, rāda, ka FIB ziņojumā ir smalkas, tomēr būtiskas nianse bijušā *ADM* pārstāvja atbildēs uz jautājumiem par *ADM* līdera pozīciju. *ADM* atzīmē, ka sava iepriekšējā advokāta piezīmes ir sakritušas ar klienta liecībām, bet FIB ziņojumā pēc tam pēkšņi lietoti bijušā *ADM* pārstāvja vārdi.
- 249 Pirmkārt, no advokāta piezīmēm izriet, ka bijušais *ADM* pārstāvis teicis, ka otra *ADM* pārstāvja loma 1991. gada 6. marta sanāsmē ir bijusi “diezgan aktīva”, tomēr *ADM* nav nekad “vēlējis vadīt”. FIB ziņojumā šī dalība kvalificēta kā “aktīva loma”, tomēr nav minēts būtiskais ierobežojošais apstākļa vārds.
- 250 Otrkārt, no bijušā *ADM* pārstāvja advokāta piezīmēm izriet, ka FIB nav jautājis, vai G-4/G-5 vienošanās darbības plāns ir otra *ADM* pārstāvja iecere. Precīzāk, bijušajam *ADM* pārstāvim uzdota virkne jautājumu, tostarp arī jautājums, vai “šķiet, runa ir par [otra *ADM* pārstāvja] ieceri”, uz ko bijušais *ADM* pārstāvis atbildējis apstiprinoši. Līdz ar to esot jautāts, vai *ADM* pievienošanās aizliegtajā vienošanās bija otra *ADM* pārstāvja iecere, nevis — vai šīs vienošanās darbības plāns bija šī pārstāvja ideja. Gan jautājums, gan atbilde esot ļoti pārprotama, līdz ar to tie nevarot tikt pielīdzināti apstiprinošajam paziņojumam FIB ziņojumā, kas norāda, ka “ G-4/G-5 vienošanās

darbības plāns, šķiet, ir [otra *ADM* pārstāvja] iecere”. Turpretim *ADM* norāda, ka saistībā ar pārrunām par aizliegtās vienošanās mehānismu 1991. gada 6. marta sanāksmē, bijušā *ADM* pārstāvja advokāta piezīmes parāda, ka minētais pārstāvis skaidri paziņojis, ka *HLR* pārstāvis ir bijis galvenais sarunu risinātājs un kvotu sistēmas piekritējs. No šīm piezīmēm turklāt izrietot, ka otrs *ADM* pārstāvis “nav mēdzis daudz runāt”, bet “parasti sanāksmēs klausījies un vērojis notiekošo”. *ADM* uzsver, ka šeit vērojama sakritība ar bijušā *ADM* pārstāvja paziņojumu, ka otrs *ADM* pārstāvis “nekad nav centies spēlēt vadošu lomu”, bet to “jau agrāk uzņēmušies pārējie”.

- 251 Treškārt, saskaņā ar *ADM* novērojumu bijušā *ADM* pārstāvja advokāta piezīmēs attiecībā uz otru *ADM* pārstāvi nefigurē vārds “viedais”.
- 252 *ADM* saistībā ar bijušā *ADM* pārstāvja liecību apgalvo, ka viņš ir apstiprinājis, ka liecības, ko viņš atceras, trīs aspektos atšķirtoies no FIB ziņojuma formulējumiem.
- 253 Pirmkārt, viņš liecinājis, ka otrs *ADM* pārstāvis neesot sniedzis nekādu ieguldījumu 1991. gada 6. marta sanāksmē, un viņu nevarot uzskatīt par tās vadītāju.
- 254 No bijušā *ADM* pārstāvja liecībām arīdzan izriet, ka *HLR* pārstāvis ir acinājis bijušo *ADM* pārstāvi un otru *ADM* pārstāvi uz 1991. gada 6. marta sanāksmi, ir bijis tās priekšsēdētājs un ieteicis informācijas un kontroles sistēmu attiecībā uz aizliegtās vienošanās mehānismu.

- 255 No tā izriet, ka bijušais *ADM* pārstāvis neatceras, ka otrs *ADM* pārstāvis būtu saukts vārdā “viedais”, bet viņš atceras, ka *JBL* pārstāvis, kas kā vadītājs piedalījās aizliegtās vienošanās sanāksmēs no 1994. gada maija, ir dēvējis otru *ADM* pārstāvi par “mācītāju”. Turklāt bijušais *ADM* pārstāvis uzskata, ka šīs iesaukas lietotas, jo “[otrs *ADM* pārstāvis] parasti bijis atturīgs un izteicies vienīgi tad, ja bijis ziņojams kas pietiekami svarīgs”. Visbeidzot, no tā izriet, ka vārds “viedais” nav lietots, lai apzīmētu otru *ADM* pārstāvi.
- 256 Piektkārt, *ADM* apgalvo, ka FIB ziņojums ir pretrunā Komisijas secinājumiem. *ADM* atzīmē, ka, faktiski, Lēmuma 265. apsvērumā Komisija cenšas uz FIB ziņojuma pamata atveidot otru *ADM* pārstāvi kā personu, kas sākotnējā aizliegtās vienošanās sanāksmē 1991. gada 6. martā ir spēlējusi līdera lomu, savukārt Lēmuma 78. apsvērumā norāda, ka sanāksmi “organizējis un vadījis [*HLR*] pārstāvis”.
- 257 *ADM* turklāt apgalvo, ka šāds 1991. gada 6. marta sanāksmes raksturojums atšķiras no Komisijas paziņojumā par iebildumiem izklāstītā. Šī paziņojuma 62. punktā Komisija atzīmēja, ka “minēto sanāksmi organizējis un vadījis [*HLR*] pārstāvis”.
- 258 *ADM* piebilst, ka arī Lēmuma 85. un 89. apsvērumā norādīts, ka *HLR* pārstāvis spēlējis aktīvu lomu šai 1991. gada 6. marta sanāksmē.
- 259 Komisija lūdz noraidīt visus *ADM* argumentus.

Pirmās instances tiesas vērtējums

— Ievads

²⁶⁰ *ADM* izvirza divu atšķirīgu veidu iebildumus. Pirmkārt, tas apgalvo, ka, izmantojot FIB ziņojumu, Komisija esot pārkāpusi Kopienas tiesībās paredzētās procesuālās garantijas. Otrkārt, *ADM* uzskata, ka Komisija nav pareizi izvērtējusi ziņojuma saturu.

— Par to, vai Komisija ir pārkāpusi Kopienas tiesībās paredzētās procesuālās garantijas

²⁶¹ Ir zināms, ka nekādi noteikumi neliedz Komisijai, cenšoties konstatēt EKL 81. un 82. panta pārkāpumu un nosakot naudas sodu, izmantot kā pierādījumu dokumentu, kas — līdzīgi kā FIB ziņojuma gadījumā — veidots tādas procedūras ietvaros, kas nav pašas Komisijas vadīta procedūra.

²⁶² Tomēr saskaņā ar judikatūru un vispārējiem Kopienu tiesību principiem, tostarp pamattiesībām, saskaņā ar kurām jāinterpretē visi Kopienas tiesību akti, ir atzītas uzņēmumu tiesības saistībā ar Regulas Nr. 17 11. pantu neatzīt Komisijai savu dalību pārkāpumā (iepriekš 238. punktā minētais spriedums lietā *Orkem*/Komisija, 35. punkts). Šo tiesību aizsardzība nozīmē — ja nav skaidra jautājuma joma, ir jāpārbauda, vai tā adresāta atbilde varētu faktiski nozīmēt atzišanos pārkāpumā, respektīvi, tādējādi tiktu skartas viņa tiesības uz aizstāvību (skat. Tiesas 2002. gada 15. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl*

Maatschappij u.c./Komisija, *Recueil*, I-8375. lpp., 273. punkts, un Pirmās instances tiesas 2001. gada 20. februāra spriedumu lietā T-112/98 *Mannesmannröhren-Werke*/Komisija, *Recueil*, II-729. lpp., 64. punkts).

263 Fakti šai lietā patiešām atšķiras no minēto lietu faktiem, kad Komisija bija uzdevusi jautājumus uzņēmumiem, kuri bija tiesīgi uz tiem neatbildēt.

264 Tomēr tad, kad — kā, piemēram, šai lietā — Komisija, brīvi izvērtējot tās rīcībā esošos pierādījumus, izmanto liecību, kura sniegta ārpus Komisijas procedūras un kurā, iespējams, var būt ziņas, ko attiecīgais uzņēmums būtu bijis tiesīgs atteikties sniegt Komisijai saskaņā ar 238. punktā minēto precedentu lietā *Orkem*/Komisija, Komisijai ir attiecīgajam uzņēmumam jāgarantē ar šo precedentu piešķirtajām procesuālajām tiesībām līdzvērtīgas tiesības.

265 Šīs lietas kontekstā procesuālo garantiju ievērošana nozīmē, ka Komisijai ir pēc savas iniciatīvas jāpārbauda, vai sākotnēji nav būtisku šaubu attiecībā uz lietas dalībnieku procesuālo tiesību ievērošanu konkrētā procedūrā, kurā dalībnieki snieguši paziņojumus vai liecības. Ja šādu nopietnu šaubu nav, jāuzskata, ka dalībnieku procesuālās tiesības ir pietiekami nodrošinātas, ja paziņojumā par iebildumiem Komisija skaidri norāda, vajadzības gadījumā paziņojuma pielikumā sniedzot attiecīgus dokumentus, ka tā grasās izmantot attiecīgās liecības vai paziņojumus. Tādējādi Komisija ļauj dalībniekiem paust nostāju ne vien par šo paziņojumu saturu, bet arī iespējamām nelikumībām vai īpašiem apstākļiem, kuros šie paziņojumi sniegti vai kuros tie iesniegti Komisijai.

266 Šai lietā, pirmkārt, jāņem vērā, ka FIB ziņojumu Komisijai iesniedza *ADM* konkurents *Bayer*, kas arī bija piedalījies aizliegtajā vienošanās (skat. šī sprieduma 232. punktu) un ka *ADM* neapgalvoja, ka šo dokumentu *Bayer* vai Komisija būtu ieguvusi prettiesiski.

267 Otrkārt, jākonstatē, ka FIB ziņojumu ir rakstījusi ASV iestāde, kas ir kompetenta vērsties pret slepenām aizliegtajām vienošanās, un tas iesniegts ASV tiesās, kurās izskatīta šī aizliegtās vienošanās lieta. Tam nav nekādu pazīmju, kas liktu Komisijai pēc savas iniciatīvas apšaubīt tā pierādošo spēku. Kas šajā kontekstā attiecas uz *ADM* piezīmi, ka ASV kompetento iestāžu 1996. gada 11. oktobra vēstulē, kas adresēta bijušā *ADM* pārstāvja advokātam, norādīts, ka viņa sniegtā informācija ziņojuma vajadzībām netiks vēsta ne pret viņu, ne pret *ADM*, ir jāatzīmē, ka šī atruna nepārprotami attiecas uz krimināltiesību procedūrām ASV tiesību izpratnē, nevis procedūrām, kuras uzsāk Komisija.

268 Treškārt un jo būtiskāk, ir jāatgādina, ka paziņojumā par iebildumiem Komisija ir norādījusi, ka tā grasās izmantot šo ziņojumu, kas iekļauts paziņojuma pielikumā. Tādējādi Komisija atļāva *ADM* paust nostāju ne vien par šī dokumenta saturu, bet arī iespējamām kļūdām vai īpašiem apstākļiem, kuros tas rakstīts, piemēram, var minēt Pirmās instances tiesā celtos iebildumus (skat. šī sprieduma 243. un 244. punktu), vai iesniegts Komisijā, kā arī par kļūdām vai apstākļiem, kuru dēļ *ADM* ieskatos Komisija nedrīkstēja izmantot šo dokumentu, nepārkāpjot Kopienas tiesībās garantētās procesuālās tiesības.

269 Savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem *ADM* tomēr nav formulējis nekādas kritiskas piezīmes par to, ka Komisija ņems šo dokumentu vērā. Gluži otrādi,

uzņēmums pats atsaucies uz šo dokumentu, lai pamatotu savus argumentus, tostarp jautājumā par to, kam aizliegtajā vienošanās bija līdera loma. *ADM* turklāt nevienā brīdī pat nav pievērsis Komisijas uzmanību FIB ziņojuma ticamības trūkumam vai tajā atspoguļoto bijušā *ADM* pārstāvja izteikumu nepatiesumam.

270 Šādā situācijā Komisija nav pārkāpusi Kopienas tiesībās garantētās procesuālās tiesības, brīvi izvērtējot pierādījumus un izmantojot FIB ziņojumu.

— Par to, vai Komisija ir pareizi izvērtējusi FIB ziņojuma saturu

271 Attiecībā uz *ADM* apgalvojumiem par FIB ziņojuma iekšējām pretrunām (skat. šī sprieduma 245. punktu) ir jākonstatē, ka FIB ziņojuma daļā, uz kuru Komisija ir balstījusi Lēmuma 265. apsvērumu, norādīts, ka bijušais *ADM* pārstāvis liecinājis, ka otrs *ADM* pārstāvis ir iecerējis darbības plānu un ka pirmajā aizliegtās vienošanās sanāksmē 1991. gada 6. martā šim otram *ADM* pārstāvim ir bijusi diezgan aktīva loma. Runājot par šo otru *ADM* pārstāvi, viņš arīdzan piebūldis, ka šis pārstāvis uzskatīts par “viedo” un ka *JBL* pārstāvis pat viņu iesaucis par “mācītāju”. Toties šī paša ziņojuma 7. lappusē precizēts, ka šo pašu 1991. gada 6. marta sanākumi “pārlicinoši vadījis [*HLR* pārstāvis], ko bijušais *ADM* pārstāvis nosaucis par “galveno varoni”.

272 No tā izriet, ka bijušajam *ADM* pārstāvim bija radies iespaids, ka šai sanāksmē izšķiroša loma bijusi *ADM* un *HLR* pārstāvjiem, viens no tiem (*HLR* pārstāvis) būtībā sanākumi noorganizējis un vadījis, kurpretim otram (*ADM* pārstāvis) bijis noteicošais vārds noslēgto vienošanos jomā.

- 273 Šādi minēto dokumentu saprot arī Komisija. No Lēmuma 268. līdz 272. apsvēruma izriet, ka Komisija uzskata, ka gan *ADM*, gan *HLR* ir bijusi vadoša loma šai aizliegtajā vienošanās. Komisija 269. apsvērumā ir izmantojusi FIB ziņojumu, pat ja citēta ir cita daļa, nevis tā, ko min *ADM*.
- 274 Tātad *ADM* nepamatoti atsauca uz FIB ziņojuma iekšējām pretrunām.
- 275 Attiecībā uz *ADM* norādēm par pretrunām starp FIB ziņojumu un bijušā *ADM* pārstāvja paziņojumu Komisijai, kas sniegts *ADM* dienesta vēstulē (sk. šī sprieduma 246. punktu), ir jānorāda, ka arī tad, ja *ADM* pārstāvju lomas raksturojums atšķirtos no FIB ziņojumā izklāstītā, tik un tā — kā jau nospriests 270. punktā — Komisija varēja pamatoti izmantot FIB ziņojumu, un Komisijai nevar pārmest, ka tā uzskatījusi to par ticamāku nekā *ADM* dienesta vēstuli par bijušā *ADM* pārstāvja uzklaušīšanu Komisijā, kura notika *in tempore suspecto* [laiks, kad jau pastāvēja šaubas par *ADM* godīgumu].
- 276 Lai gan *ADM* apgalvo, ka Komisijas secinājumos un paziņojumā par iebildumiem esot pretrunas (sk. šī sprieduma 256.–258. punktu), jāatzīmē, ka Lēmuma 78., 85. un 89. apsvērumā un paziņojuma par iebildumiem 62. punktā ir norādīts, ka 1991. gada 6. marta sanāksmi ir organizējis un vadījis *HLR* pārstāvis. Tomēr tas nenozīmē, ka Komisijas secinājums par *ADM* vienlīdz vadošo lomu būtu nepamatots. Faktiski nekas neliedz, kā šajā lietā, vienam dalībniekam vadīt un organizēt sēdi, bet otram — spēlēt aktīvu lomu citā jomā, kā tas norādīts Lēmuma 265. apsvērumā, līdz ar to abus dalībniekus var uzskatīt par aizliegtās vienošanās līderiem — katru savā lomā.

277 Attiecībā uz *ADM* apgalvojumiem par bijušā *ADM* pārstāvja un viņa advokāta liecībām 2002. gada 26. februārī šis procedūras vajadzībām, kurās ir apraksts, kas atšķiras no bijušā *ADM* pārstāvja liecībām FIB (skat. šī sprieduma no 247. līdz 255. punktam), ir jāatgādina, ka administratīvajā procedūrā *ADM* ne brīdi neapgalvoja, ka FIB ziņojums neprecīzi atspoguļo bijušā *ADM* pārstāvja liecības (skat. šī sprieduma 234. punktu). Komisija turklāt nav rupji kļūdījusies, uzskatot, ka administratīvās procedūras laikā iesniegtajam FIB ziņojumam ir lielāks pierādījuma spēks nekā vēlākiem paziņojumiem, kuri *in tempore suspecto* sniegti šai tiesvedībā.

278 Līdz ar to *ADM* nav pierādījusi, ka Komisija ir nepareizi izvērtējusi FIB ziņojuma saturu.

279 No visa iepriekšminētā izriet, ka Komisija nav rupji kļūdījusies, izvērtējot FIB ziņojumu.

c) Par *Cerestar* paziņojumu

Lietas dalībnieku argumenti

280 Pirmkārt, *ADM* uzskata — pat pieļaujot iespēju, ka Komisija varētu izmantot *Cerestar* iesniegtos pierādījumus, *sherpas* jeb tehnisko sanāksmju vadība liecina par aktīvu dalību aizliegtajā vienošanās, tomēr nenozīmē vadošu lomu tajā.

- 281 *ADM* norāda, ka tehniskajās sanāksmēs pulcējušies zemāka līmeņa pārstāvji no katras aizliegtās vienošanās attiecīgo uzņēmumu vidus. Tās notikušas tikai no 1993. gada jūnija, un tajās izskatīti tikai tehniski jautājumi (Lēmuma 117. apsvērumš). *ADM* norāda, ka faktiski dažas no tām ir bijušas saistītas nevis ar prettiesisku vienošanos, bet gan leģitīmām darbībām, piemēram, tirdzniecības asociāciju, jaunu citronskābes lietojumu iespēju meklēšanu, lai paplašinātu tirgu, kā arī ņemtu vērā pret dempingu vērstu sūdzību attiecība uz Ķīnas ražotājiem. Šīs sanāksmes atšķirušās no augstākā līmeņa (*masters*) sanāksmēm, kuras esot notikušas visu aizliegtās vienošanās darbības laiku un kurās tika pieņemti lēmumi būtiskos jautājumos (kvotu noteikšana, cenu palielināšana, kontroles mehānismi, kompensējošie maksājumi).
- 282 Otrkārt, *ADM* apgalvo, ka *Cerestar* iesniegtie pierādījumi kopumā ir jāvērtē piesardzīgi, jo *Cerestar* ne pārāk labi atceras šīs sanāksmes un sikas ziņas sniegtas tikai par trīs no 17 *Cerestar* norādītajām “iespējamām” aizliegto vienošanos sanāksmēm, un sešas sanāksmes, ko atceras *Cerestar*, vispār nav notikušas, ja ņem vērā citu dalībnieku sniegtos pierādījumus un Komisijas konstatējumus.
- 283 Treškārt, *ADM* uzskata, ka *Cerestar* pierādījumi, it īpaši tehnisko sanāksmju ziņā, ir kļūdaini. *Cerestar* visā aizliegtās vienošanās darbības laikā spējis atcerēties tikai vienu no šīm sanāksmēm (1994. gada 15. aprīļa sanāksmi Čikāgas lidostā *O'Hare*) un paziņojis, ka “*D.* kungs precīzi neatceras”. Bet saskaņā ar citu dalībnieku liecībām šāda sanāksme nav notikusi. *Cerestar* turklāt minējis vēl trīs sanāksmes. *ADM* uzsver, ka *Cerestar* pēc 1994. gada 2. novembra neesot piedalījies citās sanāksmēs, kas nevienu nepārsteidzot, jo dažās tehniskās sanāksmēs ir aplūkoti arī ar aizliegto vienošanos nesaistīti jautājumi, un Komisija nav nošķirusi tehniskās [*sherpas*] sanāksmes no pārējām.

284 Ceturtkārt, *ADM* apgalvo, ka *Cerestar* paziņojums ir pretrunā bijušā *ADM* pārstāvja paziņojumam Komisijas procedūrā. Ņemot vērā to, ka *Cerestar* paziņojumi ir mazticami, kā arī to, ka *Cerestar* nespēj precizēt datumus un vietas, kurās ir notikušas tehniskās sanāksmes, bijušā *ADM* pārstāvja paziņojums Komisijas procedūrā būtu uzskatāms par ticamāku. *ADM* piebilst, ka saskaņā ar bijušā *ADM* pārstāvja paziņojumu līdzdalīgo uzņēmumu hierarhiski zemākās sanāksmes nav vadījis visu saskaņots vai oficiāli iecelts priekšsēdētājs, līdz ar to ir aplami uzskatīt, ka *ADM* pārstāvis būtu gatavojis aizliegtās vienošanās materiālus vai piedāvājis cenu tabulas. *ADM* atzīst, ka patiesi tās bijušais pārstāvis reizēm ir nesis uz sanāksmēm sagatavotus datus, bet arī pārējie dalībnieki ir darījuši to pašu. Tāpat visi dalībnieki ir devuši savu artavu cenu ierosināšanā. Vienīgās reizes, kad bijušais *ADM* pārstāvis atminas tikai retus gadījumus, kad tas būtu gatavojis cenu sarakstus citu dalībnieku vajadzībām attiecībā uz valūtas kursa piemērošanu saskaņotajām cenām.

285 Komisija noraida *ADM* argumentus.

Pirmās instances tiesas vērtējums

286 Vispirms jānorāda, ka Lēmuma 266. apsvērumā Komisija par *Cerestar* paziņojumiem izteikusies šādi:

“*Cerestar* [...] 1999. gada 25. marta paziņojumā apliecina — lai gan augstākā līmeņa sanāksmes parasti vadīja [*HLR* un *JBL* pārstāvji], [*Cerestar*] pilnībā šķīstis, ka arī [*ADM* pārstāvim] bijusi vadoša loma. [*ADM* pārstāvis] vadījis tehniskās sanāksmes un parasti sagatavojis aizliegtās vienošanās materiālus un saskaņojamo cenu sarakstus.”

- 287 Kas attiecas uz “vadošo lomu”, kuru pēc *Cerestar* paziņojuma bijušais *ADM* pārstāvis ir spēlējis augstākā līmeņa (t.s. “*masters līmeņa*”) sanāksmēs, jāatzīmē, ka *ADM* ir paziņojis, ka no tā liecībām neizriet, ka šais sanāksmēs *ADM* bijusi kāda “vadoša loma”, un ka tā liecībām ir tāds pats juridisks spēks kā *Cerestar* liecībām.
- 288 Jākonstatē, ka *Cerestar* sniegtais apraksts šai ziņā sakrīt ar bijušā *ADM* pārstāvja sniegto aprakstu FIB ziņojumā. Saistībā ar *Cerestar* paziņojuma ticamību jāatzīmē, ka ir zināms, ka *Cerestar* aizliegtajā vienošanās nav spēlējis aktīvu lomu, tomēr tas nav uzskatīts par vainu mikstinošu apstākli (skat. Lēmuma 282. un 283. apsvērumu).
- 289 Kas attiecas uz bijušā *ADM* pārstāvja lomu tehniskajās (t.s. “*sherpas līmeņa*”) sanāksmēs, jānorāda, ka *Cerestar* ir norādījis, ka šis pārstāvis parasti organizējis un vadījis minētās sanāksmes, kā arī sniedzis tehniskus ierosinājumus. Līdz ar to nav būtiski, ka *Cerestar* paziņojumā nav sīku ziņu par konkrētām aizliegtās vienošanās sanāksmēm.
- 290 Visbeidzot, Pirmās instances tiesa jau nosprieda, ka *ADM* nevar apgalvot, ka *Cerestar* paziņojums nesakrīt ar bijušā *ADM* pārstāvja paziņojumu Komisijas procedūrā. Komisija turklāt nav rupji kļūdījusies, uzskatot, ka šim paziņojumam ir lielāks pierādījuma spēks nekā vēlākiem paziņojumiem, kuri *in tempore suspecto* sniegti šai tiesvedībā.
- 291 Līdz ar to Komisija, izvērtējot *Cerestar* paziņojumu, nav pieļāvusi acīmredzamu kļūdu.

3. Par to, vai *ADM* ir bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās

a) Lietas dalībnieku argumenti

292 Atsaucoties uz Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi, *ADM* apgalvo, ka pat gadījumā, ja Komisija nebūtu kļūdijusies, izmantojot FIB ziņojumu un *Cerestar* paziņojumu, Komisijas rīcībā esošie dokumenti vismaz ļauj secināt, ka *ADM* ir bijusi aktīva loma aizliegtajā vienošanās, tomēr neļauj uzskatīt, ka *ADM* ir bijusi vadoša loma.

293 *ADM* norāda, ka Komisija ir pieļāvusi, ka *ADM* nav aizliegtās vienošanās iniciators (Lēmuma 264. apsvērums), jo tā nav darbojusies kā sekretariāts, kura uzdevums būtu ievākt, kontrolēt un izplatīt pārdošanas informāciju (Lēmuma 272. apsvērums), tā nav darbojusies kā dalībnieku domstarpību šķirējs (Lēmuma 270. apsvērums), nedz arī piespiedusi vai aicinājusi iesaistīties aizliegtajās vienošanās citus uzņēmumus (Lēmuma 271. apsvērums). Šādas funkcijas Komisija piedēvējusi drīzāk *HLR*, atzīmējot, ka *HLR* ir organizējusi un vadījusi sākotnējo sanāksmi 1991. gada 6. martā, kā arī ir pastāvīgi bez pārtraukuma nodrošinājusi sanāksmju vadību līdz 1994. gada maijam (Lēmuma 120. un 268. apsvērums).

294 Līdz ar to *ADM* uzskata, ka Komisija ir pārkāpusi savu administratīvo praksi un vienlīdzīgas attieksmes principu.

295 Komisija apstrīd *ADM* argumentu pamatotību.

b) Pirmās instances tiesas vērtējums

- 296 Kad pārkāpumu ir izdarījuši vairāki uzņēmumi, nosakot naudas sodus, ir jānosaka ikviena uzņēmuma dalības nozīmības relatīvā nozīme (iepriekš 181. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Suiker Unie* u.c./Komisija, 623. punkts), it īpaši nosakot, kāda ir bijusi uzņēmuma loma pārkāpumā, kamēr tas tajā piedalījies (skat. Tiesas 1999. gada 8. jūlija spriedumu lietā *C-49/92 P Komisija/Anic Partecipazioni*, *Recueil*, I-4125. lpp., 150. punkts, un Pirmās instances tiesas 1991. gada 17. decembra spriedumu lietā *T-6/89 Enichem Anic/Komisija*, *Recueil*, II-1623. lpp., 264. punkts).
- 297 No tā izriet, ka “priekšgalā esošā” statuss, kas aizliegtajā vienošanās var piederēt vienam vai vairākiem uzņēmumiem, ir jāņem vērā, lai aprēķinātu naudas sodu, jo uzņēmumiem, kam ir bijusi šāda loma, salīdzinājumā ar citiem šī fakta dēļ ir jāuzņemas par to īpaša atbildība (Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedums lietā *C-298/98 P Finnboard/Komisija*, *Recueil*, I-10157. lpp., 45. punkts, un iepriekš 180. punktā minētais spriedums lietā *Mayr-Melnhof/Komisija*, 291. punkts).
- 298 Pamatnostādņu 2. punktā, sadaļā “vainu pastiprinoši apstākļi” ir norādīts nepilnīgs saraksts ar apstākļiem, kuri var likt palielināt sākotnējo naudas sodu, un šai sarakstā figurē arī “vadoša loma vai pārkāpuma iniciators”.
- 299 No iepriekšējās analīzes izriet, ka, nepieļaujot rupju izvērtējuma kļūdu, Komisija ir atsaukusies uz trim elementiem, lai secinātu, ka *ADM* kopā ar *HLR* ir bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās, proti, pirmkārt, *ADM* 1991. gada janvārī organizētās divpusējās sanāksmes, otrkārt, *FIB* ziņojums un, treškārt, *Cerestar* paziņojums. Tā kā šīs trīs Komisijas minētās pazīmes liecina par vienu, proti — aizliegtās vienošanās sākumposmā *ADM* ir bijusi aizliegtās vienošanās iniciatora loma, un aizliegtās vienošanās darbības laikā — *ADM* ir bijusi dominējoša loma attiecībā pret pārējiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem.

- 300 Lai gan Komisijas atzinums Lēmuma 273. apsvērumā ir patiess, proti, ka citi aizliegtās vienošanās dalībnieki arī veica darbības, kas nereti ir saistītas ar vadošo lomu, tomēr *ADM* nemin nevienu argumentu, kas liecinātu, ka citu dalībnieku loma ir tikpat izteikta kā *ADM* vai *HLR* loma. Turklāt no Lēmuma 273. apsvēruma izriet arī tas, ka Komisija ir ņēmusi vērā apstākli, ka citi aizliegtās vienošanās dalībnieki arī ir veikuši darbības, kas bieži ir saistītas ar vadošo lomu, jo tā palielināja to naudas sodus par 35 %.
- 301 Šo secinājumu negroza arī *ADM* minētais apstāklis, ka Komisija līdera lomu piešķirusi arī *HLR* (skat. šī sprieduma 276. punktu). Tāpat apstāklis, ka Komisija Lēmuma 77. apsvērumā ir norādījusi, ka daži attiecīgie uzņēmumi, tostarp, it īpaši *JBL*, jau bija spēruši soļus, lai izveidotu aizliegto vienošanos citronskābes tirgū jau pirms *ADM* bija uzņēmies iniciatīvu, kuru konstatēja Komisija, neatspēko secinājumu, ka *ADM* ir bijusi vadoša loma tās aizliegtās vienošanās izveidē, kura ir Lēmuma priekšmets.
- 302 Līdz ar to Komisija, nospriežot, ka *ADM* ir bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās, nav pieļāvusi kļūdu vērtējumā.

C — Par to, vai Komisija, piemērojot ADM un HLR vienādu palielinājuma likmi, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu

1. Lietas dalībnieku argumenti

- 303 *ADM* apgalvo, ka, pat pieņemot Komisijas viedokli attiecībā uz lomu, kas uzņēmumam aizliegtajā vienošanās bijusi, kas atšķiras no uzņēmuma reālās lomas,

HLR tomēr ir spēlējis noteicošo lomu, kas atbilst pazīmēm, kuras Komisija uzskatījusi par “līdera lomas” pazīmēm citās lietās. Toties *ADM* esot spēlējis tikai nebūtiskāku lomu, kas, lielākais, pielīdzināma *JBL* lomai, kurš tika uzskatīts par aktīvu aizliegtās vienošanās dalībnieku (skat. Lēmuma 120. un 284. apsvērumu). *ADM* atzīmē, ka Komisija nav uzskatījusi, ka *JBL* rīcībā ir vainu pastiprinoši apstākļi, tādējādi pārkāpjot vienlīdzīgas attieksmes principu.

304 Komisija lūdz noraidīt šo pamatu.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

305 Pirmās instances tiesa norāda, ka no Lēmuma 268. līdz 272. apsvēruma izriet, ka lai secinātu, ka *HLR* ir spēlējis vadošu lomu aizliegtajā vienošanās, Komisija ir balstījusies uz faktu, ka šī uzņēmuma pārstāvis ir noorganizējis un vadījis pirmo aizliegtās vienošanās sanākumi, kā arī bijis citu sanāksmju vadītājs līdz 1994. gada 18. maijam (skat. Lēmuma 120. apsvērumu), un visā aizliegtās vienošanās darbības laikā viņš apņēmis nodrošināt, lai aizliegtā vienošanās labi darbotos, norādot citiem dalībniekiem, ka aizliegtās vienošanās darbība ir turama noslēpumā, kā arī izskaidrot *Cerestar* starp dalībniekiem noslēgto vienošanos mehānismus, kad šis uzņēmums pievienojās aizliegtajai vienošanās.

306 Kas attiecas uz *ADM*, Komisija būtībā ņēma vērā lomu, kuru tās pārstāvji spēlēja, dibinot aizliegto vienošanos un aktīvi piedaloties tās darbībā (skat. šī sprieduma 299. punktu).

307 Līdz ar to Komisija varēja pamatoti nospriest, ka *ADM* loma aizliegtās vienošanās sākumposmā bija salīdzinoši nozīmīga — vismaz tikpat nozīmīga, cik *HLR* loma.

308 Līdz ar to pamats par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu ir noraidāms.

D — Par to, ka Komisija, atkāpjoties no lēmumu pieņemšanas prakses palielinātā naudas soda likmes aprēķinos, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu

1. Lietas dalībnieku argumenti

309 *ADM* apgalvo, ka, pat pieņemot Komisijas nostāju attiecībā uz lomu, kas uzņēmumam aizliegtajā vienošanās bijusi, Lēmumā pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma princips, jo Komisija ir atkāpusies no lēmumu pieņemšanas prakses, kas piemērota agrākās lietās, šai lietai nosakot “vadošās lomas” palielinājumu, kas pārsniedz 25 %.

310 *ADM* apgalvo, ka tā sauktajās lietās “Grieķu prāmji” un “Sakausējumi”, kā arī lietās “Kartons” un “Propilēns” pirms Pamatnostādņu pieņemšanas, Komisija piemērojusi tikai palielinājuma koeficientu no 20 līdz 25 %. Lielākus koeficientus tā piemērojusi tikai tad, ja “līdera lomai” papildus konstatēti arī vainu pastiprinoši apstākļi. Tādējādi lietā par izolētajām caurulēm Komisija piemēroja *ABB* 50 % palielinājumu, vienlaikus piemērojot sankcijas par vairākiem faktoriem.

311 Komisija lūdz noraidīt šos pamatus.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

- 312 Jāatgādina, ka, nosakot naudas sodu, Komisijai ir rīcības brīvība (Pirmās instances tiesas 1995. gada 6. aprīļa spriedums lietā T-150/89 *Martinelli/Komisija*, *Recueil*, II-1165. lpp., 59. punkts). Tas, ka Komisija vainu pastiprinošos apstākļos agrāk piemēroja konkrētu naudas sodu palielināšanas koeficientu, neliedz tai to palielināt Regulā Nr. 17 un Pamatnostādnēs norādītajās robežās, ja tas ir vajadzīgs labākai Kopienas konkurences politikas ieviešanai.
- 313 Attiecībā uz *ADM* apgalvojumiem par samērīguma principa pārkāpumu, jāuzskata — tā kā Komisijai ir jānosaka pietiekami preventīvi naudas sodi, Komisija nav pārkāpusi savu rīcības brīvību, nospriežot, ka *ADM* un *HLR* vadošā loma aizliegtajā vienošanās attaisno abām pusēm uzlikto naudas sodu palielinājumu par 35 %.
- 314 Saistībā ar *ADM* apgalvojumiem par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu jāatgādina, ka naudas sodu uzlikšanas juridiskais pamats ir nevis Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse, bet gan Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts.
- 315 Ja tā, tad jāatgādina, ka piemērojot šos noteikumus katrai konkrētai lietai, Komisijai ir jāievēro vispārējie tiesību principi, tostarp vienlīdzīgas attieksmes princips tā, kā to ir interpretējušas Kopienas tiesas (skat. šī sprieduma 133. punktu).

- 316 *ADM* salīdzina citus Komisijas lēmumus naudas sodu jomā, tomēr tiem vienlīdzīgas attieksmes principa sakarā būtu nozīme tikai tad, ja tiktu pierādīts, ka minēto lietu apstākļi, piemēram, tirgi, produkti, valstis, uzņēmumi un attiecīgie laikposmi ir salīdzināmi ar šīs lietas apstākļiem (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 2004. gada 13. janvāra spriedumu lietā T-67/01 *JCB Service/Komisija Recueil*, II-49. lpp., 187. punkts).
- 317 Bet prasītāja nav iesniegusi pietiekošus pierādījumus, kas ļautu secināt, ka ir izpildīti šie nosacījumi. Jākonstatē, ka *ADM* nemin lietas, kas izskatītas vienlaikus ar "citronskābes" lietu. Jebkurā gadījumā jāuzsver, ka Komisijai, nosakot naudas soda apmēru, jāraugās, lai tās rīcība būtu preventīva. Tā — it īpaši aizliegtās vienošanās līderu gadījumos — būtisks naudas soda palielinājums sakarā ar vainu pastiprinošajiem apstākļiem var būt uzskatāms par pamatotu, lai pilnībā nodrošinātu konkurences noteikumu ievērošanu.
- 318 Līdz ar to pamati, kas balstīti uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, ir noraidāmi.

E — Par to, ka vērtējumā esot pārkāpts pienākums pamatot vainu pastiprinošos apstākļus

- 319 *ADM* uzskata, ka Lēmums nav pietiekami pamatots, jo tajā nav norādīts, kādu iemeslu dēļ Komisija ir uzskatījusi, ka *ADM* rīcībā saskatāmi vainu pastiprinoši apstākļi, kā arī kāpēc bijis nepieciešams 35 % paaugstinājums.

320 Komisija uzskata, ka tā no 263. līdz 267. apsvērumam ir pietiekami pamatojusi savu Lēmumu.

321 Pirmās instances tiesa atgādina 117. un 118. punktā minēto judikatūru un atzīmē, ka no Lēmuma 263. līdz 265. apsvēruma izriet, ka Komisija ir izklāstījusi visus izvērtējuma elementus, uz kuru pamata tā nospriedusi, ka *ADM* aizliegtajā vienošanās bijusi līdera loma. Komisija būtībā ir ņēmusi vērā izšķirošo lomu, kuru šī dalībnieka pārstāvji spēlēja, dibinot aizliegto vienošanos un aktīvi piedaloties tās darbībā. Kas attiecas uz noteiktā palielinājuma apmēru, no Lēmuma 273. apsvēruma izriet arī tas, ka Komisija ir ņēmusi vērā apstākli, ka citi aizliegtās vienošanās dalībnieki arī ir veikuši darbības, kas nereti ir saistītas ar līdera lomu.

322 Līdz ar to nevar pārņemt Komisijai, ka tā nebūtu pietiekami pamatojusi, kāpēc vainu pastiprinošos apstākļos ir piemērots palielinājums 35 % apmērā.

323 Līdz ar to pamats par pamatojuma pienākuma pārkāpumu ir noraidāms.

324 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, ir jāuzskata, ka *ADM* pamati saistībā ar naudas soda apmēra palielinājumu vainu pastiprinošos apstākļos ir noraidāmi.

VI — *Par vainu mīkstinošiem apstākļiem*A — *Ievada piezīme*

325 Saistībā ar to, kā Komisija ir novērtējusi vainu mīkstinošos apstākļus, *ADM* norāda uz kļūdainu vērtējumu, jo, pirmkārt, nav ņemts vērā tas, ka uzņēmums izstājies no aizliegtās vienošanās pēc pirmā kompetento iestāžu brīdinājuma, otrkārt, ka maksātas kompensācijas, un, treškārt, ka ir pieņemts *ADM* ētikas kodekss.

B — *Par to, ka uzņēmums pārtraucis dalību aizliegtajā vienošanās pēc pirmā kompetento iestāžu brīdinājuma*1. *Lietas dalībnieku argumenti*

326 *ADM* atsaucas uz faktu, ka Pamatnostādņu 3. punkta trešajā daļā norādīts, ka darbības pārtraukšana pēc pirmā Komisijas brīdinājuma ir uzskatāma par vainu mīkstinošu apstākli, bet šai lietā tas attiecībā uz *ADM* nav atzīts.

327 Turklāt tā apgalvo, ka šīs lietas fakti ir gandrīz identiski t.s. “aminoskābju lietas” faktiem [Komisijas 2000. gada 7. jūnija Lēmums 2001/418/EK par EKL 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (Lieta COMP/36.545/F3 — Aminokābes) (OV 2001, L 152, 24. lpp.), turpmāk tekstā — “aminoskābju lieta”],

kurā Komisija samazināja naudas sodu par 10 %. Turklāt tas atsaucas uz spriedumu lietā *ABB Asea Brown Boveri/Komisija* (iepriekš minēts 35. punktā, 238. punkts), kurā Pirmās instances tiesa nosprieda, ka naudas sods ir jāsamazina tiem uzņēmumiem, kas sadarbojušies ar Komisiju, lai izbeigtu aizliegtās vienošanās darbību.

328 Visbeidzot, pretēji Komisijas apgalvojumam, pastāvot aizliegtās vienošanās, kas turpinot savu darbību arī pēc kompetento iestāžu iejaukšanās.

329 *ADM* secina, ka Komisija ir pārkāpusi samērīguma principu un vienlīdzīgas attieksmes principu.

330 Komisija uzskatot, ka slepena aizliegtās vienošanās darbības izbeigšana pēc atklāšanas nav pelnījusi nekādu atlīdzību un ka līdz ar to nav nekādu tiesību pieprasīt, lai šī izbeigšana tiktu ņemta vērā, nosakot naudas soda apmēru.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

331 Pamatnostādņu 3. punkts ar virsrakstu “Vainu mīkstinoši apstākļi” paredz pamatsummas samazinājumu, ja Komisija ir konstatējusi īpašu vainu mīkstinošu apstākļu esamību, tādu kā pārkāpuma izbeigšana līdz ko iejaukusies Komisija (it īpaši tai veicot pārbaudes).

- 332 Šajā sakarā tomēr būtu jāatgādina, pirmkārt, ka lai nodibinātu kopēju tirgu ar augstu konkurētspējas pakāpi, EKL 3. pants nosaka, ka Kopienas darbība paredz sistēmu, kas nodrošina to, ka iekšējā tirgū nav izkropļota konkurence. EKL 81. panta 1. punkts, kas aizliedz visus nolīgumus uzņēmumu starpā, uzņēmumu apvienību lēmumus un saskaņotas darbības, kas var iespaidot tirdzniecību starp dalībvalstīm un kuru mērķis vai sekas ir nepieļaut, ierobežot vai izkropļot konkurenci kopējā tirgū, ir viens no galvenajiem instrumentiem, lai nodrošinātu šīs sistēmas īstenošanu.
- 333 Turklāt ir jāatgādina, ka Komisijai ir pienākums gan īstenot vispārēju politiku ar mērķi konkurences jautājumos piemērot Līgumā noteiktos principus un vadīt uzņēmumu rīcību, vadoties no šiem principiem, gan arī izmeklēt un sodīt individuālus pārkāpumus. Lai to paveiktu, Komisijai ir pilnvaras noteikt naudas sodus uzņēmumiem, kuri, vai nu ar nodomu vai aiz neuzmanības, pārkāpj cita starpā EKL 81. panta 1. punkta normas (šajā sakarā skat. iepriekš 47. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 105. punkts).
- 334 No tā izriet, ka, vērtējot pārkāpuma smagumu ar mērķi noteikt naudas soda apmēru, Komisijai ir jāņem vērā ne vien lietas konkrētie apstākļi, bet arī konteksts, kādā noticis pārkāpums, un tai ir jānodrošina, ka tās darbībai ir nepieciešamā preventīvā iedarbība (šajā sakarā skat. iepriekš 47. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 106. punkts). Vienīgi ņemot vērā šos apstākļus, ir iespējams nodrošināt, lai Komisijas rīcība, nolūkā saglabāt neizkropļotu konkurenci kopējā tirgū, būtu pilnā mērā iedarbīga.
- 335 Pamatnostādņu 3. punkta trešās daļas tīri literāra analīze varētu likt domāt, ka fakts vien, ka pārkāpuma izdarītājs izbeidz pārkāpumu, līdzko Komisija iejaucas, vienmēr un bez izņēmuma ir uzskatāms par vainu mīkstināšu apstākli. Tomēr šāda šīs

normas interpretācija samazinātu lietderību tiesību normām, kuras paredzētas efektīvas konkurences nodrošināšanai, jo tā vājinātu gan soda sankciju, kuru varētu uzlikt pēc EKL 81. panta pārkāpuma, gan šādas soda sankcijas preventīvo iedarbību.

336 Salīdzinot ar citiem vainu mīkstinošiem apstākļiem, šis apstāklis nav raksturīgs ne pārkāpumu izdarījušās personas subjektīvajām īpašībām, ne arī pašiem izskatāmās lietas konkrētajiem faktiem, jo tas galvenokārt rodas Komisijas veiktās ārējās iejaukšanās rezultātā. Tādējādi pārkāpuma izbeigšana tikai pēc tam, kad iejaukusies Komisija, nevarētu būt pielīdzināma nopelniem, kas saistīti ar pārkāpumu izdarījušās personas autonomu iniciatīvu, bet ir tikai pienācīga un parasta reakcija uz šādu iejaukšanos. Turklāt šis apstāklis vienīgi iezīmē pārkāpumu izdarījušās personas atgriešanos pie likuma prasībām atbilstošas rīcības un nesniedz savu ieguldījumu Komisijas veikto darbību efektivitātes palielināšanā. Visbeidzot, šī apstākļa apgalvoto vainu mīkstinošo raksturu nevarot pamatot tikai ar pamudinājumu izbeigt pārkāpumu, uz kuru tas attiecas, it īpaši iepriekš minēto apstākļu kontekstā. Šajā sakarā ir jāatzīmē, ka tas, ka pārkāpuma turpināšanas kvalificēšana pēc Komisijas iejaukšanās kā vainu pastiprinošu apstākli (šajā sakarā skat. Pirmās instances tiesas 2002. gada 20. marta spriedumu lietā T-28/99 *Sigma Technologie/Komisija, Recueil*, II-1845. lpp., 102. un turpmākie punkti) jau pamatoti ir pamudinājums pārkāpuma izbeigšanai, taču, pretēji apskatāmajam vainu mīkstinošajam apstāklim, nesamazina ne soda sankciju, ne šīs sankcijas preventīvo iedarbību.

337 Tādējādi, ja pārkāpuma izbeigšana, līdz ko iejaukusies Komisija, būtu atzīstama par vainu mīkstinošu apstākli, tas neattaisnojami kavētu EKL 81. panta 1. punkta lietderīgo iedarbību, vājinot kā soda sankciju, tā arī tās preventīvo iedarbību. Tā rezultātā Komisija pati nevarēja uzskatīt vienkāršu faktu, ka pārkāpums tika izbeigts līdz ko Komisija bija iejaukusies, par atbildību mīkstinošu apstākli. Tādējādi Pamatnostādņu 3. punkta trešajā daļā ietvertā norma ir interpretējama sašaurināti tā, lai tā nemazinātu EKL 81. panta 1. punkta lietderīgo iedarbību.

- 338 Tā rezultātā šī norma ir interpretējama tādējādi, ka tikai attiecīgās lietas īpašie apstākļi, kuros pieņēmums par pārkāpuma izbeigšanu, līdzko iejaukusies Komisija, ir īstenojies, varētu attaisnot šī apstākļa kā vainu mīkstinoša apstākļa ņemšanu vērā (šajā sakarā skat. iepriekš 35. punktā minēto spriedumu lietā *ABB Asea Brown Boveri/Komisija*, 213. punkts). *ADM* līdz ar to nepareizi uzskata, ka Komisija ir Lēmumā rīkojusies prettiesiski, jo tā atbilstoši Pamatnostādnēm nav ņemusi vērā apstākli, ka *ADM* ir pārtraukusi pārkāpumu jau pēc pirmajiem Komisijas brīdinājumiem.
- 339 Tomēr *ADM* minēto prettiesiskumu var interpretēt arī kā norādi uz to, ka pārkāpuma izbeigšana nav ņemta vērā šīs lietas īpašajā kontekstā.
- 340 Šai lietā jāatgādina, ka pārkāpums saistīts ar slepenu aizliegto vienošanos, kura mērķis ir fiksēt cenas un sadalīt tirgus. Šādu aizliegto vienošanos aizliedz EKL 81. panta 1. punkta a) un c) apakšpunkts, un tas ir īpaši smags pārkāpums. Dalībniekiem līdz ar to bija jāapzinās savas rīcības prettiesiskums. Aizliegtās vienošanās slepenums apliecina, ka dalībnieki ir apzinājušies savas rīcības prettiesiskumu. Līdz ar to Pirmās instances tiesa uzskata, ka nav nekādu šaubu, ka visi dalībnieki ir izdarījuši tīšu pārkāpumu.
- 341 Pirmās instances tiesa jau skaidri norādīja, ka tīša pārkāpuma pārtraukšana pēc Komisijas iejaukšanās nevar tikt uzskatīta par vainu mīkstinošu apstākli (Pirmās instances tiesas 1999. gada 11. marta spriedums lietā T-156/94 *Aristrain/Komisija*, *Recueil*, II-645. lpp., 138. punkts, un spriedums lietā T-157/94 *Ensidesa/Komisija*, *Recueil*, II-707. lpp., 498. punkts).

342 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, Pirmās instances tiesa uzskata, ka šajā lietā tas, ka *ADM* ir pārtraucis pārkāpumu pēc pirmā konkurences iestādes brīdinājuma, nevar būt vainu mikstinošs apstāklis.

343 Šo secinājumu neietekmē fakts, ka *ADM* pārtrauca pret konkurenci vērstās darbības pēc ASV iestāžu iejaukšanās, nevis Komisijas brīdinājuma (skat. Lēmuma 128. un 193. apsvērumu). Tas, ka *ADM* pārtrauca pārkāpumu pēc ASV iestāžu iejaukšanās, nenozīmē, ka uzņēmums rīkojies apzinātāk nekā gadījumā, ja pārkāpums būtu pārtraukts pēc Komisijas iejaukšanās.

344 *ADM* pamato savus argumentus, atkārtoti atsaucoties uz spriedumu lietā *ABB Asea Brown Boveri/Komisija* (iepriekš minēts 35. punktā, 238. punkts), kurā Pirmās instances tiesa esot nospriedusi, ka naudas sods ir jāsamazina tiem uzņēmumiem, kas sadarbojušies ar Komisiju, lai izbeigtu aizliegtās vienošanās darbību. Šajā sakarā ir jāuzsver, ka šis spriedums neļauj secināt, ka fakts, ka prasītājs ir pārtraucis pārkāpumu jau pēc pirmajiem konkurences iestādes brīdinājumiem, visos gadījumos uzskatāms par vainu mikstinošu apstākli. *ADM* minētajā sprieduma fragmentā turklāt izklāstīts princips, saskaņā ar kuru vērā ņemams ir apstāklis, ka inkriminētā uzņēmuma rīcības rezultātā Komisijai ir bijis vieglāk konstatēt pārkāpumu un, attiecīgā gadījumā, to izbeigt. Šāds apstāklis nozīmē uzņēmuma iniciatīvu, kas nav tikai pārkāpuma pārtraukšana pēc Komisijas iejaukšanās, bet gan kas vairāk. Līdz ar to šī judikatūra nespēj apšaubīt šai aspektā veikto analīzi.

345 Attiecībā uz aminoskābju lietu (skat. šī sprieduma 327. punktu), ko min *ADM*, lai pierādītu, ka ir pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma princips, Pirmās instances tiesa vispirms norāda, ka administratīvu praksi nevar izsecināt no viena gadījuma. Turklāt vērts atgādināt, ka apstāklis, ka Komisija agrākajā lēmumu pieņemšanas praksē ir vērtējusi kādu rīcību konkrētā veidā, nenozīmē, ka tai būtu jāvērtē šāda rīcība tādā pašā veidā tad, kad tā pieņem vēlāku lēmumu (skat. pēc

analoģijas Pirmās instances tiesas 1991. gada 17. decembra spriedumu lietā T-7/89 *Hercules Chemicals/Komisija, Recueil*, II-1711. lpp., 357. punkts; iepriekš 180. punktā minēto spriedumu lietā *Mayr-Melnhof*, 368. punkts, un iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *LR AF 1998/Komisija*, 234. un 337. punkts). Visbeidzot un jebkurā gadījumā, Pirmās instances tiesa uzskata, ka šī lieta nespēj likt pārskatīt nedz analīzi, kas izriet no viena no galvenajiem Kopienas mērķiem, nedz no sprieduma lietā *Aristrain/Komisija* un *Ensidesa/Komisija* (iepriekš minēts 341. punktā), jo šai lietā izpaužas tikai Komisijas vērtējums.

346 Līdz ar to iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ nevar uzskatīt par kļūdu to, ka fakts, ka uzņēmums pārtraucis pārkāpumu jau pēc pirmajiem ASV konkurences iestādes brīdinājumiem, nav ņemts vērā kā vainu mīkstinošs apstāklis.

C — Par to, ka nav ņemtas vērā kompensācijas

1. Lietas dalībnieku argumenti

347 *ADM* lēš, ka tā ir samaksājusi ārpus ASV dzīvojošiem patērētājiem kompensācijas apmēram 15,7 miljonu USD apmērā. Tā uzskata, ka no šīs summas daļa, kas atbilst no 6,8 līdz 11,7 miljoniem USD, attiecas uz pirkumiem ES. *ADM* uzskata, ka Komisija nepamatoti paziņojusi, ka tai nav pienākuma ņemt vērā kompensācijas, kas samaksātas civillietās (Lēmuma 335. apsvērumš). *ADM* uzskata, ka Komisijai bija jāņem tie vērā kā vainu mīkstinošs apstāklis.

348 Komisija lūdz noraidīt šo pamatu.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

349 *ADM* kā vainu mīkstinošu apstākli min kompensāciju maksājumus ārpus *ASV* dzīvojošiem pircējiem, no kuriem daļa attiecas uz *ES* pirkumiem. Tā kā pēc *ADM* notiesāšanas *ASV* uzņēmumam nācās samaksāt trīskāršu kompensāciju, *ADM* minētā kompensācija var nozīmēt ne vien vienkāršu atlīdzību, bet arī soda sankcijas.

350 Tā kā šīs kompensācijas rada soda sankcijas (trīskārša kompensācija), Pirmās instances tiesa uzskata, ka šo kompensāciju samaksa būtu vainu mīkstinošs apstāklis, kas Komisijai šai lietā būtu jāņem vērā. Sods, ko *ADM* ir samaksājis *ASV*, izriet vienīgi no *ASV* tiesvedības. Šīs sankcijas nomaksa neattiecas ne uz kādu *ADM* īpašību un nav pietiekami saistīta ar faktiem, kuri ir jāizskata Komisijai. Līdz ar to šīs sankcijas nomaksa neskar izdarītā pārkāpuma faktiskumu un nopietnību.

351 Attiecībā uz *ES* pircējiem, kas saņēmuši kompensāciju, Pirmās instances tiesa uzskata, ka attiecīgajām procedūrām un Komisijas pieprasītajiem maksājumiem, no vienas puses, un *ASV* iestāžu sankcijām, no otras puses, nepārprotami nav viens un tas pats mērķis. Ja pirmajā gadījumā Komisija ar naudas sodu cenšas sodīt par konkurences tiesību pārkāpumiem Kopienā vai *EEZ*, tad otrajā gadījumā *ASV* iestāžu mērķis ir nodrošināt kompensācijas *ADM* nodarījumu pakļautajām personām. Līdz ar to kompensāciju izmaksa nav pietiekami saistīta ar faktiem, kuri ir jāizskata Komisijai.

352 Tādējādi Komisijai, nosakot naudas sodu, nav jāņem vērā apstākļi, ka *ADM* jau ir maksājis kompensācijas ASV uzsāktajās lietās.

353 *ADM* tomēr uzskata, ka, neuzskatot par vainu mikstinošu apstākli kompensācijas, kas izmaksātas citronskābes pircējiem EEZ, Komisija ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu un atkāpusies no prakses, ko tā ievērojusi citās līdzīgās lietās.

354 Pirmās instances tiesa atzīmē, ka *ADM* pamatojas uz šādu praksi, balstoties uz vienu lietu, proti, izolēto cauruļu lietu [Komisijas 1998. gada 21. oktobra Lēmums 1999/60/EK par EKL 81. panta piemērošanu (Lieta IV/35.691/E-4 — Izolētās caurules) (OV 1999, L 24, 1. lpp.)]. Atsaukšanās uz vienu vienīgu lietu neļauj pierādīt, ka pastāv Komisijas prakse, un *ADM* nav pierādījusi arī abu lietu līdzību. *ADM* nenorāda, kādā ziņā tā kompensācija līdzinātos iepriekš minētās lietas kompensācijai, kas bija būtiska un skāra vienu nozares ražotāju un tā īpašnieku. Kā turklāt norādīts 345. punktā iepriekš, fakts, ka Komisija agrākajā lēmumu pieņemšanas praksē ir vērtējusi kādu rīcību konkrētā veidā, nenozīmē, ka tai būtu jāvērtē šāda rīcība tādā pašā veidā tad, kad tā pieņem vēlāku lēmumu.

355 Līdz ar to iebildums par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, kas radies tāpēc, ka Lēmumā nav ievērota prakse, saskaņā ar kuru attiecīgā tirgus pircējiem samaksātas kompensācijas, uzskatāma par vainu mikstinošu apstākli, ir noraidāms.

D — Par ADM pieņemto ētikas kodeksu

1. Lietas dalībnieku argumenti

356 *ADM* uzskata, ka Komisijai, nosakot naudas sodu, esot bijis jāņem vērā apstākļi, ka *ADM* ir ieviesusi pastāvīgu un stingru konkurences noteikumu ievērošanas programmu, kurā tostarp ietilpst ētikas kodekss, kas adresēts visiem darbiniekiem, kā arī uzņēmumā ir izveidota īpaša nodaļa.

357 Turklāt, ieviešot konkurences noteikumu ievērošanas programmu un izveidojot jaunu direkciju, kuras uzdevums ir nodarboties ar augstākā līmeņa uzņēmuma kadru atbrīvošanu no amata sakarā ar dalību aizliegtajā vienošanās, uzņēmums ir izrādījis patiesu nožēlu. *ADM* turklāt uzsver, ka līdz šim uzņēmumā nekad nav konstatēti nekādi Kopienas konkurences tiesību pārkāpumi. *ADM* secina, ka Komisija ir pārkāpusi samērīguma principu.

358 Komisija lūdz noraidīt šo pamatu.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

359 Jau ir atzīts, ka tas, ka uzņēmums veic pasākumus, lai novērstu, ka tā darbinieki nākotnē pieļauj jaunu konkurences normu pārkāpumu, šādu pasākumu veikšana nekādi negroza konstatētā pārkāpuma faktu. Komisijai tāpat nav pienākuma ņemt šo elementu vērā kā vainu mīkstinošu apstākli, it īpaši tāpēc, ka ar pārkāpumu — kā tas

ir šai lietā — ir ilgstoši un acīmredzami pārkāpts EKL 81. panta 1. punkts (iepriekš 41. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri u.c./Komisija*, 373. punkts); iepriekš 41. punktā minētais spriedums lietā *Archer Daniels Midland un Archer Daniels Midland Ingredients/Komisija*, 280. un 281. punkts, un iepriekš 35. punktā minētais spriedums lietā *ABB Asea Brown Boveri/Komisija*, 221. punkts).

360 Tādējādi šis pamats ir jānoraida kā nepamatots.

VII — *Par ADM sadarbību administratīvās procedūras laikā*

A — *Ievads*

361 Kas attiecas uz *ADM* sadarbību administratīvās procedūras laikā, *ADM* pēc būtības izvirza četrus pamatus. Pirmkārt, *ADM* apgalvo, ka ir pārkāpts Paziņojums par sadarbību, kas ietver tiesiskās palāvības principa pārkāpumu, jo Komisija nav konstatējusi, ka *ADM* pirmais iesniedzis izšķirošos materiālus, ar kuriem pierādīta aizliegtās vienošanās esamība. Otrkārt, *ADM* atzīmē, ka ir pārkāpts tiesiskās palāvības princips, jo Komisija ir viesusi *ADM* cerības, ka tā piemēros uzņēmumam Paziņojuma par sadarbību B sadaļu. Treškārt, *ADM* apgalvo, ka Komisija, izturoties pret *ADM* un *Cerestar* atšķirīgi, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu. Ceturtkārt, *ADM* uzskata, ka Komisija, ierobežojot naudas soda samazinājumu līdz 50 %, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma principu.

- 362 Pirms šo līdzekļu pamatotības izvērtējuma ir jārezumē Komisijas vērtējums attiecībā uz uzņēmumu sadarbību administratīvās procedūras laikā, kas sniegts Lēmuma no 294. līdz 326. apsvērumam.
- 363 Vispirms, piemērojot Paziņojuma par sadarbību B sadaļu (skat. šī sprieduma 6. punktu), Komisija piešķīra *Cerestar* būtisku samazinājumu, t.i., 90 %, no sodanaudas, kas uzņēmumam būtu piemērota, ja tas nebūtu sadarbojies. Šai kontekstā Komisija atzina, ka *Cerestar* sanāksmē ar Komisijas dienestiem 1998. gada 29. oktobrī ir bijis pirmais uzņēmums, kas iesniedzis izšķirošos materiālus, ar kuriem pierādīta aizliegtās vienošanās esamība. Tā piebilst, ka “*Cerestar* sanāksmē ar Komisijas dienestiem 1998. gada 29. oktobrī ir sniedzis ziņas, kas atbilda vēlāk 1999. gada 25. marta rakstiskajā paziņojumā sniegtajām ziņām un bija pietiekamas, lai konstatētu aizliegtās vienošanās esamību, turklāt tās sniegtas Komisijai, pirms tās sniedza *ADM*” (Lēmuma 306. apsvērum). Līdz ar to Komisija noraidīja *ADM* argumentus, ka uzņēmums atbilstot B sadaļas nosacījumiem un varot saņemt būtisku naudas soda samazinājumu, piebilstot, ka “*ADM* bijis viens no aizliegtās vienošanās līderiem” (Lēmuma 305.–308. apsvērumi).
- 364 Piemērojot šī paziņojuma D sadaļu, Komisija turklāt piešķīra *ADM* būtisku naudas soda samazinājumu 50 % apmērā. Līdz ar to Komisija ir ņēmusi vērā apstākli, ka 1998. gada 11. decembra sanāksmē *ADM* mutiski raksturoja aizliegto vienošanos un 1999. gada 15. janvārī atsūtīja tai rakstisku paziņojumu, apstiprinot mutiski pausto. Komisija atzina, ka “*ADM* informācija bija detalizēta un līdz ar to tika plaši izmantota izmeklēšanā”. Faktiski, kopā ar *Cerestar* informāciju šīs ziņas izmantotas, rakstot informācijas pieprasījumus, kuri būtiski veicināja citu aizliegto vienošanos dalībnieku atzišanos. Komisija turklāt uzskatīja, ka “*ADM* varēja piegādāt Komisijai jaunākus dokumentus par pārkāpumu, proti, ar roku rakstītus sanāksmju pierakstus un norādes cenu jomā, kas saistītas ar aizliegto vienošanos dalībnieku pieņemtajiem lēmumiem” (Lēmuma 312.–315. apsvērumi).

B — Par to, vai ADM ir bijis pirmais, kas iesniedzis izšķirošos materiālus, ar kuriem pierādīta aizliegtās vienošanās esamība

1. Lietas dalībnieku argumenti

³⁶⁵ ADM uzskata, ka Komisija ir nepareizi piemērojusi Paziņojumu par sadarbību, kā arī pārkāpusi tiesiskās palāvības principu. Tas uzskata, ka 50 % naudas soda samazinājums, kuru Komisija piešķirusi saskaņā ar Paziņojuma par sadarbību D sadaļu, ir nepietiekams. Prasītāja, pretēji tam, ko Komisija norāda Lēmuma 308. apsvērumā, uzskata, ka ADM ir bijusi pirmā, kas iesniedza izšķirošos materiālus, ar kuriem pierādīta aizliegtās vienošanās esamība Paziņojuma par sadarbību B sadaļas b) apakšpunkta izpratnē. Turklāt pretēji tam, ko Komisija norāda Lēmuma 305. apsvērumā, *Cerestar* iesniegtie pierādījumi sanāksmē ar Komisijas dienestiem 1998. gada 29. oktobrī, neesot bijuši izšķiroši šo Paziņojuma par sadarbību noteikumu izpratnē.

³⁶⁶ Pirmkārt, *Cerestar* nav sniegusi nekādu informāciju par aizliegto vienošanos pirms 1992. gada 12. maija, jo tā piedalījies aizliegtajā vienošanās tikai pēc šī datuma. Visas ziņas, kas Komisijai ir par laikposmu pirms 1992. gada 12. maija, esot sniegusi galvenokārt ADM.

³⁶⁷ Otrkārt, *Cerestar* 1999. gada 18. marta paziņojums saistībā ar sanāksmju datumiem un aizliegtās vienošanās dalībniekiem neesot bijis ne izšķirošs, ne precīzs. *Cerestar* esot norādījis 32 sanāksmes, kas notikušas dažādos datumos no 1991. gada 14. novembra (pirms *Cerestar* iestāšanās aizliegtajā vienošanās) līdz 1996. gada 17. jūlijam (krietni pēc aizliegtās vienošanās izjukšanas). Tas esot norādījis deviņas aizliegtās vienošanās sanāksmes, kas ir notikušas, astoņas “iespējamas” sanāksmes un piecpadsmit, par kurām teikts, ka ir “mazticams, ka tās būtu varējušas notikt”.

Dalībnieku personas dati esot sniegti par trim no šīm 17 sanāksmēm, kuras izrādījušās šīs “drošās” vai “iespējamās” aizliegtās vienošanās sanāksmes. Sešas šādas sanāksmes faktiski neesot notikušas, kā to apliecinājuši citi ieinteresētie attiecīgie uzņēmumi vai konstatējusi Komisija.

368 Treškārt, *Cerestar* vēlāk Komisijai adresētā 1999. gada 7. maija vēstulē esot atzinis, ka, pārbaudot rūpīgāk, atklājies, ka virkne sanāksmju tomēr nav notikušas.

369 Ceturtkārt, *Cerestar* liecība ir neskaidra un nepārliciecināma attiecībā uz šo sanāksmju priekšmetu. Nav sniegti nekādi precīzi dati par cenām un kvotām (izņemot pašam *Cerestar* noteiktās kvotas).

370 Piektkārt, nav skaidrs, vai *Cerestar* tāpat kā *ADM* ir sniedzis Komisijai pierādījumus no pirmavotiem. Tomēr *Cerestar* esot uzskatījis par nepieciešamu pilnveidot un precizēt savu 1998. gada 29. oktobra mutvārdu paziņojumu.

371 Sestkārt, pats *Cerestar* ir saņēmis no Komisijas pieprasījumu, kurš datēts ar 1999. gada 3. martu, sniegt uz *ADM* secinājumiem balstītu detalizētāku informāciju. *Cerestar* esot bijusi dota iespēja izskatīt informācijas pieprasījumu attiecībā uz sanāksmju datumiem un norises vietām un kā pamatā esot Komisijas sadarbība ar *ADM*, un tikai tad tas nosūtījis Komisijai savu galīgo paziņojumu 1999. gada 25. martā (datēts 1999. gada 18. martā).

372 Toties *ADM* apgalvo, ka tās sniegtie pierādījumi esot bijuši pārliciecināmi. *ADM* uzsver, ka 1998. gada 11. decembra sanāksmē tā sniedza Komisijai liecību no pirmavotiem, proti, aktuālu dokumentāru pierādījumu, kā arī dokumentus, kas

pierāda, kā tika īstenotas aizliegtās vienošanās. *ADM* sniegtajos pierādījumos esot bijušas daudzas sīkas ziņas par sanāksmēm, dalībniekiem, kompensējošiem un kontroles mehānismiem, cenām un kvotām, un Komisija pati to ir atzinusi Lēmuma 313. un 314. apsvērumā.

373 Komisija lūdz noraidīt šos pamatus.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

374 Paziņojuma par sadarbību B sadaļas virsraksts ir “Naudas soda neuzlikšana vai būtisks tā summas samazinājums”, kur teikts:

“Uzņēmums, kurš

- a) paziņo par slepenu aizliegto vienošanos Komisijai, pirms tā ar lēmumu ir uzsākusi pārbaudi attiecībā uz aizliegtās vienošanās dalībniekiem, ja vien Komisijas rīcībā jau nav pietiekama informācija paziņotās aizliegtās vienošanās esamības pārbaudei;
- b) ir pirmais, kas iesniedz izšķirošos materiālus, ar kuriem var pierādīt aizliegtās vienošanās esamību;

- c) ir pārtraucis dalību prettiesiskajās darbībās vēlākais dienā, kad tas paziņo par aizliegto vienošanos;

- d) sniedz Komisijai visu noderīgo informāciju, kā arī visus dokumentus un pierādījumu elementus, kas ir tā rīcībā par aizliegto vienošanos, kā arī pastāvīgi un pilnībā sadarbojas visu izmeklēšanas laiku;

- e) nav piespiedis citu uzņēmumu piedalīties aizliegtajā vienošanās, nav bijis tā iniciators un nav spēlējis izšķirošu lomu šai prettiesiskajā rīcībā,

saņēms vismaz 75 %, naudas soda samazinājumu no tā soda, kas uzņēmumam būtu bijis piemērots, ja tas nebūtu sadarbojies, turklāt naudas sodu var atcelt pavisam.”

³⁷⁵ No Paziņojuma par sadarbību B sadaļas izriet, ka uzņēmumam var piemērot būtisku naudas soda samazinājumu vai pat atbrīvot no tā tikai tad, ja tas kumulatīvi atbilst visiem nosacījumiem, kas izklāstīti Paziņojuma par sadarbību B sadaļas no a) līdz e) apakšpunktā.

³⁷⁶ Šai lietā pietiek konstatēt — kā Komisija to ir izdarījusi Lēmuma 308. apsvērumā —, ka saskaņā ar Paziņojuma par sadarbību B sadaļu uzņēmumam *ADM* nekādā gadījumā nevarēja piešķirt naudas soda samazinājumu vai pat to atbrīvot no šī soda. Faktiski, *ADM* neatbilda vienam no paredzētajiem nosacījumiem, proti, B sadaļas e) apakšpunktā norādītajam, jo uzņēmumam nevar piemērot būtisku naudas soda samazinājumu vai pat atbrīvot uzņēmumu no tā, ja tas “ir bijis prettiesiskas rīcības iniciators un ir spēlējis tajā izšķirošu lomu”.

377 Kā jau tika norādīts 302. punktā, Komisija, nospriežot, ka *ADM* ir bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās, nav pielāvusi kļūdu. Pat ja Paziņojumā par sadarbību, Pamatnostādnēs un Lēmumā nav lietoti identiski formulējumi, no Paziņojuma par sadarbību B sadaļas e) apakšpunkta izriet, ka Komisija nevar piemērot būtisku naudas soda samazinājumu vai pat atbrīvot no tā pavisam, ja attiecīgais dalībnieks ir bijis prettiesiskas rīcības līderis, uzsācējs vai iniciators.

378 Līdz ar to jākonstatē, ka pamati, kas balstīti uz Paziņojuma par sadarbību pārkāpumu, kā arī uz *ADM* tiesisko paļāvību, kas radusies, uzņēmumam esot pirmajam, kas sniedz izšķirošu informāciju, ar kuras palīdzību var pierādīt aizliegtās vienošanās esamību, ir neefektīvi, līdz ar to nav jāpārbauda, vai Komisija ir pamatoti uzskatījusi *Cerestar* par pirmo, kas pirmais iesniedzis izšķirošos materiālus, ar kuriem pierādīta aizliegtās vienošanās esamība.

379 Līdz ar to pamati, kas balstīti uz Paziņojuma par sadarbību un tiesiskās paļāvības principa pārkāpumu, ir noraidāmi.

C — *Par tiesiskās paļāvības principa pārkāpumu*

1. Lietas dalībnieku argumenti

380 *ADM* apgalvo, ka dažādās sanāksmēs ar Komisijas dienestiem un sarakstē pirms un pēc *ADM* pierādījumu iesniegšanas 1998. gada 11. decembrī, Komisija ir apstiprinājusi, ka *ADM* ir bijis pirmais uzņēmums, kas ir sadarbojies ar to Paziņojuma par sadarbību B sadaļas izpratnē.

- 381 Faktiski, 1998. gada 10. decembra sanāksmē starp *ADM*, tās juriskonsultu un Komisija dienestiem, nodaļas vadītājs, kas bijis atbildīgs par lietu, apstiprinājis, ka *ADM* patiešām bijis pirmais uzņēmums, kas sadarbojies, un tas atspoguļots arī *ADM* juriskonsulta uzrakstītajā protokolā, kas datēts ar to pašu dienu. Turklāt savā 1999. gada 19. janvāra vēstulē Komisija esot minējusi Paziņojuma par sadarbību B sadaļu. *ADM* juriskonsults arī saņēmis apstiprinošu atbildi šai sakarā. Visbeidzot, 1999. gada 5. februāra vēstulē Komisija vēlreiz minot Paziņojuma par sadarbību B sadaļas b) apakšpunktu.
- 382 Tomēr *ADM* apgalvo, ka Lēmuma 308. apsvērumā Komisija ir mainījusi savu vērtējumu par *ADM* sadarbību, kaut gan *ADM* administratīvajā procedūrā ir paļāvis uz Komisijas paziņojumiem, 1998. gada 11. decembrī sniedzot tai attiecīgus pierādījumus, kā arī turpinot bez atrunām sadarboties ar Komisiju arī pēc tam. *ADM* uzskata, ka šajos apstākļos Komisija ir pārkāpusi tiesiskās paļāvības principu.
- 383 Komisija lūdz noraidīt šo pamatu.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

- 384 Tiesības atsaukties uz tiesiskās paļāvības principu, kas ir vispārējs Kopienas tiesību princips, var izmantot jebkura privātpersona, kas atrodas situācijā, kurā Kopienas iestāde, sniedzot tai precīzus apliecinājumus, rada tai pamatotas cerības (Tiesas 1987. gada 11. marta spriedums lietā 265/85 *Van den Bergh en Jurgens*/Komisija,

Recueil, 1155. lpp., 44. punkts, un Pirmās instances tiesas 2003. gada 9. jūlija spriedums lietā T-220/00 *Cheil Jedang/Komisija*, *Recueil*, II-2473. lpp., 33. punkts).

385 Ir jāpārbauda, vai atbilstīgi *ADM* apgalvojumiem Komisija ir sniegusi uzņēmumam precīzus apliecinājumus, ka tā samazinās tā naudas sodu, piemērojot Paziņojuma par sadarbību B sadaļu.

386 Pirmkārt, no *ADM* advokāta ar roku rakstītajām piezīmēm 1998. gada 10. decembra sanāsmē starp *ADM* pārstāvjiem un Komisijas dienestiem, šķiet, izriet, ka kāds Komisijas ierēdnis ir teicis, ka *ADM* ir pirmais uzņēmums, kas sadarbojas "Citronskābes lietā". "[Ierēdņa uzvārds] apstiprināja, ka esam pirmie, kas sadarbojas citronskābes lietā." Kaut gan šis teikums patiešām šķietami pamato *ADM* apgalvojumu, tas tomēr nav tik nepārprotams, kā to vēlētos *ADM*.

387 Otrkārt, 1999. gada 19. janvāra vēstulē *ADM* advokātam, atsaucoties uz 1998. gada 11. decembra sanāsmi, par lietu atbildīgais nodaļas vadītājs ir norādījis šo:

"Sanāsmē [*ADM*] pēc padziļinātas diskusijas piekrita sniegt Komisijai rakstisku paziņojumu, kurā būtu norādīta visa informācija, kas ir tā rīcībā [...] par prettiesisko aizliegto vienošanos citronskābes tirgū, kurā tas piedalījies, atbildzams nosacījumiem, kas paredzēti [Paziņojumā par sadarbību], konkrēti, tā [B sadaļas d) apakšpunktā]."

388 Vēstules beigās par lietu atbildīgais nodaļas vadītājs vēlreiz uzsvēris “[Paziņojuma par sadarbību] [B sadaļas d) apakšpunkta] nosacījuma izpildīšanas nozīmi”.

389 *ADM* advokāts savā atbildes vēstulē 1999. gada 1. februārī apstiprinājis, ka “viņa klients ir nolēmis pastāvīgi un pilnībā sadarboties atbilstīgi “[Paziņojuma par sadarbību] [B sadaļas d) apakšpunktam]”.

390 Visbeidzot, 1999. gada 5. februāra vēstulē *ADM* advokātam, atsaucoties uz 1999. gada 15. janvārī nosūtīto dienesta vēstuli, par lietu atbildīgais nodaļas vadītājs ir norādījis šādi:

“Jūsu labprātīgās sadarbības piedāvājuma Komisijai priekšmets saskaņā ar Paziņojumu par sadarbību ir tāds, ka elementi ir sniegti (izšķiroša) pierādījuma formā attiecībā uz pārējiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem.”

391 No tā izriet, ka Komisija patiešām ir mēģinājusi panākt, lai attiecīgie uzņēmumi sadarbotos pēc iespējas pilnīgāk, un centusies padarīt šo sadarbību pēc iespējas pievilcīgāku, atsaucoties uz Paziņojuma par sadarbību B sadaļu.

392 Šai kontekstā Komisija *ADM* ir norādījusi, ka principā uzņēmums “var pretendēt” uz būtisku samazinājumu saskaņā ar Paziņojuma par sadarbību B sadaļu un ka tā apņemas izskatīt *ADM* iesniegtos dokumentus, lai pārbaudītu, vai tā atbilst B sadaļā paredzētajiem kritērijiem, konkrēti, d) apakšpunkta kritērijiem.

393 Turpretim visās iepriekšējās vēstulēs pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas un Lēmuma pieņemšanas Komisija nav sniegusi — un to nemaz nevarēja darīt — nevienu precīzu atsauci, ka tā samazinās naudas sodu saskaņā ar Paziņojuma par sadarbību B sadaļu.

394 Komisija var lemt, vai uzņēmumi saskaņā ar Paziņojuma par sadarbību B sadaļu ir tiesīgi saņemt naudas soda samazinājumu tikai pēc visas tās informācijas izvērtēšanas, ko uzņēmumi iesnieguši administratīvajā procedūrā, un Komisija turklāt to ir skaidri norādījusi paziņojuma par iebildumiem 159. punktā.

395 Līdz ar to pamats par tiesiskās palāvības principa pārkāpumu ir noraidāms.

D — Par to, vai Komisija, izturoties pret ADM un Cerestar atšķirīgi, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu

1. Lietas dalībnieku argumenti

396 ADM uzskata, ka atšķirīgā Komisijas attieksme pret Cerestar un ADM pārkāpj vienlīdzīgas attieksmes principu, jo gan ADM, gan Cerestar ir sadarbojušies

līdzīgos apstākļos, vienā un tai pašā procedūras posmā, kā arī vienā un tai pašā laikposmā.

³⁹⁷ *ADM* uzskata, ka, atbildot uz Komisijas 1998. gada jūnijā un jūlijā nosūtītajiem informācijas pieprasījumiem visiem ražotājiem, abi dalībnieki ar to sadarbojās, turklāt nezinot par otra dalībnieka sadarbību, bet sadarbības laikposms, no dienas, kad sākotnēji tika atzīta dalība aizliegtajā vienošanās, līdz pat dienai, kad Komisijai tika aizsūtīts pilnīgs rakstisks paziņojums, *ADM* gadījumā ir bijis līdzīgs *Cerestar* laikposmam, un tā ir sākusies un beigusies pirms *Cerestar* sadarbības.

³⁹⁸ *ADM* atgādina, ka Pirmās instances tiesa 2001. gada 13. decembra spriedumā apvienotajās lietās T-45/98 un T-47/98 *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija (*Recueil*, II-3757. lpp., 246.–248. lpp.) nosprieda, ka uzņēmumu sadarbības izvērtējums nedrīkst būt atkarīgs no gadījuma rakstura faktoriem, piemēram, kārtības, kādā tos uzklājis Komisija. Tieši šāda esot arī situācija šai lietā. *ADM* uzsver, ka datums, kurā attiecīgie uzņēmumi vienojušies ar Komisiju par sanāksmes datumu, lai sniegtu Komisijai mutisku aizliegtās vienošanās raksturojumu, ir pilnīgi nejaušs faktors. *ADM* uzskata, ka tam nedrīkstot rasties kaitējums sakarā ar ilgo laiku, ko tas padziļināti meklējis dokumentus ASV, lai nodrošinātu Komisijai tiešas liecības, lai tās rīcībā būtu izšķiroši elementi, ar kuriem iespējams pierādīt aizliegtās vienošanās esamību Paziņojuma par sadarbību B sadaļas b) apakšpunkta izpratnē. Pārbaudes, paziņojumu pārformulējumi un *Cerestar* sarūpētā papildu informācija apstiprina, ka *ADM* pamatoti rūpējies, lai sniegtu Komisijai precīzas, detalizētas un izsmeltošas ziņas.

³⁹⁹ Komisija lūdz noraidīt šo pamatu.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

400 *ADM* argumentu pamatā būtībā ir principi, kas izriet no Pirmās instances tiesas sprieduma apvienotajās lietās *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija 238.–248. punkta (iepriekš minēts šī sprieduma 398. punktā). Šai sakarā jāatgādina, ka minētajā spriedumā, kā arī turklāt 2001. gada 13. decembra spriedumā lietā T-48/98 *Acerinox*/Komisija (*Recueil*, II-3859. lpp., 132.–141. punkts) Pirmās instances tiesa ir izskatījusi, kā Komisija ir piemērojusi Paziņojuma par sadarbību D sadaļu. Tā būtībā nosprieda, ka, lai netiktu pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes princips, Paziņojums par sadarbību ir jāpiemēro tādējādi, ka naudas sodu samazināšanas aspektā Komisijai ir jāizturas vienādi pret uzņēmumiem, kuri vienā un tai pašā procedūras stadijā un līdzvērtīgos apstākļos sniedz līdzīgu informāciju par faktiem, kuros tos vaino. Pirmās instances tiesa piebilda, ka tas vien, ka viens no uzņēmumiem ir atzinis faktus, kuros to vaino, pirmais atbildot uz Komisijas jautājumiem, kurus tā tiem uzdevusi vienā un tai pašā procedūras posmā, nav objektīvs iemesls, kura dēļ šis uzņēmums būtu pelnījis atšķirīgu attieksmi.

401 Ir jākonstatē, ka minētās lietas atšķiras no šīs lietas tai ziņā, ka bija zināms, ka uz minēto uzņēmumu sadarbību nevar attiecināt Paziņojuma par sadarbību B un C sadaļu. Kā izriet no iepriekš šī sprieduma 398. punktā minētā sprieduma apvienotajās lietās *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija 219. punkta, Komisija visiem attiecīgajiem uzņēmumiem, uz kuriem attiecās apstrīdētais lēmums, piemēroja paziņojuma D sadaļu. Minētajās lietās radās jautājums tikai par to, vai atšķirīgi izturoties pret prasītājiem attiecībā uz otru

iesaistīto uzņēmumu, Komisija, īstenojot savu rīcības brīvību paziņojuma D sadaļas ietvaros, nav pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu.

402 Toties šajā lietā *ADM* cenšas pierādīt, ka būtībā tikai apstākļu sakritības dēļ *Cerestar* ir pirmais, kas pamudināts sadarboties ar Komisiju, bet tikai tāpēc *Cerestar* samazināts naudas sods saskaņā ar Paziņojuma par sadarbību B sadaļu. *ADM* dod mājienu — ja tas būtu pirmais, kas būtu vienojies ar Komisiju par sanāksmes datumu, kurā tiks iesniegts rakstisks aizliegtās vienošanās apraksts, tad tam būtu piešķirts būtiskāks naudas soda samazinājums, piemērojot vismaz paziņojuma C sadaļu, jo tas būtu apsteidzis *Cerestar* un paziņojis to pašu informāciju agrāk. *ADM* neatsaucas uz iepriekš šī sprieduma 398. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija, lai pierādītu, ka Komisija ir piemērojusi Paziņojuma par sadarbību D sadaļu, diskriminējot citus aizliegtās vienošanās dalībniekus.

403 Vērts atzīmēt, ka pretēji Paziņojuma par sadarbību B un C sadaļai, D sadaļā nav paredzēta atšķirīga attieksme pret attiecīgajiem uzņēmumiem atkarībā no tā, kādā secībā tie sadarbojušies ar Komisiju. Līdz ar to lietās, kurās taisīti iepriekš šī sprieduma 398. punktā minētais spriedums *Krupp Thyssen Stainless* un *Acciai speciali Terni*/Komisija un iepriekš šī sprieduma 400. punktā minētais spriedums *Acerinox*/Komisija, Komisija ir ņēmusi vērā šo elementu, lai gan tas nav skaidri paredzēts minētā paziņojuma D sadaļā.

404 Lai gan Komisijai, nodrošinot sadarbību ar uzņēmumiem slepenās aizliegto vienošanos lietās, ir vajadzīga plaša rīcības brīvība procedūras organizēšanā, tomēr tā nedrīkst rīkoties patvaļīgi.

405 Šeit ir noderīgi atgādināt Lēmuma 54. un 55. apsvērumu, kuros Komisija norādīja, ka pēc ASV iestāžu iejaukšanās citronskābes nozarē, Komisija 1997. gada augustā nosūtīja informācijas pieprasījumus četriem lielākajiem Kopienas citronskābes ražotājiem. Kad Pirmās instances tiesa uzdeva rakstisku jautājumu, Komisija apstiprināja, ka šāds pieprasījums ir ticis nosūtīts arī *ADM*. 1998. gada jūnijā un jūlijā lielākajiem Kopienas citronskābes ražotājiem, to skaitā arī *ADM*, tika nosūtīti papildu informācijas pieprasījumi. Turklāt pirmais informācijas pieprasījums tika nosūtīts arī *Cerestar*. Šo pēdējo informācijas pieprasījumu nosūtīšanas faktu, atbildot uz Pirmās instances tiesas jautājumu, apstiprināja gan Komisija, gan pati *ADM* (skat. šī sprieduma 397. punktu). *Cerestar* tikai pēc šī pēdējā informācijas pieprasījuma lūdza iespēju tikties ar Komisijas pārstāvjiem 1998. gada 29. oktobrī, un šīs tikšanās laikā *Cerestar* paziņoja, ka vēlas sadarboties ar Komisiju, un sniedza informāciju par aizliegtu vienošanos, kas skar EEZ citronskābes nozari. Līdz ar to Komisijai nevar pārmest, ka tā būtu patvaļīgi izturējusies pret *ADM* attiecībā uz informācijas pieprasījumu nosūtīšanu procedūras organizācijas ietvaros.

E — *Par to, vai Komisija, ierobežojot naudas soda samazinājumu līdz 50 %, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma principu*

1. Lietas dalībnieku argumenti

406 Atsaucoties uz argumentiem, kas minēti no 365. līdz 372. punktam, *ADM* apgalvo, ka Komisija nav uzskatījusi par saistošu savu Paziņojumu par sadarbību un ka tai būtu bijis tam jāpiešķir samazinājums, kas ir vienāds ar *Cerestar* piešķirto vai pārsniedz to. *ADM* piebilst, ka sadarbojies ar Komisiju administratīvajā procedūrā vismaz tikpat lielā mērā, cik *Stora Kopparbergs Bergslags AB* t.s. "Kartona" lietā, kurā Komisija samazināja naudas sodu par divām trešdaļām.

407 *ADM* tādējādi uzskata, ka Komisija ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma principu.

408 Komisija lūdz noraidīt šo pamatu.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

409 Jāatzīmē, ka Regulas Nr. 17 15. panta 2. punkts ir juridiskais pamats naudas sodu uzlikšanai par Kopienas konkurences noteikumu pārkāpumiem, un tas piešķir Komisijai rīcības brīvību naudas sodu noteikšanas ziņā (Pirmās instances tiesas 1997. gada 21. oktobra spriedums lietā T-229/94 *Deutsche Bahn*/Komisija, *Recueil*, II-1689. lpp., 127. punkts), ko tā īsteno kā vispārējas konkurences politikas funkciju (iepriekš 47. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Musique diffusion française* u.c./Komisija, 105. un 109. punkts). Šai sakarā Komisija, vēloties nodrošināt pārskatāmību un objektivitāti naudas sodu lēmumos, 1996. gadā pieņēma Paziņojumu par sadarbību. Ievērojot tiesību aktus ar augstāku spēku, tajā uzskaitīti kritēriji, kurus tā paredz piemērot, īstenojot savu rīcības brīvību; no tiem izriet pašas izvēlēts brīvprātīgs pilnvaru ierobežojums (skat. pēc analogijas Pirmās instances tiesas 1998. gada 30. aprīļa spriedumu lietā T-214/95 *Vlaams Gewest*/Komisija, *Recueil*, II-717. lpp., 89. punkts, un iepriekš 63. punktā minēto spriedumu apvienotajās lietās *Tokai Carbon* u.c./Komisija, 157. punkts) tiktāl, ciktāl Komisijai ir jāievēro Pamatnostādnes, kuras tā sev ir izstrādājusi (skat. pēc analogijas Pirmās instances tiesas 1996. gada 12. decembra spriedumu lietā T-380/94 *AIUFFASS* un *AKT*/Komisija, *Recueil*, II-2169. lpp., 57. punkts).

410 Tādējādi Komisijai — pretēji *ADM* apgalvojumiem — ir saistoši kritēriji, kurus tā sev noteikusi Paziņojumā par sadarbību (iepriekš šī sprieduma 63. punktā minētais

spriedums apvienotajās lietās *Tokai Carbon* u.c./Komisija, 157. punkts). Piemērojot šos Paziņojuma par sadarbību kritērijus, nevar tikt skarti Pamatnostādņu noteikumi, kuros par vainu mikstinošiem apstākļiem uzskatīta uzņēmuma efektīva sadarbība ar Komisiju procedūras ietvaros. Pamatnostādņu 3. punkta pēdējā daļa skaidri precizē, ka tikai efektīva sadarbība ārpus Paziņojuma par sadarbību piemērošanas jomas ir uzskatāma par vainu mikstinošiem apstākļiem. Bet šai lietā *ADM* jau no paša sākuma sadarbojās saskaņā ar Paziņojumu par sadarbību, kas izslēdz, ka šo sadarbību varētu ņemt vērā kā vainu mikstinošus apstākļus. Turklāt saistībā ar *ADM* piešķirto naudas soda samazinājumu Pirmās instances tiesa uzskata, ka, ņemot vērā informāciju, ko *ADM* sadarbības ietvaros ir sniedzis, samazinājums nav nesamērīgs. Visbeidzot, saistībā ar vienlīdzīgas attieksmes principu t.s. "Kartona" lietas lēmumā (skat. šī sprieduma 406. punktu) Pirmās instances tiesa atzīmē, ka šis lēmums tika pieņemts 1994. gadā, t.i., pirms Paziņojuma par sadarbību piemērošanas, turklāt *ADM* nav pierādījis, ka tā sniegtie pierādījumi šai lietā ir līdzvērtīgi *Stora* sniegtajiem pierādījumiem "Kartona" lietā un tās tiesiskajiem pierādījumiem Lēmumā. Līdz ar to nav pamata konstatēt vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu.

- 411 Līdz ar to pamati, kas balstīti uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, ir noraidāmi.

VIII — *Par kļūdām administratīvajā procedūrā*

A — *Par lietas dalībniekiem inkriminētā pārkāpuma pakāpi*

1. Lietas dalībnieku argumenti

- 412 *ADM* apgalvo, ka Lēmuma 158. apsvērumā Komisija ir norādījusi elementus, kuri aizliegtu vienošanos un pasākumu ietvaros ir bijuši būtiski, lai konstatētu EKL

81. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta 3. punkta pārkāpumu. *ADM* apgalvo, ka divi no šiem elementiem nav minēti paziņojumā par iebildumiem, proti, ka, pirmkārt, dalībnieki ir ierobežojuši ražošanas apjomus (otrais ievilkums) un ka, otrkārt, tie ir izraudzījušies no sava vidus ražotāju, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu nacionālajā tirgū (ceturtais ievilkums).

⁴¹³ *ADM* apstrīd apgalvojumu, ka šim izlaidumam neesot nekādas būtiskas nozīmes fakti un pierādījumu analīzē un naudas soda aprēķinos. *ADM* apgalvo, kā jau tas norādījis administratīvajā procedūrā, ka tieši tādēļ, ka nav pastāvējuši ražošanas jaudu ierobežojumi, aizliegtās vienošanās sekas bija mikstinātas, bet šo secinājumu Komisija noraidījusi, nospriežot, ka — gluži pretēji — tirgus ticis reāli ietekmēts.

⁴¹⁴ *ADM* secina, ka atbilstoši tās prasījumiem Lēmuma 1. punkts ir jāanulē tiktāl, ciktāl tani saistībā ar Lēmuma 158. punktu norādīts, ka attiecīgie uzņēmumi ir ierobežojuši ražošanas apjomus un izraudzījušies no sava vidus ražotāju, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu katrā attiecīgajā nacionālā tirgus segmentā.

⁴¹⁵ Komisija apgalvo, ka, lai gan abi elementi nav parādījušies paziņojumā par iebildumiem, tomēr šeit ir runa tikai par diviem no astoņiem elementiem, ko var identificēt attiecīgajā pārkāpumā, turklāt drīzāk tie minēti kā piemēri, nevis izsmelošs uzskaitījums. Šie divi elementi būtībā negrozot pierādījumu aprakstu un elementus, kas norādīti paziņojumā par iebildumiem, līdz ar to tie nekādi neietekmējot *ADM* uzliktā naudas soda summu.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

a) Ievads

⁴¹⁶ Jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru paziņojumā par iebildumiem ir jāietver iebildumi, kas, kaut arī kopsavilkuma veidā, ir jāformulē pietiekami skaidri, lai attiecīgās puses spētu efektīvi izprast, kādos nodarījumos Komisija tās vaino. Tikai šādā gadījumā paziņojums par iebildumiem spēj izpildīt savu funkciju, kas tam paredzēta Kopienas regulās, proti, sniegt uzņēmumiem un uzņēmumu asociācijām visus nepieciešamos elementus, lai tie spētu efektīvi aizstāvēties, pirms Komisija pieņemusi galīgo lēmumu (Tiesas 1993. gada 31. marta spriedums apvienotajās lietās 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 un no 125/85 līdz 129/85 *Ahlström Osakeyhtiö u.c./Komisija, Recueil*, 1307. lpp., 42. punkts; Pirmās instances tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-352/94 *Mo och Domsjö/Komisija, Recueil*, II-1989. lpp., 63. punkts, kas ir apstiprināts apelācijas tiesvedībā ar Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-283/98 P *Mo och Domsjö/Komisija, Recueil*, I-9855. lpp.; Pirmās instances tiesas 2003. gada 30. septembra spriedums apvienotajās lietās T-191/98, no T-212/98 līdz T-214/98 *Atlantic Container Line u.c./Komisija, Recueil*, II-3275. lpp., 138. punkts).

⁴¹⁷ Līdz ar to jāpārbauda, vai paziņojumā par iebildumiem Komisija ir pietiekami skaidri, pat ja tas darīts summāri, formulējusi savus iebildumus, kurus tā Lēmumā izteikusi *ADM*, tostarp *ADM* abus minētos iebildumus, lai tas spētu efektīvi izprast, kādos nodarījumos Komisija uzņēmumu vaino.

418 Šeit jānorāda, ka Lēmuma 158. apsvērumā Komisija ir uzskaitījusi šādus elementus, kas saistīti ar EKL 81. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta 1. punkta pārkāpumu:

- “tirgus sadalīšana un tirgus daļu kvotu piešķiršana,
- ražošanas jaudu iesaldēšana/ierobežošana/likvidēšana,
- vienošanās palielināt cenas,
- ražotāja iecelšana, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu nacionālajā tirgū,
- aktuālo un gaidāmo mērķcenu sarakstu sadalīšana cenu pieauguma koordinēšanas nolūkos,
- datu paziņošanas un kontroles sistēmas izstrāde un ieviešana, lai garantētu, ka tiek ieviestas ierobežojošās vienošanās,
- klientu sadale vai piešķiršana,

— dalība regulārās sanāksmēs vai cita veida kontakti, lai vienotos par augstāk minētajiem ierobežojumiem, ieviestu tos vai grozītu tos atbilstoši situācijai.”

419 Ir zināms, ka paziņojuma par iebildumiem 134. punktā, kurā tāpat kā Lēmuma 158. apsvērumā ir sniegts attiecīgajām pusēm izteikto iebildumu kopsavilkums, Komisija nav skaidri norādījusi elementus, kas sniegti Lēmuma 158. apsvēruma otrajā un ceturtajā ievilkumā.

420 Tātad jāizvērtē, vai, izlasot visu paziņojumu par iebildumiem, šie elementi kļūst pietiekami skaidri saprotami, lai attiecīgie dalībnieki spētu īstenot savas tiesības uz aizstāvību.

b) Par iebildumiem, kas saistīti ar citronskābes ražošanas jaudu iesaldēšanu, ierobežošanu un likvidēšanu

421 Lēmuma 158. apsvēruma otrajā ievilkumā Komisija pārmet attiecīgajiem uzņēmumiem, ka tie ir iesaldējuši, ierobežējuši un likvidējuši ražošanas jaudu. Šis iebildumu elements, bez šaubām, saistīts ar 158. apsvēruma pirmā ievilkuma iebildumiem (vai no tām izriet), kur Komisija attiecīgajiem uzņēmumiem pārmet tirgus sadalīšanu un tirgus daļu kvotu piešķiršanu.

422 Tomēr šie divi iebildumu elementi, kā to atzīst pati Komisija, nav identiski, jo viens ir saistīts ar ražošanas jaudu, bet otrs — drīzāk ar tirdzniecības kvotām. Šeit ir

jāatgādina, ka arī EKL 81. panta 1. punktā nošķirta ražošanas ierobežošana un kontrole [b) apakšpunkts], no vienas puses, un tirgus sadalīšana [c) apakšpunkts], no otras puses.

423 Tātad paziņojumā par iebildumiem Komisija norādīja tikai tirdzniecības kvotu fiksēšanu (skat. it īpaši 63., 70., 79.–82., 86. un 87. punktu).

424 Līdz ar to *ADM* pamatoti apgalvo, ka iebildumus par ražošanas jaudu iesaldēšanu, ierobežošanu un likvidēšanu, kas nav minēti paziņojumā par iebildumiem, uzņēmumam nevar izteikt Lēmumā.

425 Tādējādi ir jāatceļ Lēmuma 1. punkts tiktāl, ciktāl tanī saistībā ar Lēmuma 158. punktu norādīts, ka *ADM* un citi dalībnieki ir iesaldējuši, ierobežojusi vai likvidējuši citronskābes ražošanas apjomus.

c) Par iebildumiem, kas saistīti ar ražotāja iecelšanu, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu nacionālajā tirgū

426 Lēmuma 158. apsvēruma ceturtajā ievilkumā Komisija pārmet attiecīgajiem uzņēmumiem, ka tie ir iecēluši ražotāju, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu katrā attiecīgajā nacionālā tirgus segmentā.

427 Šeit jākonstatē, ka paziņojumā par iebildumiem Komisija nav izklāstījusi šos iebildumus par vienošanās noslēgšanu par cenu paaugstināšanu tā, lai attiecīgās puses spētu efektīvi izprast, kādos nodarījumos Komisija tās vaino.

428 Līdz ar to *ADM* pamatoti apgalvo, ka iebildumus par ražotāja iecelšanu, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu katrā nacionālā tirgus segmentā, kas nav minētas paziņojumā par iebildumiem, uzņēmumam nevar izteikt Lēmumā.

429 Tādējādi ir jāatceļ Lēmuma 1. punkts tiktāl, ciktāl tajā saistībā ar Lēmuma 158. punktu norādīts, ka *ADM* un citi dalībnieki ir iecēlušī ražotāju, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu katrā nacionālā tirgus segmentā.

B — Par preventīvo faktoru un to, ka ADM ir klasificēts kā viens no tiem, kam ir bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās

1. Lietas dalībnieku argumenti

430 Pirmkārt, *ADM* apgalvo, ka tas nav varējis izteikties par to, ka FIB ziņojums un *Cerestar* 1999. gada 18. marta paziņojums tiks iekļauts pierādījumos.

- 431 Otrkārt, *ADM* pārmet Komisijai, ka tā administratīvās procedūras laikā nav to informējusi par to, ka Komisija uzskata, ka *ADM* bija vadošā loma aizliegtajā vienošanās, kā arī nav norādījusi pierādījumus, uz kuriem balstīts šis secinājums.
- 432 Treškārt, *ADM* apgalvo, ka ir pārkāptas tā tiesības uz aizstāvību, jo tas nav varējis administratīvās procedūras laikā iesniegt savus apsvērumus attiecībā uz to, ka pamata naudas sods tiks reizināts ar 2, lai panāktu preventīvu iedarbību, turklāt šāds reizinātājs nav paredzēts Pamatnostādnēs.
- 433 Komisija lūdz noraidīt šos iebildumus.

2. Pirmās instances tiesas vērtējums

- 434 Jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru gadījumos, kad Komisija paziņojumā par iebildumiem skaidri norāda, ka tā vajadzības gadījumā pārbaudīs, vai attiecīgajiem dalībniekiem nav piemērojams naudas sods, un ja tā norāda galvenos faktiskos un tiesiskos apstākļus saistībā ar kuriem var uzlikt naudas sodu, piemēram, iespējamā pārkāpuma smagums un ilgums, kā arī to, vai pārkāpums izdarīts “tīši vai neuzmanības dēļ”, tā ir izpildījusi savu pienākumu ievērot uzņēmumu tiesības tikt uzklausi. Tādējādi tā sniedz uzņēmumiem informāciju, kas nepieciešama, lai aizstāvētos ne tikai pret pārkāpuma konstatāciju, bet arī pret iespējamu naudas soda uzlikšanu (iepriekš 47. punktā minētais spriedums apvienotajās lietās *Musique diffusion française u.c./Komisija*, 21. punkts).

435 No tā izriet, ka attiecībā uz naudas soda noteikšanu iesaistītajiem uzņēmumiem procesā Komisijā ir nodrošinātas tiesības uz aizstāvību, izmantojot iespēju iesniegt apsvērumus par pārkāpuma ilgumu, smagumu un tā pret konkurenci vērstā rakstura iepriekš paredzamību (Pirmās instances tiesas 1994. gada 6. oktobra spriedums lietā T-83/91 *Tetra Pak/Komisija, Recueil*, II-755. lpp., 235. punkts, un iepriekš 98. punktā minētais spriedums lietā *HFB u.c./Komisija*, 312. punkts). Šāds secinājums ir jāizdara jo vairāk tāpēc, ka Komisija, publicējot Pamatnostādnes, ir ļāvusi ieinteresētajām pusēm detalizēti iepazīties ar naudas sodu aprēķina metodi, kā arī kritēriju novērtēšanas veidu. Šim secinājumam nerunā pretī fakts, ka Pamatnostādnes nav skaidri minēts koeficients jo tajās ir norādīts, ka ir jāņem vērā pārkāpuma izdarītāju faktiskais ekonomiskais potenciāls radīt būtisku kaitējumu citiem tirgus dalībniekiem, kā arī jānosaka tāds naudas sods, kam būtu pietiekami preventīvs raksturs.

436 Šīs lietas sakarā jākonstatē, ka paziņojumā par iebildumiem Komisija ir norādījusi galvenos faktus un juridiskos elementus, saistībā ar kuriem tā paredzēja uzlikt *ADM* naudas sodu, kura summu tā nosaka, ņemot vērā pārkāpuma smagumu un ilgumu.

437 Komisija turklāt paziņojuma par iebildumiem 160. punktā norādīja, ka tā grasās uzlikt naudassodus ar pietiekami preventīvu ietekmi. Paziņojuma par iebildumiem 161. punktā tā tāpat norādīja, ka pārkāpuma smaguma izvērtēšanas nolūkos tā ņems vērā apstākli, ka runa ir par ļoti smagu pārkāpumu, kura mērķis ir ierobežot konkurenci un kurš turklāt, ņemot vērā noslēgtās vienošanās raksturu, ir būtiski ietekmējis konkurenci.

438 Attiecīgo uzņēmumu tiesību uz aizstāvību ievērošana neuzliek Komisijai pienākumu paziņojumā par iebildumiem sniegt precīzākas norādes par to, kā tā izmantos katru no šiem elementiem naudas soda aprēķinos. Komisijai it īpaši nebija jānorāda, vai tā

var uzskatīt *ADM* par aizliegtās vienošanās līderi, tāpat tai nebija jākomentē eventuālais *ADM* naudas soda palielinājums, ko uzņēmums šai sakarā izpelnījies (šajā sakarā skat. Tiesas 1983. gada 9. novembra spriedumu lietā 322/81 *Michelin/Komisija*, *Recueil*, 3461. lpp., 20. punkts).

439 Saistībā ar *ADM* apgalvojumiem, ka tas nav varējis izteikties par to, ka FIB ziņojums un *Cerestar* 1999. gada 18. marta paziņojums tiks iekļauts pierādījumos, jāatgādina, ka Komisija iekļāva šos dokumentus paziņojuma par iebildumiem pielikumā, līdz ar to dalībnieki varēja par tiem izteikties, tostarp arī par to lietojumu pierādījumu statusā.

440 Visbeidzot jākonstatē, ka Komisija, sadalot aizliegtās vienošanās dalībniekus grupās, ir rīkojusies atbilstoši Pamatnostādņu praksei. Lēmums tātad pieņemts *ADM* labi zināmā kontekstā un atbilst parastai lēmumu pieņemšanas praksei (šajā sakarā skat. Tiesas 2003. gada 30. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-57/00 P un C-61/00 P *Freistaat Sachsen u.c./Komisijas*, *Recueil*, I-9975. lpp., 77. punkts).

441 Līdz ar to pamats par tiesību uz aizstāvību pārkāpumu ir noraidāms.

Par neierobežotas kompetences pilnvaru īstenošanu

442 Ņemot vērā visus *ADM* izvirzītos pamatus, atklājas, ka pamatoti ir tikai *ADM* iebildumi par to, ka Komisija nav iekļāvusi paziņojumā par iebildumiem dažus iebildumu elementus, kas tai bijuši pret *ADM*. Tādējādi 424. punktā ir atzīts, ka

ADM ir pamatoti apgalvojis, ka iebildumi par ražošanas jaudu iesaldēšanu, ierobežošanu un likvidēšanu, kas nav minētas paziņojumā par iebildumiem, uzņēmumam nevar izteikt Lēmumā. Turklāt 428. punktā ir atzīts, ka *ADM* ir pamatoti apgalvojis, ka iebildumi par ražotāja iecelšanu, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu katrā attiecīgajā nacionālā tirgus segmentā, kas nav minētas paziņojumā par iebildumiem, uzņēmumam nevar pārnest Lēmumā.

443 Tā kā šī pretlikumība ir atzīta, Pirmās instances tiesai ir jāspriež par nepieciešamību grozīt Lēmumu. Pirmās instances tiesa uzskata, ka, ņemot vērā apstākli, ka galvenais aizliegtās vienošanās mērķis bija fiksēt cenas, noteikt tirdzniecības kvotas un nodrošināt kompensējošu sistēmu aizliegtās vienošanās dalībniekiem, lai nodrošinātu aizliegtās vienošanās efektīvu darbību, tas uzskatāms par smagu Kopienas konkurences noteikumu pārkāpumu. Šis ir bijis vienreizējs un nepārtraukts pārkāpums.

444 Tiesa attiecīgi konstatē, ka no Lēmuma apsvērumiem izriet — it īpaši saistībā ar pārkāpuma smaguma izvērtējumu sakarā ar tā raksturu un jūtāmajām sekām citronskābes tirgū —, ka abi iebildumi, kurus Komisija nav iekļāvusi paziņojumā par iebildumiem tiktāl, ciktāl skartas vienošanās par cenu fiksēšanu, tirdzniecības kvotu piešķiršanu un kompensējošu sistēmu nodrošināšanu aizliegtās vienošanās dalībniekiem, ir bijuši lieki.

445 Līdz ar to, istenojot savas pilnās jurisdikcijas pilnvaras, Pirmās instances tiesa uzskata, ka, neraugoties uz šiem izlaidumiem Komisijas paziņojumā par iebildumiem, Komisijas noteiktā naudas soda summa nav grozāma.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 446 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Atbilstoši Reglamenta 87. panta 3. punkta pirmajai daļai, ja abiem lietas dalībniekiem spiedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, Pirmās instances tiesa var nolemt, ka tiesāšanās izdevumi ir jāsadala vai ka lietas dalībnieki sedz savus tiesāšanās izdevumus paši.
- 447 Šai lietā Komisijai spriedums ir nelabvēlīgs, ciktāl tā paziņojumā par iebildumiem nav minējusi divus iebildumus, kas adresēti *ADM* (skat. šī sprieduma 425. un 429. punktu), kuri ir bijuši lieki attiecībā pret pārējiem Komisijas izteiktajiem iebildumiem. *ADM* spriedums ir nelabvēlīgs visos pārējos prasījumos.
- 448 Šai situācijā ir taisnīgi, izvērtējot lietas apstākļus, piespriet Komisijai atlīdzināt vienu desmitdaļu *ADM* izdevumu un likt *ADM* atlīdzināt savus atlikušos izdevumus un Komisijas izdevumus.

Ar šādu pamatojumu

PIRMĀS INSTANCES TIESA (trešā palāta)

nospiež:

- 1) Komisijas 2001. gada 5. decembra Lēmuma 2002/742/EK par EK līguma 81. panta un EEZ līguma 53. panta piemērošanas procedūru (lieta COMP/

E-1/36.604 — Citronskābe) 1. punkts ir atcelts tiktāl, ciktāl tajā saistībā ar Lēmuma 158. apsvērumu ir konstatēts, ka *Archer Daniels Midland Co.* ir iesaldējusi, ierobežojusi vai likvidējusi citronskābes ražošanas apjomus;

- 2) **Lēmuma 2002/742 1. punkts ir atcelts tiktāl, ciktāl tajā saistībā ar Lēmuma 158. apsvērumu ir norādīts, ka *Archer Daniels Midland Co.* ir iecēlusi ražotāju, kuram jāpanāk cenu pieaugums katrā attiecīgajā nacionālā tirgus segmentā;**
- 3) **prasību pārējā daļā noraidīt;**
- 4) **Komisija atlīdzina vienu desmitdaļu *Archer Daniels Midland Co.* tiesāšanās izdevumu;**
- 5) ***Archer Daniels Midland Co.* atlīdzina savus atlikušos tiesāšanās izdevumus, kā arī atlīdzina Komisijas tiesāšanās izdevumus.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2006. gada 27. septembrī.

Sekretārs

Priekšsēdētājs

E. Coulon

J. Azizi

Satura rādītājs

Prāvas rašanās fakti	II - 3643
Process un lietas dalībnieku prasījumi	II - 3650
Juridiskais pamatojums	II - 3652
I — Par Pamatnostādņu piemērojamību	II - 3652
A — Lietas dalībnieku argumenti	II - 3652
B — Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3655
II — Par citās valstīs uzlikto naudas sodu sekām	II - 3659
A — Lietas dalībnieku argumenti	II - 3659
B — Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3661
III — Par pārkāpuma smagumu	II - 3664
A — Ievads	II - 3664
B — Par to, ka netika ņemts vērā apgrozījums, kas radās no attiecīgā produkta pārdošanas	II - 3666
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3666
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3671
a) Par samērīguma principa pārkāpumu	II - 3671
b) Par Pamatnostādņu pārkāpšanu	II - 3675
c) Par pienākuma sniegt pamatojumu pārkāpumu	II - 3677
C — Par koeficienta piemērošanu bāzes lielumam	II - 3678
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3678
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3680
a) Par samērīguma principa pārkāpumu	II - 3680
b) Par vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu	II - 3682
c) Par pienākuma sniegt pamatojumu neizpildi	II - 3683

D —	Par vērtēšanas kļūdām saistībā ar aizliegtās vienošanās konkrēto ietekmi uz tirgu	II - 3684
	1. Ievads	II - 3684
	2. Par to, ka Komisija esot izvēlējusies kļūdainu pieeju, lai parādītu, ka aizliegtajai vienošanās bija reāla ietekme uz tirgu	II - 3685
	a) Lietas dalībnieku argumenti	II - 3685
	b) Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3687
	— Komisijas veiktās analīzes rezumējums	II - 3688
	— Vērtējums	II - 3689
	3. Par citronskābes cenas attīstības vērtējumu	II - 3693
	a) Lietas dalībnieku argumenti	II - 3693
	b) Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3695
	4. Par attiecīgā produkta tirgus definīciju	II - 3699
	a) Lietas dalībnieku argumenti	II - 3699
	b) Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3701
IV —	Par pārkāpuma ilgumu	II - 3702
V —	Par vainu pastiprinošiem apstākļiem	II - 3704
A —	Ievads	II - 3704
B —	Par to, vai ADM ir klasificējams kā aizliegtās vienošanās līderis	II - 3705
	1. Ievads	II - 3705
	2. Par apgalvojumiem, ka Komisija ir kļūdījusies, uzskatot ADM lomu aizliegtajā vienošanās par vadošu	II - 3706
	a) Par ADM 1991. gada janvārī organizētajām divpusējām sanāksmēm	II - 3706
	Lietas dalībnieku argumenti	II - 3706
	Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3707
		II - 3775

b)	Par bijušā ADM pārstāvja paziņojumu FIB	II - 3709
	Faktu un Lēmuma formulējumu uzskaitījums	II - 3709
	Lietas dalībnieku argumenti	II - 3712
	Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3718
	— Ievads	II - 3718
	— Par to, vai Komisija ir pārkāpusi Kopienas tiesībās paredzētās procesuālās garantijas	II - 3718
	— Par to, vai Komisija ir pareizi izvērtējusi FIB ziņojuma saturu	II - 3721
c)	Par Cerestar paziņojumu	II - 3723
	Lietas dalībnieku argumenti	II - 3723
	Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3725
3.	Par to, vai ADM ir bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās	II - 3727
	a) Lietas dalībnieku argumenti	II - 3727
	b) Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3728
C —	Par to, vai Komisija, piemērojot ADM un HLR vienādu palielinājuma likmi, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu	II - 3729
	1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3729
	2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3730
D —	Par to, ka Komisija, atkāpjoties no lēmumu pieņemšanas prakses palielinātā naudas soda likmes aprēķinos, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu	II - 3731
	1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3731
	2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3732
E —	Par to, ka vērtējumā esot pārkāpts pienākums pamatot vainu pastiprinošos apstākļus	II - 3733

VI — Par vainu mikstinošiem apstākļiem	II - 3735
A — Ievada piezīme	II - 3735
B — Par to, ka uzņēmums pārtraucis dalību aizliegtajā vienošanās pēc pirmā kompetento iestāžu brīdinājuma	II - 3735
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3735
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3736
C — Par to, ka nav ņemtas vērā kompensācijas	II - 3741
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3741
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3742
D — Par ADM pieņemto ētikas kodeksu	II - 3744
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3744
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3744
VII — Par ADM sadarbību administratīvās procedūras laikā	II - 3745
A — Ievads	II - 3745
B — Par to, vai ADM ir bijis pirmais, kas iesniedzis izšķirošos materiālus, ar kuriem pierādīta aizliegtās vienošanās esamība	II - 3747
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3747
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3749
C — Par tiesiskās pašāvības principa pārkāpumu	II - 3751
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3751
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3752
D — Par to, vai Komisija, izturoties pret ADM un Cerestar atšķirīgi, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu	II - 3755
1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3755
2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3757
	II - 3777

E —	Par to, vai Komisija, ierobežojot naudas soda samazinājumu līdz 50 %, ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes un samērīguma principu	II - 3759
	1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3759
	2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3760
VIII —	Par kļūdām administratīvajā procedūrā	II - 3761
A —	Par lietas dalībniekiem inkriminētā pārkāpuma pakāpi	II - 3761
	1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3761
	2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3763
	a) Ievads	II - 3763
	b) Par iebildumiem, kas saistīti ar citronskābes ražošanas jaudu iesaldēšanu, ierobežošanu un likvidēšanu	II - 3765
	c) Par iebildumiem, kas saistīti ar ražotāja iecelšanu, kuram vajadzēs panākt cenu pieaugumu nacionālajā tirgū	II - 3766
B —	Par preventīvo faktoru un to, ka ADM ir klasificēts kā viens no tiem, kam ir bijusi vadoša loma aizliegtajā vienošanās	II - 3767
	1. Lietas dalībnieku argumenti	II - 3767
	2. Pirmās instances tiesas vērtējums	II - 3768
	Par neierobežotas kompetences pilnvaru īstenošanu	II - 3770
	Par tiesāšanās izdevumiem	II - 3772